

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 8

12. AASTAKÄIK. — OKTOOBER 1930.

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja

(ainus Eesti kasvatusteaduslik ajakiri)

„KASVATUS“

ilmub 1930. aastal endisel kujul.

Sisult tahab „KASVATUS“ ka 1930. aastal panna pearõhku pedagoogiliste, meetodiliste ja tegelikkude koolielu küsimuste lahendamisele, kuid ühtlasi käsitleda ka õpetaja kutsehuvilisi küsimusi.

„KASVATUS’e“ kaasandena kirjastab toimetus dir. A. Kuksi teose „Sissejuhatus didaktikasse“, mille „Kasvatuse“ aastatellijad saavad ilma erilise lisatasuta.

„KASVATUS’e“ kaastöölisteks on meie kui ka mitmed välismaade silmapaistvamad koolimehed ja haridustegelased.

Ilmumise tihedus: kord kuus, peale juuni- ja juulikuu, mil „Kasvatus“ ei ilmu.

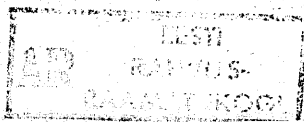
Tellimishind: aastas 5 kr., poolaastas 2 kr. 50 snt.
üksiknumber 75 snt.

Endisi aastakäike on veel saada.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised. Üksikud numbrid saadaval paremais raamatukauplusis.

Toimetuse ja talituse aadress:

Tallinna, Rataskaevu tän. nr. 22. Kõnetraat 434-63.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 8

Oktoober 1930.

12. aastakäik

SISU: Prof. Peeter Pöld pedagoogina — *mag. A. Elango*. Kooli vaim — *A. Fluss*. Loodusteadusliku vaatlemise ja mõtlemise kasvatamisest — *mag. bot. K. Mölder*. Klassiruumid kaunimaks — *A. V.-H.* Õpilaste edasijõudmine koolides — *H. Reimann*. Meie keskkooli-noorsoo hingeelu peegeldusest tema luulekatseis viimasel aastakümnel — *Hugo Rebane*. Organisatsioonide teateid ja kroonika: Õpetajatemaja — *A. Janson*. I üleriigiline tööstuslike koolide õpetajate kongress. Välismaalt: Läti Õpetajate Liidu Pedagoogilise Büroo ülesandeid ja kavatsusi — *J. Girupmies*. Läti Õpetajate Liidu tegevusest. IV rahvusvaheline kodukasvatuse kongress — *Em. Peterson*. Nõukogude pedagoogika alus ja siht — *Uip Leete*. Teadaanne tellijatele. Uusi raamatuid.

Prof. Peeter Pöld pedagoogina.*)

Mag. A. Elango.

Prof. P. Põllu ootamata surma puhul on kogu meie ajakirjandus kadunud elulugu ja teeneid üldkultuurilisel alal nii põhjalikult valgustanud, et ülearune oleks neil siin veel peatuda. Küll aga on põhjust selles eriajakirjas heita pilk kadunule kui koolimehele ja kasvatus-teaduse professorile, seda enam, et seda seni kuskil põhjalikumalt pole tehtud.

Koolijuhataja.

Alles hiljuti eesti pedagoogiline maailm seisis sügavas leinas ühe oma asendamatu liikme — eesti kooli kaua-aegse administratiivse juhi Fr. V. Mikelsaar'e haa ääres. Kes võis aimata, et temale nii pea järgneb veelgi asendamatum meie kooli ja pedagoogilise mõtte ideoloogiline teerajaja, kõikjal nii sügavasti austatav professor P. Pöld! Milline kahekordne kaotus väheste kuude jooksul, eriti meie koolile nii raskel ajajärgul!

¹) Nende ridade kirjutajalt ilmus lühike ülevaade P. Põllu pedagoogilisest tegevusest tema 50. sünnipäeva puhul „Kasvatuses“ nr. 6., 1928. Olen püüdnud sealavaldatu korramisest võimalikult hoiduda, kuigi see täiel määral pole olnud võimalik. Autor.

Nii mõnigi võib-olla on küsitelnud, mis sundis P. Põldu, hariduselt teadupärast usuteadlast, siirduma nii okkaliselisele ja majanduslikult vähetasuvale (vähemalt enne revolutsiooni) koolipõlule. Ühel isiklikul kõnelusel allakirjutanuga kadunu mainis selleks kaks põhjust. Peaasjalikult oli selleks, nagu aimatagi võis, tema usuliste töökspidede ja meie ennerevolutsioonilist kirikueltu juhtinud asutiste ning isikute vaimu vahel valitsev kuristik. Oma usulise ilmavaate kujunemisel mõjustatud peaasjalikult Rudolf Eucken'i j. t. tollal moodsest ning radikaalsest protestantlikust usufilosoofiast oli Põllul vähe lootusi kirikõpetaja koha saamiseks või vähemalt sellel püsimiseks, kuna P. Pöld oli isik, kes ilmavaatelistes küsimustes ei tunnustanud kompromisse.

Teiselt poolt oli ta isakodust — Puru küla (Jõhvi kihelk.) vallakoolist — kaasa toonud seevõrra tugeva pedagoogilise kalduvuse, et juba üliõpilasena kandis peas mõtet asutada oma keskkool hariduslikult sellal võrdlemisi mahajäänud Rakverre. Niipea kui aga Tartu rahvuslikult-mõtlevais ringkon-

nis mõtte kerkis eestikeelset tütarlaste keskkooli ellu kutsuda ja 1906. a. erakoolide kohta antud määrus avas selleks avaramad võimalused, oli Põld agaramaid selle mõtte teenistusse rakendunud. 18. juunil 1906. a. korraldatud avalikul kõnekoosolekul, mis peeti uue, siis alles küll veel asutamata keskkooli mõtte propageerimiseks, oli lõppeksamite eel seisev P. Põld kõnelemas Jaan Tõnissoni ja dr. O. Kalda kõrval. Kuna P. Põllul puudus õpetajakutse, valiti asutatud kooli juhatajaks dr. O. Kallas, kelle vastu võimudel midagi polnud ette tuua, Põld aga jätkas juba stuudiumi lõpu eel alustatud ajakirjanduslikku tegevust. Kutselise ajakirjaniku töö aga ei rahuldanud teda ja 1908. a. kevadtalvel asus ta isiklikul vastutusel laenatud rahadega välismaareisile (Saksamaale ja Šveitsi). Valdavamate muljetena sellelt reisilt P. Põld ise mainis kokkupuuteid prof. R. Eucken'iga Jenas ja Fr. W. Foerster'iga Zürichis. Pedagoogiliselt eriti suurt mõju temale on avaldanud Foerster, kellega ta kuni viimase ajani oli isiklikus läbikäimises. Kuid P. Põllule omane avarameelsus ei lasknud tal jätta kahe silma vahele ka selliseid, tollal üsna revolutsioonilisi uuenduskatseid, nagu Dr. G. Wyneken'i vaba koolikogukond Wickersdorffis, Berthold Otto' „kodukool“ j. t. s. (H. Gaudig'i seminari ta kahjuks ei pääsnud soovitud puudusel!)

Välismaalt tagasi tulnud (sama aasta sügisel), valiti P. Põld E. N. K. S. tütarl. gümnn. usuõpetuse ja alguses ka eesti keele õpetajaks. Ühtlasi läks kooli tegelik juhtimine tema kätte, kuigi vormiliseks juhatajaks kuni järgmise aasta aprillini, mil kõrvaldusid hõakistused Põllu kinnitamiseks sellele kohale, jäi endiselt dr. O. Kallas.

P. Põllu tegevust mainitud kooli direktorina on neil, kes sellest eemal seisnud, raske hinnata. Et tal organiseerimis- ja juhtimisvõimet oli kooli korrahoidmiseks ja arendamiseks, samuti kõlblat autoriteeti oma õpilaste kasvatamiseks mõjustamiseks, selles pole kellegi kahtlust. Kuid samuti näib olevat tõsiasi, et eesti koolielu edasiviivatest kasvatuslikest ja didaktilistest

uuendustest sellele koolile (kuni kõigeviimase ajani) küll väga vähesed tänu võlgnevad. P. Põllul ja tema kaastöolistel selleks lihtsalt ei jätkunud aega (oli neil ju peaaegu kõigil koolitöö kõrval hulk seltskondlikke kohustusi täita), küllap aga vist mõneski suhtes ka mitte tahet.

Võitleja.

Ala, kus P. Põllul koolimehena on salgamatuimad teened, on võitlus eesti rahvusliku kooli eest. Emakeelse rahvusliku kooli mõtte tundub meile tänapäeval nii endastmõistetavana, et kergesti kaldume alahindama selle eest võidelnute teeneid. Ent ärgem unustagem, et meil praegugi veel on küllalt neid (ka haritlaskonnas!), kes oma lapse tunnustavad meelsamini hiinlaseks, kui et panna ta eestikeelsesesse kooli! Mis siis veel 10—15 a. tagasi! Kui ilmasõja aastail kooli ümberkorraldamise mõtte Venemaal pääsis liikvele, siis arvas P. Põld aega soodsaks eesti kooli mõtet hakata endisest suurema hooga propageerima. Selleks asutas ta 1917. a. (enne revolutsiooni) ajakirja „Kasvatus ja haridus“, mis pidi saama meie rahvusliku kooli mõtte ääsiks, kuid pealetulev revolutsioon avas niikuinii ootamatult avarad võimalused ja selline võitlusorgan kaotas oma mõtte; P. Põld aga hiljemgi veel on kõnedes ja kirjutistes emakeelse kooli tähtsust põhjendanud ja seda mõtet süvendanud, revolutsiooni ajal ikka veel võitlusideena, hiljem aga pedagoogilise printsiibina.

Maavalitsuse haridusosakonna juhatajana ja Ajut. Valitsuses lühikeseaegselt haridusministrina P. Põllul oli võimalus oma põhimõtteid ka tegelikus elus maksta panna; ilma suuremate muudatusteta need on maksnud tänapäevani. Kuivõrra nad olid õiged ja otstarbekohased, seda vahest tunneme täiel määral alles nüüd, mil meil neid tuleb kaitsta vastsete võimumeeste lammutamispiüete vastu! Samuti ei saa meie salata P. Põllu õnnelikku kätt oma tookordsete ligemate kaastööliste valikul (kuigi need olid tema põhimõttelised vastased tollkorral akuutses usuõpetuse küsimuses), kuna need (Fr. V.

Mikkelsaar ja E. Martinson) hiljemgi, mil mõnegi mehe kaal ümber hinnatud, on osutunud viljakamateks peadeks meie kooli arendamisel.

Ala, kus P. Põllul kuni viimase ajani oli eriti palju võitlusi ning lahkuminekuid (ka meie õpetajaskonna enamikuga), oli usuõpetus. Väga mitmesugustel põhjustel usulistest küsimustes meie intelligents on kõige konservatiivsem: ta ikka veel ei saa lahti mujal juba ületatud läinud sajandi lamedast naturalismist ja sellega kooskäivast ateismist. Interkonfessionaalne uskuõpetus — see ehk kuidagimoodi veel oleks mahtunud ta pähe, kuid *konfessionaalne usuõpetus* — see oli ja on vist praegugi talle üsna seedimatu. Selle eelarvamuste rägastiku vähemalt osaliselgi purustamisel P. Põllul on vist küll suuremad teened, kui ühelgi teisel (tuletatagu vaid meelde P. Põllu artikliteseeriat „Postimehes“ 1928. a. kevadel, mida ma pean sügavamaks ja ideederikkamaks sõnavõtuks usuliste küsimuste kohta, mis eesti keeles üldse mu kätte ulatunud). Tulles, nagu juba mainitud, R. Eucken'i dualistliku usufilosoofia ideestikust, ta ei võinud teisti, kui materjaalse maailma kõrval uskuda üleisikulise vaimlise maailma olemasolu, mille mõistmisele meid ei vii mitte loodusteaduslikud vaatlus- ja seletusviisid, vaid mis meile avanevad ainultki andumuslikus usus. Vastavalt sellele me ei vaja mitte resoneerimist ega targutamist usust ja selle institutsioonidest, vaid *juhtimist* selle usu juurde, et see meis endis saaks elavaks ja juhtivaks jõuks, mis on võimalik siiski vaid mõne kindla ajaloolise usundi, konfessiooni raamides.

Vist aimas P. Põld, et just sellel alal tal on suurim vastupanu võita ja sellepärast tema tähelepanu viimasel ajal oli järjest kasvava kiindumusega suundumas siia.

Professor.

Nagu mitmed teised meie ülikooli rajamispäevil nii tuli ka P. Põld akadeemilisele õppetoolile ilma spetsiaalse süstemaatilise-teadusliku ettevalmistusega. Keskkoolijuhatajana ta oli siiski niivõrt ligidases kontaktis pedagoogilise

problemaatikaga ja seda käsitleva kirjandusega, et oli olemas teatud alus akadeemilisekski õppetegevuseks. Kuigi ülikooli väline organiseerimistöö ja muu seltskondlik tegevus igakord küllalt mahti ei jätnud talle oma otsessesse teadusalasse süveneda, ei saa ometi mitte öelda, et P. Põld oma ala oleks esitanud nõrgemini, kui paljudki teised akadeemilised õppejõud endi omi. Tõsi küll, enamatjagu kasvatusteaduse alasiid ta käsitles kokkuvõtlikkude üldkursuste näol, omalt poolt sinna vähe juurde lisades, kuid eesti kooli ajaloo ta siiski võis tugeneda ka omile uurimustele, kuna teadupärast tal sellelt alalt oli lisaks seniavaldatud artiklitele valmimas pikem käsikirgi. Ülikooliõpetaja oma õpilasi võib teenida kahel teel: emb-kumb, kas omal teadusalal esinevaid voolusid ja seisukohti võrdse sallivusega esitades, või mõnd neist omaks tunnistades ja loovalt edasi arendades. Põld juba oma hingelaadile vastavalt kuulus esimeste liiki; ta tegi seda isegi nii suure erapooletusega, et mõnikord otse silmapaistva sümpaatiaga käsitles voolusid ja teoseid, millest oli teada, et ta ise neid ometi mitte ei pooldanud, vaid, võib-olla, koguni ekslikeks pidas. Mul on näiteks meelde jäänud, kui suure innuga ta ühel proseminari istungil aitas referendil arendada ja kaitsta Dr. Gustav Wyneken'i ideoloogiat, mehe oma, keda peetakse nii „moodseks“, et ta nime nii paljudeski teistes ülikoolides kui üldse oleks nimetatud, siis vaid iroonia ja märgatava halvakspanuga.

Kuid P. Põllu vanemaile õpilastele, vähemalt neile, kellel võimalus oli temaga mõtteid vahetada ka väljaspool kuuldesaale, polnud mingiks saladuseks, et ta üldiselt jagas n.-n. vaimuteadusliku pedagoogika seisukohti selle peasindajate Ed. Spranger'i, G. Kerschensteiner'i j. t. näol, kuigi ta, olles dualist, ei saanud olla nõus nende lähtumisega saksa idealismist. Sellest hoolimata keegi ei saa heita ette, et ta kuidagi moodi oleks alahinnanud või kõrvale jätnud loodusteaduslik-eksperimentaalse pedagoogika seisukohti ja uurimustulemusi.

Mis P. Põllu professorina tegi eriti viljakaks, oli tema hea pedagoogiline

and, oskus oma õpilasi iseseisvalt tööle panna. Hoolimata osavõtjate liigrohkest olid tema seminarid ja proseminarid alati hästi juhataatud. Kuigi töö neis harva ulatus otsese uurimistöö tasemeni (mida küll pisut enam oleks tahtnud näha, vähemalt *laudatur*-seminarides), viis see osavõtjaid ometi mitmekülgsele tutvumisele olemasoleva pedagoogilise literatuuriga ja tarvilikude algoskuste omandamisele iseseisvaks teaduslikuks tööks.

Inimene.

Meil on nii mõnigi hea keskkoolidirektor ja andumusega oma tööd tegev professor. Ent on raske uskuda, et kedagi neist nende surma puhul leinatakse nii südamest ja nii laiaulatuslikult kui leinati ning leinatakse Peeter Põldu! Miks? Kas ainult sellepärast mitte, et pole ette näha uut riiklikku asutamisaajajärku, mis neid n.-ö. esile tõstaks? Vaevalt küll! Peab olema tõesti harukordne isik, et enda surmaga kogu maad vapustada nii sügavasti, kui seda nägime Peeter Põllu ootamata surma puhul. Kui selles keegi kahtleb, siis vist küll ainult need, kes ei näinud, kuidas isegi P. Põllust ja tema elutööst

võrdlemisi eemalseisnute silmad kadunu matmistalitusel ülikooli kirikus ja tema põrmu möödumisel tänavail läikisid pisaraist ka neil, kes on eemal võltsist halemeelsusest, ja kuidas nii mitmed üsna võõrad lihtsimeelsed inimesed täiesti omal algatusel tulid tema õpilaste juurde palvega neil võimaldada rahaliste annetuste teel osa võtta kadunu mälestuse austamisest (ajal, mil kõik muud korjandused annavad nii vähe tagajärgi).

On väga raske leida sõnalist väljendist sellele, mis meid P. Põllu isikus enim köitis, ent vist küll kõik, kelle temaga oli kokkupuuteid, tundsid seda puhtinstinktiivselt. Kas oli see suur avarameesus, millega ta kohtles kõiki meie ühiskondlik-kultuurilise elu avaldisi, või äärmine konsekventsus, millega ta teostas tõekstuntud ja omaksvõetud põhimõtteid enda tegelikus elus, või naeratlev sõbralikkus, millega ta vastu tuli igale, kel tema juurde asja oli, olgu see siis vastane või poolehoidja? Küllap olid vist need loendatud omadused ja veel paljugi muud, mis kõik kokku moodustasid selle nii ainulaadselt auväärse kaju, kelle lahkumist parimas meheas enne kõike meie pedagoogiline maailm küllalt ei suuda kahetseda!

Kooli vaim.

A. Fluss.

„Täht suretab, vaim teeb elavaks“.

Väärtuslikke inimesi, s. o. korralikke riigikodanikke, teo- ja tahteküllaseid, sügavhingelisi ja loomisvõimelisi isikuid tahame näha oma noorsoost võrsuvat. Olgugi, et isikult võib veel enam nõuda, kuid piirdun seekord nendega. Suurt osa teo- ja loomisvõime arendamisel etendab iseseisev töötamine nii koolis kui kodus. Tõsist hingelist haridust aitab arendada hea kirjandus ja õietj käsitletud meelsusained koolis. Riigikodanikule tarvilisi vourusi peab arendama õpilaste omavalitsus, töö ringides ja kodanikuõpetus. Kuid see, mis koondab neid üksikosi, teeb tervikuks, annab neile kindla sisu ja suuna, väärtustab kooli kasvatuslikult, äratab

õpilastes armastust oma vaimse ema vastu — on koolis valitsev vaim. See vaim oleneb kooli asukohast, õpilaste arvust ja sotsiaalsest seisukorrast, koolis valitsevaist traditsioonest. Kuid minu arvates kõige enam õpetajaskonnast eesotsas juhatajaga. Olen tundnud väga mitmekesisist õhkkonda astudes mõnda kooli pidulikul või argipäevasel juhul. On koole, mis meelitavad ilusate ja avarate ruumidega, kuid sisse minnes haarab mingi nägematu ametlik, formaalne ja külm hingeõhk. On koole, kus valitseb teatud kasarmulik vaim (muidugi kasarm endisest ajast), kus näiliselt ollakse juhtunud nagu lühikeseks ajaks kolkuu ja seepärast nii õpilased kui õpetajad tunnevad vähe huvi

üksteise vastu. Olen näinud koole, kus üldse on raske rääkida mingist „vaimust“, sest on mingisugune ruttamine, rabelemine, alaline rahulolematus, kärkimine ja paukumine tühiste asjade pärast ja näib nagu puuduks sellel kõigil sisu ja siht.

Vastupidi on ka neid koole, kus juba võõranagi sisse minnes haarab otsekohe kodune, mugavuse tunne, kus kasvandikud usaldavad kasvatajaid ja juba silmadest paistab rõõmu ja armsuse helk. Niisugused tuuled ei ole vallanud nende ridade kirjutajat mitte üksi kodumaal, vaid võõrsilgi, näit. Londoni koolides. Sellest viimasest tüübist „koolist kui armsast kodust“ tahangi rääkida.

Teadmuste hulk ja nende omandamise kergus on kindlasti kooli positiivsed küljed, mis ka õpilasi seovad selle kohaga. Kui aga kooli lõpetades õpilased ohkavad: „Saaks juba rutemini siit ära!“ siis on seal puudunud midagi. Puudunud on just see sisemine nägematu rõõmuhelk, soojus, see kõike mõistev, arusaav ja andestav usalduse vaim. Noorusea ilusamatest päevadest viib säärasest koolist lahkuv õpilane ainult hingetu teadmuste pagasi, mis varsti niikuinii ununeb. Niisugust olukorda võib märgata veel praegugi meie koolides. Ei saa siin teha etteheiteid koolile või õpetajaskonnale, sest kooli vaimu ei looda nädalate ega kuudega, vaid selleks on tarvis aastaid sihikindlat tööd ja eriti püsivat õpetajate koosseisu. Kuigi õpilaste pere aasta-aastast muutub, peavad koolis valitsev vaim ja tema traditsioonid olema nii tugevad, et uustulnukad teda ei mõjuta, vaid nad ise, sattudes parema ja kõrgema vaimu piirkonda, aklimatiseeruksid, kohaneksid valitsevaile tingimustele.

Et koolis valitseks kultuurne vaim, kodune õhkkond, selleks on tarvis palju eeltingimusi. Nimetan neist mõningaid.

1. Ilus ja avar koolimaja, ruumides valitsev puhtus, kord ja ilu, nii et juba tervislikult kui ka esteetiliselt seal oleks mugav.

2. Elunõuetele vastav kooli kord ja palju ilusaid traditsioone. Viimased võivad seotud olla kooli ajaloolise arenemisega, kuid ka ühised kõikides koo-

lides. Mõned näited. Koolitöö algusega seotud aktus oma pidulikkusega ja uute kasvandikkude vastuvõtmisega ühisesse perre. Sügisese ja kevadise (näit. mai vastuvõtt, Jüriöö) ühised käigud loodusesse terve kooliga. Sündmused kooli elus nagu kooliaastapäev, 24. veebruar, jõulupuu vastastikuste kinkidega nii õpilaste kui õpetajate vahel, perekondlikud koosviibimised mõningate sündmuste ja tähtpäevade puhul, koolipeod, omavahelised olengud jne., kus kasvatajad ja kasvandikud moodustavad homogeense terviku.

Siis kooli lõppaktus, kus iga kool peaks püüdma pakkuda võimalikult ilusat ja hingelist.

Niisugused väljaspool otsekohest õppetööd ettevõtted aitavad väga palju kaasa vastastikusele tundmaõppimisele, liginemisele ja teiste hindamisele.

3. Kogu koolitööd peab juhtima vastastikuse arusaamise, armastuse ja loomisrõõmu vaim. Muidugi ei saa olla juttu õigest vaimust seal, kus õpetajad elavad isekeskis vaenus ja usaldamatuses. Rahu ja üksmeel õpetajate keskel on tähtsamaks ja suurimaks aluseks kooli kasvatustöös. Ainult sel viisil töötades suudetakse mõjutada kasvandikke soovitud positiivses suunas. Nõnda jääb siis kooli hingestamisel suurem töö ja vastutus õpetajate kanda ja nende isik ning suhtumine õpilastesse on sel juhul määrav.

E. Vowinkel jagab õpetajad õpilastesse suhtumise järele 4 tüüpi.

1. Indifferentset, kes suhtuvad seadustesse kui ka isikutesse ükskõikselt. Nad täidavad omi kohustusi halvasti sellepärast, et nad muud ei tahagi, kui ainult neid täita ja teevad seda siis nagu sunni viisil. Nad on nagu hästikäivad kellad, mis on alati õiged, kuid nad ei too klassi ei ajavaimu, veel vähem oma vaimu. Nende paremad inimlikud tunded jäävad alati klassi ukse taha. Kõik vaimsed väärtused kaotavad oma võlvuse, niipea kui nad nende käes saavad õppeaineiks.

2. Autoriteedi austajad, kellel on ainult see väärtus, mis nähtud ette seadustes. Õpilaste individuaalsust austavad nad ainult niipalju, kui see väljendub erilises rikkas intellektis ehk ande-

kuses. Viimaste poolt on nad ka armastatud, kuid teistele jäävad nad võõraks ja külmaks, sest tundeelu avaldused ei sobi neile. Võib-olla on niisugune tüüp õpetajaid ehk tarvilikki.

3. Individualiteedi tüüp, kes kannavad eneses mõnesugust väärtuslikku omapära ja sellepärast leiavad sugulashingeliste õpilaste poolt usaldust, imestust ja koguni armastust. Nad sagedasti kas teadlikult või alateadlikult kalduvad kujundama kasvandikke endi sarnaseiks.

4. Isiksused, kes suudavad objektiivselt suhtuda kõikidesse õpilastesse, austades nende eelmist arengut ja võttes arvesse tulevikus esile kerkida võivaid väärtusi. Nad ei püüa luua isikuid „oma näo järgi“, vaid seisavad ja teotsevad aukartuses uue areneva omapärase inimese ees.

Ainult viimane tüüp suudab luua õiget vahekorda enda ja kasvandiku vahel, sest austus äratab austust ja usaldus võidab usalduse. Kuid usalduse ja aukartuse eel peab käima enne täielik arusaamine kasvandikust, siis seltsima sümpaatia tunne ehk väärtuste hinnang ühisel alusel, ja lõppeks ühine püüe elu ülimaid väärtusi inimarengus maksma panna. On niisugune täieline arusaamine ja ühiste sihtide taotlemise vaim tekkinud, siis võib õpetaja muutuda õpilastele vanemaks sõbraks, nõuandjaks ja juhtijaks, ilma et karta oleks oma autoriteedi kaotamist või vaenukkust õpilaste poolt. Seesugusest ühisest arusaamisest, tööst ja elust kasvab välja õige kooli vaim, mida kasvandik kannab koju eluajaks ja mis teeb ilusaks tema kooliaastad.

Loodusteadusliku vaatlemise ja mõtlemise kasvatamisest.

Mag. bot. K. Mölder.

Enamiku loodusnähtustest inimene võtab vastu peaaegjalikult nägemise kaudu, kuna õige väikene osa loodusnähtusi jääb vastu võtta teistele kompamis-, haistmis-, kuulmismeeltele. Nägemise abil saadud muljeist teeb vaatleja järeldusi ja peab neid meeles. Kas need nägemise tähelepanekud ka alati on õiged, selgub alles järgnevate vaatluste ajal. Kui järgnevad vaatlused lähevad lahku eelmistest, siis alles selgub, et ühed vaatlused on olnud valel ja ka tehtud järeldused on valel alusel. Sääraseid ebatäpsaid ja valesid vaatlusi võib tähele panna algajate loodusteadlaste juures igal sammul.

Sellest võib näha, kui suur tähtsus on silma arendamisel ja teritamisel loodusteaduslikkudel vaatlustel. Bioloogilistel uurimistel on väga tähtis nähtud sündmuse õige hindamine, üksikute sündmuste otstarbekas osadesse jaotamine ja nähtud sündmustest õigete järelduste tegemine. Vaatlemine ja vaatlusõpetus on loodusteaduses esimese järgu tähtsusega, mille tõttu ta

ka alati leiab käsitlust esimesel kohal¹⁾. Vaatlusoskuse täpsus ja teravus olenevad muidugi sellest, kuidas inimene oskab omi nägemisorganeid vaatlemiseks arendada. Selle vaatlemise arendamisel on väga suur tähtsus harjutusviisil.

Harilikkude vaatluste ajal töötab inimese enda teadmata terve tema vaim, ilma et vaatleja ise selleks mingit tahet avaldaks. Säärane vaatleja eraldab vaatlemise ajal tähtsa tähtsusetust. Ta õpib tundma vaadeldava objekti juures üksikasju ja reegliparasusi. Kuid kõigile nende eraldamiste ja reegliparasuste uurimistele vaatamata on niisugune vaatlus juhuline ja vaatleja ei saa vaadeldavast objektist selget kujutlust. Seda võib näha õpilastega või loodusteaduses vähikutega metsas või niidul kõndides.

¹⁾ Vaata *Prof. Dr. W. Schoenichen. Methodik und Technik des naturgeschichtlichen Unterrichts.* Verl. Quelle — Meyer in Leipzig. 1926. S. 10—17.

Et õpetada noori teadushimulisi loodusteaduslikult ja teadlikult vaatlema, selleks on tarvis järjekindlat tööd ja harjutust. Objekte ja sündmusi tuleb uurida kavakindlalt, siirdudes lihtsematelt nähetelt keerukamaile. Teatud objektile tuleb vaadelda niikaua, kuni vaatlaja saab objektist selge kujutluse ja arusaamise. Ärgu arvatagu, et see vaatlusoskus omandatakse paari-kolme vaatlemise järgi. On tarvis aastaid kavakindlat tööd, et vaatluse abil õigeid järeldusi teha, mis omakord nõuab täpsat ja õiget vaatlemist.

Vaatlemisvõime kasvatamine.

Harjutuse abil on võimalik kasvata-da vaatlemisvõimet ja täpsust, nagu see on võimalik teistelgi aladel. Alul pais-tab ehk natuke imelikuna, et inimene peab oma silma vaatlemiseks samuti arendama, nagu seda teevad sportlased oma lihastega.

Üheks väga heaks vaatlusvõime kasvatavahendiks on joonistamine. Vaadeldava asja joonistamine sunnib tun-gima selle asja peenustesse, kusjuures kõrvalise tähtsusega osad jäävad roh-kem tahaplaanile.

Joonistuse järgi on võimalik kont-rollida, kas vaatlaja nägi täpsalt kõiki, mis on tarvilik ja tähtis. Samuti on võimalik näha, kas vaatlemine oli ük-sikasjalik ja põhjalik.

Ilma põhjaliku õpetuse ja juhatu-seta ei õpi keegi hästi loodust vaatlema. Muidugi toovad paljud iseõppijad vastuväiteks, et nad on suutnud iseseis-valt, ilma välise abita nõnda kaugele jõuda, et nüüd omavad oskust looduse vaatlemisel ja otsuste tegemisel. Kah-juks ei tea need, palju teevad nad vale-otsuseid ja järeldusi. Vaatlema õppi-mine peab alul toimuma täitsa kindla kava järgi. Igal sammul peab õpetaja abiks olema valejärelduste vältimiseks.

Kui vaatlusi toimitakse pikema aja jooksul, siis on soovitav jaotada vaa-deldav objekt üksikuteks osadeks, mis tuleksid siis üksikult vaatlemisele ja lahendamisele. Kui tahetakse üksikas-jade juurde jõuda ja vaatlustega pee-nustesse tungida, siis on soovitav esi-tada õpilasele küsimusi, mida ta siis

püüab lahendada, sellega ühtlasi pee-nustesse tungides. Siin võidakse mi-nule etteheiteid teha, et niisugune küsi-muste esitamine takistab õpilaste isete-gevust. Minu arvates jätvavad küsimu-sed õpilastele küllalt vabadust isetege-vuseks, kuid viivad meil koolis vähese aja tõttu kiiremalt sihile. Esitatud kü-simused võimaldavad õpilastel kontrol-lida oma vaatluste tagajärgi ja ühtlasi juhivad tähelepanu tähtsamatele asja-dele. Üksikute küsimuste vaatlemine ja lahendamine peab olema üldise sihi ja eesmärgiga kooskõlas. Niisugune järjekindel küsimuste lahendamine õpe-tab õpilast pikemale ja järjekindlamale tööle. Samuti õpib õpilane tundma pikki ja igavaid protsesse elus, millest peaa-sjalikult koosnebki elu.

Bioloogiat on võimalik õpetada keskkoolis alles siis heade tagajärgede-ga, kui õpilased on õpetatud alamates klassides õieti loodust vaatlema. Kui seda aga pole tehtud alamates klassi-des, siis ei avalda bioloogia õpetamine viimases keskkooli klassis abiturientidele seda mõju, mis ta peaks avaldama. Et bioloogias maksimaalseid tagajärgi saa-vutada, on tarvilik muuta selle aine õp-pekava. Kuidas seda kava muuta, selle seletamiseks ei ole siin ruumi ega ole see ka käesoleva artikli ülesanne.

Kuidas kasvatada vaatlemisvõimet, selleks toon siinkohal mõned näited.

1. näide. Kartulitärklise vaatlemine.

Võtame natuke kartulitärklist. Ase-tame selle alusklaasile veetilga sisse ja katame kattedklaasiga. Saadud prepa-raadi asetame mikroskoobi alla ja la-sume siis kõiki õpilasi vaadata. Peale vaatamist joonistab igaüks saadud pildi. Mõned õpilased joonistavad klassi-tahvlile tärglistera, mis on pärastiste vaatluste aluseks.

Esimesel vaatlusel on õpilased näi-nud ainult tärglistetera piirjooni. Teise põhjalikumana vaatluse ajal õpilased pa-nevad tähele juba tärglistetera sees pik-likke jooni, mis asuvad loogataoliselt üksteise kõrval. Kui nad veel põhjali-kumalt tera vaatavad, siis näevad nad juba, et need loogataolised jooned on pikerikud rõngad, mis ühelpool otsas on tihedalt koos, kuna teiselpool nende vahed on suuremad.

Kui need mitmekordsed vaatlused on läbi ja saadud muljed joonistatud, siis selgub alles õpilastele, kui raske on täpsalt ja õieti vaadelda, ning missugust harjutust see nõuab enne. Ühtlasi imestuvad nad, et kõikide silmad ei näe ühetaoliselt hästi. Niisuguste vaatlusharjutuste jaoks kõlbab igasugune rakk või ese.

2. näide. Raku vaatlemine.

Esimese vaatlemise ajal õpilased näevad ainult raku piirjooni, mida nad peavad jälle joonistama. Põhjalikumal vaatlemisel näevad nad raku sees juba rakutuuma. Samuti panevad nad tähele, et rakukest ei ole nõnda lihtne, nagu esialgu paistis, vaid et seda piiravad kaks joont, üks väljast, teine seest. Ka ei ole raku sisemine vedelik ühesuguselt läbipaistev, vaid seal sees esinevad terakesed ja rakutuuma sees on väike ümarik tuumakene. Esimese vaatlemise ajal ei osatud ega suudetud kõiki neid üksikasju tähele panna. Selleks oli tarvis pikemat harjumust ja püsivust, enne kui suudeti üksikuid osi eraldada.

3. näide. Ränivetika *Navicula* vaatlemine.

Vaatlused on siis palju huvitavamad, kui vaatlusobjektiks on mingi liikuv elusolend. Üheks väga heaks vaatlusobjektiks kõlbab väga hästi värskest veest püütud ränivetikas *Navicula*, mida on leida väga palju peaaegu igas veekogus. Sellepolest on *Navicula* väga hea vaatlusobjekt, et tema liigub aeglaselt alusklaasil vee sees edasi ja võimaldab seetõttu mikroskoobi all vaatlemist. Esialgse vaatluse ajal õpilased näevad muidugi ainult raku piirjooni ja omapärase kujuga klorofüllkeha selle sees. Alles lähema vaatlemisega selgub, et rakuehitus ei olegi nõnda lihtne nagu alul paistis. Piki rakuseina läheb mingisugune paksem palistus või lõhe, mille otstel kummalgi pool on ümarik avaus. Samasugune avaus on raku keskel, kuid kahest eelmisest avausest natukene suurem. Põhjalikumal uurimisel on näha, et rakukest on kaetud põigiti asetatud paksendustega, mis asetsevad täitsa korrapäraselt. Ühtlasi võib vaatluste ajal tä-

hele panna, et *Navicula* liigub ühe terava otsa sihis edasi.

See edasiliikumise küsimus annab õpilastele küllaldaselt mõtlemisainet, sest raku pinnal ei ole näha liikumas ühtegi vibukest, mis aitaks rakku edasiliikumisel. Muidugi jääb see küsimus õpilastel lahendamata ja siis peab õpetaja selle küsimuse selgitama.

4. näide. *Paramaecium*'i vaatlemine.

Mikroskoobi all on näha looma kaunis kiiresti ühest äärest teise ujuvat. Kui küsida esialgse vaatlemise järgi, kuidas ta liikus, siis ei oska paljud sellele midagi vastata. Mõned on aga tähele pannud, et *paramaecium* liikus edasi spiraalitaoliselt enda telje ümber ringeldes. Alles pikema vaatlemise ja uurimise tagajärjel näevad kõik, et loom teatud aegade järgi kokku tõmbub ja ühtlasi pikitelje ümber tiirleb. Samuti pannakse tähele, et looma välispinda katavad peenikesed vibukad, mis liiguvad ja võimaldavad edasiliikumist.

5. näide. Klorofüllterade liikumise vaatlemine vesikatku (*Helodea canadensis*) lehes.

Vesikatku esineb meil Lõuna- ja Ida-Eestis võrdlemisi rikkalikult, mille tõttu on hea tarvitada teda vaatlusobjektiks. Kui teda igas kohas vees leidub, siis võib teda kerge vaevaga akvaariumis kasvatada, kust on võimalus teda ka talvel saada. Värskest veest võetud vesikatkul lõigatakse üks leht ära, asetatakse alusklaasile vette ja kaetakse pealt kattedklaasiga. Vaatluse alla võetakse lehe kesksõone lähedal olevad piklikud rakud. See klorofüllterade vaatlemine nõuab kaunis suurt püsivust ja aega vaatlemisel. Kui tähelepanelikult vaadelda klorofüllteri, siis on näha, et nad liiguvad järjekindlalt ja kindlas sihis edasi. Nende liikumist võib täielikult võrrelda jõevee liikumisega. Muidugi tuleb siin õpilastele seletada, et plasma liigub rakus edasi ja kannab endaga ühes klorofüllteri. Samuti kannab endaga ühes jõeveel puutükke, savi ja teisi asju, mis sinna sisse satuvad. Kiirem plasma liikumine on tingitud lehe äralõikamisest varre küljest. Siin võivad õpilased ühtlasi konstateerida, et liikumine on eluga seotud.

6. näide. Õite tolmlemise vaatlemine.

Õpilased on igal suvel küllalt palju näinud mitmesuguste taimede õisi, nende peal mesilasi ja mitmesuguseid teisi putukaid. Kui nüüd nende õpilaste käest küsida, mis otstarve on mesilastel ja teistel putukatel õitel lendamiseks, siis kahjuks ei tea paljud sellele küsimusele midagi vastata. Et õpilased saaksid sellest lendlemisest rohkem aru, on soovitatav teha neile ülesandeks teatud õisi pikema aja jooksul vaadelda. Nende vaatluste tagajärjel nad näevad, et on olemas teatud sordid taimi, mille õitel mesilased ei käi. Samuti näevad nad, et mesilased ja teised putukad armastavad iseäranis nende taimede õisi, mis hästi lõhnavad. Nende vaatluste ja õpetaja seletuste abil õpilased jõuavad selgusele, et on olemas teatud liigid taimi, mille õisi putukad peavad tolmutama. Seevastu on jälle olemas osa taimi, mille õied tolmlevad ainult tuule abil.

Diskursiivne vaatlemine.

Kes alles algab mikroskoobiga töötamist ja peab nähtu joonistama, see joonistab siis harilikult kõik preparaadi esinevad osad, ilma et suudaks eraldada, mis on tarvilik ja tähtis. Joonistatakse terve mikroskoobi vaatlusvälja ring, selle sisse vaatlusobjekt ja ühtlasi ka kõik purud, ning õhumullid, mis preparaadi valmistamisel on katteklaasi alla jäänud. Isegi klaaside sees olevad mõrad ja kriimustused leiavad tähelepanu. Säärane vaatlemine ja joonistamine on sellega seletatav, et vaatleja ei oska veel eraldada tähtsat ja tarvilikku tähtsusetust. Alles pikema harjutamise ja praktika järel õpib õpilane tarviliku osa preparaadist vaatlema ja tähtsusetut eraldama. Mõne aja pärast suudab ta juba eraldada leedripuu (*Sambucus*) säsi tükki vaadeldavast preparaadist ja ei joonista seda enam.

Samuti õpib õpilane leidma õhukesemat ja vaatlemiseks paremat kohta preparaadist, mida on võimalik joonistada ja kus kõik tarvilikud osad on näha.

Kui püüda suvel võrguga veest putukaid ja vetikaid ja neid mikroskoobi

alla asetada, siis on algajal raske nende tuhandete olendite seast tarvilikku leida. Pikema harjutuse järgi ei ole see töö enam nõnda raske ja vaatleja leiab kerge vaevaga tarviliku looma või vetika teiste seast üles.

Ajajooksul kujuneb vaatlejal mikroskoobi käsitamise oskus ja vaatlemise tehnika, mis on hädatarvilik töötamisel. Kui keegi tahab edukalt töötada mikroskoobiga, siis peab tema suutma eraldada tasapindu kõrgematest kohtadest ja üksikuid osi ning kehi teistest, mis oskus võimaldab kiiret ja täpsat töötamist.

Vaatluse tähtsusest.

Vaatlemine seisab inimese elus esimesel kohal, mille pärast puudutan tema tähtsust siin vähe pikemalt. Kui vaatlemine nõuab inimese tervet tähelepanu ja mõistust, siis töötab peale nägemise inimese mõistus nähtu juures veel edasi. Tema esitab küsimusi, seab üles probleeme, mille lahendamine nõuab inimeselt uusi katseid, vaatlusi ja uurimisi. Õpilasi peab õpetama vaatluste ajal kerkivaid küsimusi formuleerima ja lahendama. Kui töötada nii, nagu eespool soovitatud, siis läheb õpetus konkreetset abstraktsele ja nähtu omandab mingisuguse kindla tähenduse.

1. näide. Pärmiseente vaatlemine.

Mikroskoobi alla asetatakse tilk vett, milles on pärmiseene rakud. Soovitatav on enne vaatlemist asetada tükk pressitud pärmisuhkruve ja see vesi hoida siis 35°C temperatuuris 24 tundi. Selle tagajärjel seenerakud hakkavad kasvama ja poolduma. Peale vaatlemist joonistavad õpilased nähtud mitmesuguse kujulisi rakke. Mõned nendest on näinud, et pärmiseeni on kolmekujulisi. Teised aga sellevastu tõendavad, et nemad on näinud ainult kahekujulisi seeni. Pikema vaatlemise, kaalutlemise ja uurimise järgi jõuavad viimati kõik otsusele, et pärmiseened on kõik ühesugused. Need seened, mis on pikemaks venitatud ja keskelt peenemad, on pooldumise ajajärgus, kus 1-st olendist tekib kaks. Samuti paistavad seenerakud teisest küljest vaadates na-

tuke isesugused, mis esialgsed arvamus-
sed esile kutsus. Selliste vaatluste abil
õpilane õpib eraldama juhulist järje-
kindlast ja reeglipärasest, mis kasvat-
tab ühtlasi tema isiklikku iseseisvust.

Mõtlemisvõime kasvatamisest.

See on juba vana tõde, et vaat-
lemisele järgneb saadud muljetes juurd-
lemine, olgugi et see juurdlemine ja
mõtlemine on juhuline ega ole põh-
jalik. Teaduslikule vaatlemisele ja
uurimisele järgneb alati süstemaati-
line vaimne tegevus. Püütakse võrrel-
da saadud muljet või objekti juba va-
rem nähtuga.

Otsitakse põhjus ja tehakse otsu-
seid. Kõik need ülesanded nõuavad
järjekindlat ja teadlikku tööd, enne kui
saavutatakse õiged otsused ja saadakse
teada tõelikud põhjused. Selliste mõt-
lemapanevate ülesannete lahendamine
aitab väga suurel määral kaasa mõtle-
misvõime arenemisel. Toon siin mõned
näited, mis aitavad arendada mõtlemis-
ja otsustamisvõimet:

1. Miks on kapsalehe (*Brassica ole-
racea*) ja võhumõõga (*Iris pseudacor-
us*) lehe alumiste marasknahkade (epi-
dermis) rakud lahkuminevate ehitus-
tega?

Kui vaadata kapsalehe alumist ma-
rasknahka, siis on näha, et maraskna-
ha rakud on sakkide ja mitmesuguste
köverustega liidetud. Võhumõõga lehe
marasknaha rakud on piklikud ja nen-
del puuduvad niisugused köverused, na-
gu seda võisime tähele panna kapsa-
lehe marasknaha juures, mille tagajär-
jel nad ei ole nõnda kõvasti üksteise
külge kinnitatud. Kui sääraсте isesu-
guste ehituste põhjusi otsida, siis leia-
vad õpilased varsti need. Võhumõõga
lehed on pikad, mille tõttu nad pea-
vad tuule käes painduma. Kui marask-
naha rakud ei oleks järelandlikud, siis
rebeneks marasknahk tuule murrutami-
sel katki. Kapsalehed on suured ja
maa lähedal, mille tõttu nende pind on
tuule puhumiseks õige suur. Kui siin
oleks samasugused järelandlikud rakud,
siis murduksid suured kapsalehed kii-
rest katki või nad võtaksid tuule mõ-
jul niisuguse asendi, mis ei ole kasulik
toidu sarnastamisel. Need arvamus-
muutuvad alles siis seadusteks, kui mit-
med vaatlused neid oletusi kinnitavad.
Et kujutus- ja mõtlemisvõimet aren-
dada, on soovitatav võrrelda ühe organis-
mi osasid üksteise vahel ja nende are-
nemise põhjusi juurelda.

Klassiruumid kaunimaks!

A. V.-H.

1.

Klassiruumist suitsutares kõnelevad
veel vaid koolikroonikad ja kultuuri-
ajalugu. Kaasajal ei toimu õpingud
enam ähmaste akendega, suitsunud
seintega talutoas, nagu aastakümned
tagasi. Õhku, päikest, ilu on tekkinud
klassiruumi. Teostada on püütud loo-
sungit: klass olgu lastele teiseks ko-
duks! Siiski ei ole kasutatud selleks
kaugeltki kõiki olemasolevaid võima-
lusi. Neile tähelepanu juhtijaks pre-
tendeeribki käesolev kirjutis.

2.

Meie algkoolide enamik asub väli-
selt rahuldavais hooneis (härrastema-
jad stiilsed ehitised!). Sisemuselt ei

vasta aga paljud neile nõudeile, mis
asetatud klassi- j. t. ruumele kui selli-
seile. Klassid on väikesed, pimedad,
sageli läbikäidavad; vähe õhku, vähe
päikest, vähe elurõõmu, tööindu ja
edukaidsaavutisigi. Võib leida seinu,
kus krohviauuke varjavad üleriided, nä-
ha lapsi kiskumas rebenenud tapetit.
Vaesemad vallad on muretsenud teistes
koolides kõlbmatuks tunnistatud pinke,
pikki venekooliaegseid, „hierogliifega“
kaunistatud ja seljatoeta. Tahvliid sar-
nanevad rippuvaile kuulutuslaudadele,
või jälle karusellena pöörlevaile mon-
strumeile. Põrandad auklikud, määrd-
dunud, täis paberitükke. — Ja seintel
ei ühtegi pilti, klassis ei ainustki ilus-
tavat eset, mis suudaks sellistki viletsat

ruumi teha enam kodusemaks, värvin-gurikkamaks. — See annab vaid tun-nistust õpetajaskonna ükskõiksusest klassi sisustamisele ja kodustamisele.

3.

Missugune peab olema tänapäevse kooli klass? — Vastuse dikteerivad *koolitervisehoid, ruumi otstarbekoha-sus õppetöös, sisustuse lapsepärasmus ja ilunõuded*. Need on põhimõtted, mis välismaail tunnustatud aksioomidena ning uuemais koolimajus otsekohe realiseeritud. Kooliuuendusliikumine loeb neid ka fundamentiks, millel võib kujuneda klass *töö- ja eluühiskonnaks*. Meie õpetajaskonna kandvam osa on neis väga teadlik, millepärast detailne pea-tumine üksikuil nõudeil on mõttetu. Siiski tuleks tõsta esile *esteetilis* külge rõhutavaid üksikosi, millest ena-mik on majanduslikult kergesti teosta-tav, ent mis ometi suurele pedagoogili-sele tähtsusele vaatamata sageli on hoo-pis unustatud.

Välismaade modernsemate koolima-jade eeskujul tuleks meilgi iga klass värvida isevärvi. Psühholoogiliselt on selline nõue põhjendatud. Harilikult tarvitatakse tumedamat õlivärvi paneeli (kuni 1½ m laiust) ja heledat lage, kus värvina domineerib valge. (Lakke on ka maalitud ilmakaareldi — maateadus!) Värv püütakse valida vastavalt klassi päikeseküllusele, suurusele, õpilaste va-nusele (aineklasses ka aine iseloomule). Seinte värviga harmoniseerub ka *möö-bel*. Harilik koolipink on algkooles tembeldatud anakronismiks. Klassi si-sustatakse peamiselt kahe-õpilase lau-dadega ja toolidega. Laudadel asuvad tindipotialused kahe lahtise potiga. (Alused valmistavad õpilased ise puu-töötundides). Laudadel ostes ripuvad raamatukotid vastavalt konksudel, tar-vilised õppeabinõud aga peituvad saht-leis.

Sellise sisseseade paremus ilmneb võimaluses grupeerida laudu kas ringi-, nelinurga või muukujuliselt, vastavalt tunni ja selle osa iseloomule. Ka võib toole tarvitada koguni teistes ruumes (pidude, perekonna-õhtute j. m. puhul).

Õpetajapult on kadunud ja asenda-tud lihtse lauaga.

Tahvlite suhtes on teostatud välis-maal täielik reform. Puust tahvlid muutuvad haruldusteks meilgi. Otstar-bekohasemad on võimalikult suure kir-jutamisruumiga linoolpinnad, asetatud maitsekasse raamesse. Klassi ilule on nad suureks plussiks.

Tagaseina tuleks kinnitada *pildiliist*, kuhu riputatakse vajalikud pildid j. m. Samas asub ka *seinariiu* paremaile tööle voolimistunnist, ornamentidele, mudeleile j. t. õppetarbeile.

Aknad on meil harilikult väikesed, raskelt avatavad, liiga kõrgel põran-dast. Saksa moodseis koolipaleedes (vt. Neue Bahnen, 1929., vihk 8) on klaasist kogu sein. Madalamail asuvate akendega on klassiruum enam sarnas-tatud koduga, selle maailmaga, kus laps veedab enamiku päevast.

Veelgi enam kodustavad klasse *ak-naeesriided*. Õhukesest marlest (28 s. meeter) valmistatuina tulevad nad oda-vad ega takista valguse sissepääsu. Eesriidepuid võib teha ise. Aknalau-dadel sobivaina näivad kaunid lilledki.

Ei tohi puududa ka *paberikast*, meil teenib sellena sageli ahjusuu, kui ei ta-heta näha vedelemas põrandal paberitükke ja jätiseid. Hädavajalik riist on *süljekausski*. Seinal ripub *termomee-ter* ja *kalender* (maateadus!). Nurgas-asuvad *raamatukapid* võiksid olla palju nägusamad. Mõnelpool on need hiigel-ehitised, kuhu võib mahutada kogu kooli inventari. Viljandimaal L. algkoo-lis oli kapp valmistatud niivõrt ruumi-kas, et koolijuhataja soovitas uuel õpe-tajal sellest üürida elukorteriks riiu, kuna paremat ruumi polnud vallal anda. Klassi ilu aitaksid tublisti tõsta soliid-sed klaasustega kapid (Lutheri töö — à 65 kr.), kus ruumi raamatukogule, joonististele, käsitöölilegi.

Äsja loeteldud klassisisustamise tar-bed vajavad suuremaid krediite. On ju meie algkoolesse sellise mööbli han-kimine esialgu vaid unistus. Mõnes paremas koolis (seminaride harjutus-kooles j. m.) on aga juba klassid nii möbleeritud. Ja nagu kogemused tões-tavad, osutub uus sisseseade mitmeti praktilisemaks.

Küll on aga veel teisigi teid klassi-ruumi esteetilise külje tõstmiseks, mis

ei nõua nimetamisväärilist materjaalset kulu, vaid ainult õpetaja head tahet ja oskust, kusjuures abilistena sageli teenivad õpilased.

Seintele peaks asetama paremaid *joonistisi*, mis aegajalt vahetuksid. Nende raamid, õpilaste käsitöötundide produktid, olgu nägusad, värv harmoneeruv seintega. Saksamaal, Soomes j. m. ehivad seinu veel *parimate õpilaste portreed*, millisel võttel on suur kasvatuslik tähtsus. Ei ole vaja ju paremat eeskujut, kui seda pakuvad kõlb-laid tegusid valmistanud kaasõpilased (inimelu päästjad, õpilasisegevuse juh-id j. t.).

Pildiliistule võib kinnitada õnnestunud *joonistisi* (peale joonistustundide — võrdlemiseks), maateaduslikke diagramme, ajaloolisi pilte, loodustea-duslikke tabelleid (muidugi vähesel mää-ral). Need aga arendagu laste esteeti-list maitset, arvustamis- ja võrdlemis-võimet, süvendagu tundides läbivõetud ainestikku (loodusloos, maat., ajaloos). Ka emakeele õpinguil käsitletud tööde *autorite pildid* (postkaardi formaadis) leiaksid tänuliku vaatlejaskonna. Sa-*vitõid*, nagu öeldud, võib asetada riiu-lile ja kapiotsalegi.

Teostada võiks *tunnikava reformigi*. Harilikult on see kirjutatud, naeltega uksele või seinale kinnitatud, ajajook-sul määratud ja pleekinud. Ameti-asutisliku ilme aga kaotab *värviline sedeltunnikava*. Selles esitab igat õp-peainet vastav leppevärv, valitud ette-vaatlikult. Emakeelele sobib sümbolina eesti trikoloor sini-must-valee lipp), saksa keelele saksa lipuvärvistik jne. Teistele õppeaineile leitagu harmonee-ruvad värvid, et tunnikava ei muutuks kirevaks mosaiigiks, pigemini nautita-vaks pildiks. Esineb veel teinegi va-riant, kus igal õpetajal oma värv. Õpe-tab ta aga mitut õppeainet, tehakse põ-hivärvile eraldamiseks õppeaine alg-täht (matemaatikas — M. kõlblusõp. — K jne.). Sel teel õieti ühenduvad mõ-lemad moodused.

Sellise tunnikava paremus neitub tema *ülevaatlikkuses* (eraldab õpetajad, õppeained ja paistab ka klassi kaugei-masse nurka), *liikumises*, (hõlpsasti muudetav sedelite ringiasetamise teel)

ja *ilus*. Õpilastele ei tee niisuguse pil-di lugemine nimetamisväärilisi raskusi. Seinale asetatakse tunnikava muidugi korralikult viimisteldud raamis (ka klaasi all). *Raamatute nimekirjugi* võib teha mitmeti maitsekamaks ning riputada nähtavale kohale. Praegu aga need paraku sarnanevad bürokraat-likele teadaandele.

Pidulikel juhtudel (klassiõhtuil, loo-tusringiõpinguil) võib klassi täita meel-divate valguseffektidega kui katta elekt-rilampe (kus leidub neid).

Eeljõulu lasku iga õpetaja-klassiju-hataja tuua klassi väikene *jõulupuu*. Seda ehtida võib ka tundides või pärast tunde. Jõulupuu ei tõsta üksi klassi kodusust ja õpilaspere meeoleolu, vaid teda saab otseselt kasutada ka tunni-töös (üldõpetuses — teema „Jõulud“, saksa keeles keskustelu teostamisel j. m.). Klassiperet võib õhtuti (loo-tusringi tunnis näiteks) kutsuda kokku jõulurõõmu nautimiseks, olgugi et koo-lis peetakse ühisjõulupuu.

Kevadpühade liginedes ei tohi mine-tada „*pajukasse*“. Õpilased toovad neid kaasa meeleldi. Loodust, selle perioodi-list uuestisündi õpetavad mõistma si-nililled, ülased ja nauditavat hõngu le-vitavad *noored kased* värskes leherüüs. Nendega võib kaunistada kevadisi suu-remaid pidustusi: emadepäeva, lootus-ringipüha ja lõpuaktustki.

4.

Veidi tähelepanu tuleks pühendada ka esteetiliselt küljele *väljaspool klasse*. *Jalutusruumide* seintele sobivad hästi üksikud kunstilist naudingut pakkuvad joonistised, kuj. kunsti sihtkap. valit-susest laenatud maalid (peamiselt ant-akse neid keskkoolidesse, ja meie täht-samate avalikuelu tegelaste pildid. Sak-samaal (ka Soomes) leidub koridores pilte harva. Küll on aga maalitud sein-tele mõni üldtuntud ja *kõlblasisuline fraas* või *lauletiskatke* tähtsamalt meistreilt. Meil tarvitatavad ebater-visehoidlikud *jooginõud* on asendunud seal koolihügieenika ja ilunõudeile vas-tavatega (ka meil tarvitusel Rakvere seminaris!). Jalutusruumest tulevad kõrvaldada ka *ülerrided*. (Taanis, Skan-

dinaavias on need peamiselt koridores.) Neile leidub pea kõikjal vastav ruum. Wiesbaden, Magdeburgis j. m. (Saksamaal) on ehitatud isegi iga klassi kõrvale *garderoobid* riidekappidega, peegluga, riiete harjamis- ja jalanõude puhastamisabinõudega.

Koridoride avaraile akendele paigutatagu *lilli*. *Kuulutustahvlid* mõjuvad meil tihti ebaestetiiliselt. Soliidsete laudade valmistamine nõuab vaid väikest kulu, annab aga selle eest tunnistust koolis valitsevast ilukultusest.

Aula sisustatakse seintele kinnitatud aluseile paigutatud tähtsamate kirjanike, politikute j. t. *büüstidega*. Seejuures olgu need aga sobival kõrgusel. Ühes Tartu suuremas keskkoolis on viidud need nii ligidale laele, et saali ilu kuidagi ei rikastu, pigemini labastub.

Lugemistoa ilustuseks on kahtlemata eesti tähtsamad sulemehed. *Emakeeleklassis* samuti. *Matemaatikuklassis* leiduks kohti matemaatikaile, *keemia- ja looduslookabinetis* vastava ala tähtsamatele meestele, kolleksioonele, topiseile, tabelleile, piltidele, lilledelegi, *Ühiskodu* ruumid aga kaotavad kasarmulise vaimu tõelisele kodule sarnanedes.

5.

Koolimaja ümbruski on paljudes kohtades maal korrast ära. Elatakse keset legendikku, ei ühtki puud, lillepeenart, vaid puuriidad, telliskivipraht ja jätisehunnikud. Endisi härrastemaja ümbritsevad kaunid *pargid* pole sageli näinud hoolitsetavat kätt, ehkki kuuluvad kooli valdamisele. Kusagil (Järvamaal) istutati uue koolimaja ümber park, ent hiljuti peeti samal kohal laata, ja nüüd on istutusala koolijuhataja põld. Arusaadav, et sellisel teel ei muutu koolimaja ligem ümbrus kunagi kenamaks, ega vii õpilased sellisest õhustikust ellu kaasa ühtegi ilutundealgetki, mida nii vajab eesti kaunistamata kodu.

Ei tarvitse siingi õpetajal alati ise suurt teha ja korruga ülejõu töötada. Õpilased ise toovad puid, istutavad, hoolitsevad nende eest; rajavad peenrad, valmistavad jalgteed, panevad aluse kooliaiale. Tarvitseb vaid juhtida,

olemasolevaid jõude organiseerida ja ratsionaalselt tööle rakendada.

6.

Jätkub loetelust. Ei tarvitse siirduda detailesse, vaid konstateerida karjivamaid nähteid. Ja seda olen teinudki.

Miks aga on vaja selliseid üritusi, on vist üldjoonis igale selge. *Harmoonilise isiksuse* kasvatamise põhimõttest lähtudes on küllalt kaaluv kasvatuslik väärtus ka esteetiliste tunde komplekside kasvatamisel ja arendamisel. Sellised tunded võivad aga sirguda vaid soodsas mullas, keskkonnas vastavate eeltingimustega. Siit järgnebki kasvatajate-õpetajate suur mission ka ilukultuse propageerimisel.

Ilustamistöö pole kerge töö. See vajab arenenud esteetilisi aistinguid, osavat silma. Ei ole saavutatud veel midagi, kui seinad on dekoreeritud *küllastuseni*. See ei õilista õpilasi. Labastab vaid. Viib kodudesse juurde uut maitsetelagedust.

Tuleb olla võimalikult tagasihoidlik: Valida, arvustada, lõhkuda, parandada. *Harmooniline tervik kangastub kauase töö tulemusena*. Lähtuma peab nõudeist, *klass olgu kodu* — selle parims variatsioon, *tööhiskonna, eluühiskonna asula*. Seal tõuseb ka õpilastel tööind, mida halvab kasarmu-kool nelja tühja seinaga, värvitu ja rõõmutu.

Kevade saabudes on aga klassiski enam ilu, päikest, puhkeva looduse aroome, kevadlilled ja noorte kaskede aroome, — ja siis ei igatseta enam nii väga koolitöö lõppu. Selles ei nähta ju vabanemist vanglast, hallide-müüride labürindist.

7.

Saksa pedagoogilises ajakirjas „*Neue Bahnen*“ 10. vihus 1929. a., lhk. 451—455 kirjeldab K. Planitzer klassi ilustamistööst õpilaste abiga, kus eriti rõhutab seda indu, töötahet, lapses peituvate loovate jõudude hoogsat rakendumist, mis ilmnes ülesande teostamisel. See oli suurima kasvatusliku väärtusega töö, töö, mida teha võib meilgi. Klass värviti omal jõul. Seintele maa-

liti siluetid. Ainestik neiks saadi joonistamistundidel. Ühte seinat ilustas stseen *päikeseküllasest lapsepõlvest*, teist *rühm noori*, südamed tulvil täis ülekeevaid noorusvallatusi, kolmandal aga kujutati *tööd* mitmes variatsioonis. Ja kui viimne pintsli tõmmet oli tehtud, viimne visand hoolega viimisteldud, vaatles kogu klass ühisjoonistuse tulemusena harmoonilist tervikut, mis tegi klassiruumi *tõeliseks kodus, kõrgemate vaimlikeude aarete lätteks*.

Teine näide. Vene viletsas algkoolis teostati koolireformi (Dalton-plaani). Leiti aga, et klassiruum pole küllalt kodune töötamiseks, vaimlikeude jõudude pingutamiseks. Õpilaspere asus õpetaja juhatusel tööle. Joonistati,

vooliti, toodi kodust, õmmeldi — ja varsti võis paarikümmeliikmeline lastepere istuda raamatute taga meelsamini kui mugavasti seadeldud kodus. — Individuaalse töö teostamine ja klassi ilustamine nõudis seal kulusid vaid ainult 16 rubla.

8.

Meie ei suuda küll püstitada veel selliseid koolipaleesid nagu jõukamad kultuurimaad. Ent kaugelt enam, kui seni, võime teha ikkagi. Uusi koolimaju kerkib meil juba aastas kümneid. Ilusale hoonele, suurtele ruumidele tuleb anda *sisu*. Seda enam ei tee niivõrt omavalitsused ja ehitusmeistrid, kui võrd õpetaja ühes õpilastega.

Õpilaste edasijõudmine koolides.

H. Reiman.

II. Õpilaste edasijõudmine keskkoolides.

Keskkool erineb õppetöö laadilt ja õpilaste koostiselt tunduvalt algkoolist. Algkooli-õpilastega võrreldes on keskkooli-õpilaste kogu tunduvalt piiratum — näiteks 1928/29., vaid 17,6% esimesest — ja koostiselt teataval määral valitud. Ühelt poolt vanemate jõukus ja elukoht on algkooli lõpetajate keskkooli sattumisel tihti otsustavad; ent teiselt poolt — pole tähtsusetu ka laste tung edasiõppimiseks; siis veel paljudes keskkoolides võetakse õpilasi vastu võistluseksamiga; lõppeks, iga keskkooli koondub õpilasi ka kaugemaist riigiosadest. Kõige selle tõttu keskkooli-õpilaste koostis ei esinda enam kogu rahvast ja nende edasijõudmises maalaaste ja linna- ja maavaheliste erinevuste jälgimine koolide aruannete järgi osutub võimatuks. Peatähelepanu seevastu koondub keskkoolidele enesetele, nende liikidele ja asukohale, õppekavandile ja õppetöö korraldusele.

Erineva õppetöö korralduse tõttu

alg- ja keskkooli õpilaste edasijõudmine erineb tunduvalt: õppeaasta lõpul klassikursuse lõpetanute % on keskkoolides madalam kui algkoolides, keskmiselt 66,3%:77,0% vastu, ja samuti teiseks aastaks samasse kl. jäänute % — 9,0%:15,4% vastu, kuna aga järelkatseid saanute % sellevastu on hästi kõrgem — 24,6%:7,6% vastu. Kuid suurel arvul järelkatseid saanud keskkooli-õpilased siiski valdavas enamuses pääsevad sügisel järgmisse klassi, kui mitte oma koolis, siis teise kooli minnes — nagu näitavad sellekohased statistilised andmed. Näit., 1927/28. a. oli keskkooli-õpilastest: eelmisest klassist üleviiduid 11.311 ja teistest keskkoolidest ületulnuid 1318, kokku 12.629, kuna eelmise aasta lõpul oli klassikursuse lõpetanuid (maha arvatud kooli lõpetajad) vaid 8913, s. o. 3716 võrra vähem. Järelkatseid saanud aga oli 3906. Kuigi ühest koolist teise minnakse osalt ka muil põhjustel ja selletõttu järelkatseid saanuist on teiseks aastaks jäänud küll rohkem õpilasi kui näitavad eeltoodud arvud, siiski on selge, et keskkooli-õpilaste edasijõudmist võib kooliaruannete andmeil iseloomustada eeskätt ikkagi

*) Vt. k. a. „Kasvatus“ nr. 4. Toimetus.

vaid teiseks aastaks samasse kl. jäänute andmeil. See selgub ka Hasomini 1929. a. 26. aprilli määruse mõjul muutunud õpilaste edasijõudmise arvudest 1928/29. a. lõpul: eelmisest aastast 7,1 punkti võrra madalamast järelkatsete määramisest langes teise klassi viidute arvele 6,1 ja teiseks aastaks jäänute arvele kõigest 1,0.

1. Keskkooli-õpilaste edasijõudmine 1922/23.—1928/29. a.

Keskkooli-õpilaste nobedam edasijõudmine võrreldes algkooliga — kuigi kõrgel määral suvetöö abil — osutab ka aastate vältel algkoolidest suuremat edu: tab. 1. toodud indeksid näitavad seda väga kujukalt.

Keskkooli-õpilaste edasijõudmine 1922/23.—1928/29. õ.-a.
(Üleriigilised arvud mõlema soo kohta koos.)

Tab. 1.	% õpilaste arvust õppeaasta lõpul			Indeksid 1923/24. õppeaasta alusel		
	Klassi kursuse lõpetanud	Teiseks aastaks jäänud	Järelkatsed määratud	Klssi kursuse lõpetanud	Teiseks aastaks jäänud	Järelkatsed määratud
1928/29.	72,4	9,5	18,1	113,5	94,1	69,3
1927/28.	66,3	8,5	25,2	103,9	84,2	96,6
1926/27.	68,2	7,8	24,0	106,9	77,2	92,0
1925/26.	65,0	9,0	26,0	101,9	89,1	99,6
1924/25.	64,9	9,3	25,8	101,7	92,1	98,9
1923/24.	63,8	10,1	26,1	100,0	100,0	100,0
1922/23.	63,5	9,2	27,3	99,5	91,1	104,6

Viie aasta kestes on keskkooli-õpilastest klassikursuse lõpetanute % järjest tõusnud, ületades nii 1927/28. kui 1928/29. õ.-a. vastavad algkooli-õpilaste edasijõudmise indeksid 2,5 ja 4,7 punkti võrra; teiseks aastaks samasse kl. jäänute indeksid aga on algkooli andmetest madalamad — koguni 1928/29. õ.-a., mil, nagu mainitud, teiseks aastaks jäänute % järelkatsete vähendamise arvel tõusis. Tõsi, keskkooli-õpilaste teiseks aastaks jäämise indeksite tasapinda on erilisel mõjutanud erakorraliselt kõrge alusarv 1923/24. õ.-a. pärast keskkooli seaduse ja vastavate õppe- ning tunnikavade maksimahakkamist, kuid siiski kuni viimase ajani selliste arv langes aastast-aastasse palju kiiremini kui algkoolides; eriti suur oli langus 1926/27. õ.-a. õppeainete läbivõtmise korras teostunud muutuste järele.

Kuivõrra need äärmised arvud on tingitud muutustest õpetegevuse korralduses, jääb siin lahtiseks, samuti jääb lahtiseks küsimus, kuivõrra on mõjutanud keskkooli-õpilaste edasi-

jõudmist muutuv õpilaste koostis eelnimetatud valik-tegurite mõjul; seda aga, mil määral keskkooli-õpilaste edasijõudmist on mõjutanud õppetöös teostatud õpilaste võimete sõelumine, näitavad andmed keskkooli-õpilaste edasijõudmisest klasside järgi.

2. Keskkooli-õpilaste edasijõudmine klasside järgi.

Et keskkooli õppetöö võrreldes algkooli õppetööga on raskem ja pole jõukohane paljudelegi keskkooli astunuile ja selle tõttu õpilaste lahkumine on suur, nimelt esimestest klassidest, näitab juba õpilaste arvu suur erinevus klasside järgi. Nii oli, näiteks, 1928/29. õ.-a. keskkoolides õpilasi: I kl. 4032, II kl. 3445, III kl. 3099, IV kl. 2767 ja V kl. 2797. Osalt on säärast õpilaste arvu kahanemist mõjutanud kahtlemata küll õpilaste lahkumine koolist vabatahtlikult, osalt õppemaksu raskused ja veel mõned muud põhjused. Tunduvalt on seda mõjutanud ka edasijõudmise raskused õppetöös, — nagu näitavad tab. 2 andmed.

Keskkooli-õpilastest teiseks aastaks samasse klassi jäänute % klasside järgi:

Tab. 2	I	II	III	IV	V
1928/29.	13,8	10,6	10,7	7,6	2,5
1927/28.	12,0	8,8	9,1	7,8	3,7
1926/27.	12,4	6,8	8,9	6,8	1,7
1925/26.	11,8	9,8	10,1	8,2	3,4
1924/25.	12,3	9,4	10,5	8,3	3,3
1923/24.	12,8	11,2	10,4	8,9	3,5

Teiseks aastaks samasse klassi jäänute % on suurim I klassis ja langeb järgmistes klassides järjekindlalt. Seejuures on pealegi tähtis konstateerida, et I klassi teiseks aastaks jäänute % aastate kestel väga vähe on langenud ja viimase aasta arv ületab koguni 1923/24. a. arvu. II klassi kordama jäänute protsent aga, seevastu, langes võrdlemisi kiiresti, palju rohkem kui III klassis, kus õppekava hakkab hargnema eriharudesse ja seega töökoorem kasvab. Edasi, IV klassis on langus veel väikesem ja V pole seda sugugi — seal % vaid kõiguvad, andes kõige madalama 1926/27. a.

Samuti tähelepanu pälviv on viimase 1928/29. õ.-a. % erinev muutumine klasside järgi: esimeses kolmes on see võrreldes eelmise aastaga kasvanud, IV kl. pea muutumata ja V kl. koguni kahanenud. Sellest kõigest järgneb, et kolmes esimeses klassis õppetöös teostub ltblu õpilaste sõelumine, nii et viimastesse klassidesse pääsevaid vaid võimelisemad.

Et siiski ka seal veel küllalt leidub nõrku ja ka keskkooli lõpetajate koostis jätab palju soovida, osutab osalt vast küll seda, et keskkooli „sõel“ polnud küllalt tihe; kuid siiski on siin kahtlemata tegemist ka üldise kaasaegse vaimliste harrastuste tasemega ja sellele vastavalt noorsoo vaimlise kujunemisega. Seda osutab kaudselt ka õpilaste edasijõudmise erinevus linnas ja maal asuvates keskkoolides.

3. Õpilaste edasijõudmine linnas ja maal asuvates keskkoolides.

Kuigi maal asuvates keskkoolides õpetegevust mitmel pool peetakse nõrgemaks ja kuigi laste vaimliseks kujune-

miseks maaelu ja kooliolud on mitmeti ebasoodsamad, nagu see peegeldus algkooli-õpilaste edasijõudmisest, seisame meie koolide aruannete andmeil tõsiasi ees, et maal asuvates keskkoolides õpilaste edasijõudmine on parem kui linnades asuvates. Nii 1928/29. õ.-a. andmeil III—V kl. õpil. jäid teiseks aastaks samasse kl.: linnades 7,2% (poisse 8,0%, tütarl. 6,5%), maal aga kõigest 4,2% (p. 6,1%, tütarl. 1,6%). Samuti on lugu järelkatsetega: linnades 16,9% (p. 19,8%, tütarl. 14,5%), maal 11,4% (p. 10,6%, tütarl. 12,7%).

Kui pole erinevusi nõudlikkuses õpilaste poolt õppeainete omandamise suhtes, siis ei jää üle muud seletust, kui linna ja maaolude erinev mõju õppetööle. Linnades on palju õpilaste huvi köitvat ja õppetööd segavat, kuna maal seevastu õpilaste kogu tähelepanu on koondunud õppetööle. Tõsi, mõduandvad võivad olla ka veel mõned teised tegurid, näiteks maa-keskkoolidesse suuremal arvul andekamate õpilaste sattumine, sest maal jätkavad edasiõppimist peamiselt ikkagi need, kel selleks eriline tung ja ka andi, linnas aga koolide läheduse tõttu laste keskkooli saatmine on laialdasem nähe. Kuid ikkagi peame tõsiselt arvestama oma laadilt õppetööga sobimatuid ja õpilaste vaimlist kujunemist segavaid harrastusi, nagu see tuleb ilmsiks ka edasijõudmise erinevustes poiste ja tüdrukute juures.

4. Keskkooli-õpilaste edasijõudmine soo järgi.

Juba algkooli-õpilaste juures leidsime parema edasijõudmise tüdrukuil. Selle nähte põhjuseks lugesime osalt meie algkooli õppetöö passiivset laadi, mis aitab maksvusele tüdrukuile eriomase suurema tähelepanelikkuse klassis ja puudulikkuse õppimises. Kuid ka keskkoolides, kus õpetegevus on juba aktiivsem, leiame tüdrukuil ikkagi parema edasijõudmise. Ka sellele faktile ei leidu muud põhjendust, kui poiste suuremad kõrvalhuvid, peamiselt spordiharrastused.

Et poiste edasijõudmist mõjutamas on tõsiselt takistavad tegurid, näitavad tab. 3. andmed.

Teiseks aastaks samasse klassi jäänud ja järelkatseid saanud keskkooli-õpilaste %.

Tab. 3.	Poised		Tüdrukud	
	Teiseks aastaks samasse klassi jätetud	Järelkatset määratud	Teiseks aastaks samasse klassi jätetud	Järelkatset määratud
1928/29.	10,4	20,4	8,6	16,1
1927/28.	9,7	27,6	7,4	23,0
1926/27.	8,7	26,7	6,9	21,7
1925/26.	10,2	27,4	7,9	24,7
1924/25.	9,8	27,3	8,9	24,4
1923/24.	10,6	27,8	9,6	24,5
1922/23.	9,9	28,6	8,6	26,2

Teiseks aastaks samasse kl. jäänud tüdrukute % on 1923/24. a. peale tunduvalt langenud, poiste juures aga on langus väga väikene. Selle tõttu ka 1928/29. a. % on poistel pea võrdne 1923/24. a. omale, kuna see on tüdrukul siiski tublisti madalam.

Seejuures on pealegi huvitav märkida, et edasijõudmise erinevus tüdrukute kasuks kõrgemates klassides, s. t. õpilaste vanuse ja erihuvide kasvades, on suurem.

Teiseks aastaks samasse klassi jäänud keskkooli-õpilased klasside järgi (1923/24. — 1928/29. a. %/keskmised).

Tab. 4.	Poised	Tüdrukud	Suhteline (%) vahe tüdrukute kasuks
I klass	13,5	11,6	1,16
II „	10,3	8,7	1,19
III „	11,3	8,8	1,28
IV „	8,5	7,4	1,15
V „	3,4	2,7	1,26

Kuid kõigi seni osutatud õpilaste edasijõudmist mõjutavate tegurite kõrval ei tohi unustada ka veel teisi. Nii kons-tateerisime omal ajal 1922/23. õ.-a. andmeil (Vt. Haridus Eestis, lhk. 207), et õpilaste edasijõudmine on parem erakoolides ja muukeelseis kui avalikes ja eestikeelseis. Samuti leidsime suuri edasijõudmise erinevusi õppeainete järgi. Tallinna andmeil suurimaks komistuskiviks osutus matemaatika, siis võõrkeeled ja looduslugu. Sellest selgub, et õpilaste edasijõudmine peale

kõigi muu on suuresti rippuv koolide õppetöö sisust, s. o. õppekavast. Huvitavaid osutusi ses suhtes pakuvad andmed õpilaste edasijõudmisest keskkoolide õppeharude järgi, missugused kokkuvõtted on teostatud Riigi Statistika Keskbüroos vaid 1928/29. õ.-a. kohta.

5. Õpilaste edasijõudmine keskkoolide õppeharude järgi.

Alates III klassiga keskkoolid hargnevad harudeks. Iga haru õppekavas tõusevad erikohale vastavad eriained, mis nõuavad õpilastelt suuremat tähelepanu ja jõupingutust. Kuna aga seejuures peab oletama ka õpilaste koostises õppeharukohast huvi-valikut, siis erinevused edasijõudmises peaksid lubama teha järeldusi üksikute erialade absoluutsest raskusest, kui seejuures tegemist oleks muude tegurite segava mõjuga. Näiteks, on küsitav ka tegelik huvi-valik harude järgi: tihti ühele või teisele alale õpilaste tungi põhjuseks on kõrvalised tegurid.

Erilise huvi tõttu toome siin õppeharude järgi õpilaste edasijõudmise andmed täielikult. (Vt. tab. 5.)

Võrdluseks võttes teiseks aastaks samasse klassi jäetute %, leiame kõige soodsama olukorra klassikagümnaasiumides; kuid seda nõrgendab kõrge järelkatse %. Ent silmas pidades ka järelkatsete määra, osutub olukord parimaks kultuuritehnika (maal asuv keskkool) ja pedagoogilises harus, s. o. õpetajateseminarides (ja ped. klass Kuresaare ühisgümnaasiumis). Teiseks hea edasijõudmisega haruks on põllumajandusharu (mitte põllutöökoolid, mida siin pole arvestatud). Edasi järgneb üle keskmise edasijõudmisega komertsharu ja siis reaalaru. Teised harud kõik esinevad alla keskmisega, kusjuures eriti nõrgaks osutub aiama-jandus (linnas asuv keskkool!) ja tehnikaharu. Viimases arvatavasti on õpilastel murdmist matemaatikaga, samuti kui ehitustehnika alal, kus tüdrukute edasijõudmine on erakorraliselt nõrk.

Eriliselt õpetlik on just sugude erinevus edasijõudmises õppeharude järgi. Kuna näiteks humanitaar- ja reaalarus sugude vahekord vastab üldiselt

Keskkooli ülemastme (III—V kl.) õpilaste edasijõudmine 1928/29.
õ.-a. õppeharude järgi.

Tab. 5.	Klassikursuse lõpetanud			Teiseks aastaks samasse klassi jäänud			Järeلكatsed määratud		
	P.	T.	K.	P.	T.	K.	P.	T.	K.
Kokku	73,0	79,3	76,4	7,9	6,2	7,0	19,1	14,5	16,6
humanitaar-	69,7	77,8	74,5	9,5	6,7	7,8	20,8	15,5	17,7
reaal-	73,6	75,4	73,4	8,2	5,0	7,8	18,2	19,6	18,4
kommerts-	74,8	85,8	82,9	4,9	4,2	4,4	20,3	10,0	12,7
majapidamis-	—	74,8	74,8	—	8,7	8,7	—	16,5	16,5
pedagoogika-	89,3	91,2	90,4	0,9	3,2	2,3	9,8	5,6	7,3
tehnika-	68,8	71,4	69,2	7,6	7,2	7,6	23,6	21,4	23,2
põllumajandus-	83,0	91,5	86,6	4,0	—	2,3	13,0	8,5	11,1
chitustehnika-	71,1	33,3	67,4	8,4	22,2	9,8	20,5	44,5	22,8
klassika-	71,2	—	71,2	1,4	—	1,4	27,4	—	27,4
aiamajandus-	60,0	58,8	59,3	4,0	5,9	5,1	36,0	35,3	35,6
kultuurtehnika-	92,1	86,7	90,6	7,9	—	5,6	—	13,3	3,8

keskmisele erinevusele, spetsiaalharudes aga leiame suuri kõikumisi. Nii, kommertsharus on erinevus tüdrukute kasuks väga väikene; tehnika alal samuti väikene poiste kasuks; pedagoogika ja aiamajanduse alal aga on erinevus poiste kasuks juba hästi suur; põllumajanduse alal aga vastupidi suur jälle tüdrukute kasuks. Kuid miskipärast tüdrukute traditsioonilise kutseala kohases harus — majapidamises (tütarlaste kool) — on tüdrukute edasijõudmine vägagi kehv.

Konstateerides neid tõsiasi, on kõrvalseisjal raske selgusele jõuda nende tõeliste põhjuste kohta — seda peavad küll lähedalseisjad avalikuks tegema. On väga tähtis jõuda selgusele, kas ja mil määral õpilaste jagunemine keskkoolide eriharudesse teostub nende erivõimete ja -kalduvuste kohaselt. Sest seni on meil kutsevalikuga üldse sagedasti raskesti eksitud ja on karta, et seda sünnib ka kooli valikul, millega määratakse edaspidine kutsevalik.

Meie keskkooli-noorsoo hingeelu peegeldusest tema luulekatseis viimasel aastakümnel.

Hugo Rebane.

(Järg.)

5.

Siirdudes nüüd keskkooli-noorsoo küpsema generatsiooni avaldusi ja eneseteostusi silmitses, valdavad nii mõndki meist imelikud, mitmepidised ja mitmenimelised tunded. Usume ja katsume olla veendunud, et need küpsevad ja juba küpsenud noored tõesti kõige tõe, hea ja ilusa poole püüdsid, nagu nad ise seda meile kuulutasid ja nagu neist ametlikult ja poolametlikult suurte pidude ja pühade ning ülemaa-

liste kongresside puhul kuulutati (et siis pärast seda põhjalikumalt siunata). Aga ometi, aga ikka — mingi kõledus, mingi tühjus ja inertsus näib haigutavat nende ilusamategi harrastuste taga. Palju on protesti *vana*, pehkinu ja loidunu, ükskõiksuse ja pärioolu mineku vastu, kuid see protest — kuigi teda vahest kirglikult välja hüütakse (kahjuks küll lõtvunud kirega!) on jõuetu! on hõikamine külmetatud häälega, on torm veeklaasides. Ja sama jõuetu kui nende mäss, vanade jumalate ja tahv-

lite purustamine imetud ja näritud sullepeadega ja teatavate vaimliste paraadrelvadega (millest tarvitavam on esteetika ja ikka esteetika), sama jõuetu on ka nende loov tegevus. Tahet ju mõnikord on, kuid sel tahtel on äärmiselt nõrk liha ja ei põrmugi konti. Me teame küll, et olud nõdrutasid liha ja pehmitasid kondid, kuid siiski — junesse oblige! — ja veel enam: liberté oblige!

Nii me mõtleme. Kuid parata ei või sinna midagi. Võib olla, et need noored ise kah mõtlesid nii. Mõtlemine pole veel igakord mõtte teostamine. Ja see'p see peaviga oli siingi, nagu eespool nägime. Resonants teo ja mõtte vahel oli rikutud.

„Noorustuli hinges“ — see on suur väärtus.

Kuid on olukordi, milles suurimadki väärtused võivad nullistuda, või veel enam, nad võivad mõnikord saada negatiivseiks (näiteks kuld kapitalistlikus tulunduskorras). Suur noorustuli ebasobivas ajas ja ümbruses võib peagi kujuneda teatavaks õnnetuseks. Sellest vist laulabki üks reflekteeriv õppur-laulik.

Tuli.

Me tegime tuld, et sooja saada,
et aega mis jääne on, sulama ajada;
me kandsime kokku mis kanda veel võis,
et leegitsev tuli ju taevani käis.

Nüüd leegid meid endid ähvardavad
ja soojuse asemel kõrvetavad.

Meil pääsetee kitsas, kõik võtab meilt põud.
Kas tulebki vihma — sel üksi veel jõud.

(Rada 1922, nr. 1. Tartu Õhtugümn. Autor
August Lepik).

Katsudes iseloomustada õppurkonna luuleala üldiselt, tähendame, et see kulgeb väga mitmeid valdkondi ja käsitab kaunis kaharat kuid küllalt kulunud teemastikku, nagu: naised ja erootika, rõõm ja noorus, siis tänapäev, loodus ja aastaajad ning meeleolud, peaaesjalikult seletamatu kurbus ja kõigekaduvuse aim ning igasugu abstraktteemad resp. mõttemõlgutused. Mõjutused ja eeskujud on väga mitmesugused, alates rahvusliku ärkamisaja luulega ja lõpetades Noor-Eesti ning — nagu see teisisi olla ei võinudki — tookordse moe

viimase sõna — Siuruga. Üksikuid mõjutusi tuleks võõrsilt, peamiselt vene kirjandusest otsida.

Esitame igalt alalt iseloomustava- maid näiteid, nimelt seesuguseid, mis omaaegset noorte hingeelu drastilise- malt peegeldavad ja siiski üle keskpä- rasuse tasapinna ei tõuse. Meil pole siin sugugi tähtis nende kunstilise vää- rtuse, sisu ja vormi omapärasuse küsi- mused jne. Tuletame meelde, et siin on kõik autorid „algajad“ — ja mõned veel vähem kui algajad, kes ainult üks- kord elus Pegasusega ratsutasid — ja toogi kord halvasti. Tähtsam on meil jälgida, missugused kujutelmade ja mõ- tete assotsiatsioonid siin tekivad ühen- duses teatavate esemetega.

Naist ja erootikat on me õppur- laulikud enamasti käsitanud sõna dis- kreetsemas mõttes, kuigi meie tunnustatud poeedid samal ajal lõikasid loor- bereid hoopis vastupidises suunas. Seks on mõjunud kaasa muudugi küll ka „koolipapade“ otsene ja kaudne tsen- suur, mis ei lasknud mahlakamaid pa- lasid päevavalgele.

Armsa tütarlapse nimi on võluv ja püha ja talle pühendatakse sageli so- nette, nagu see ikka kombeks olnud. Toome seesugustest ühe meie vaate- punktilt ilmekama, kuigi see pühitsus- laul sonett pole.

Hélène-Ellen.

Ei ole armastanud yhtki rohkem nime,
nii valumeelist, karget, õhtulist
kui Ellen. Kallis kullaline
väsimatult leian end Su poole kist.

Hélène-Ellen nii sydamlük,
ei oleks nagu ilmal päikest, linnul suud,
kui Sinu silmi surub õine pimedik;
Su silmad sinajad ja kuldsed siidilaud.

Ja kõrges yleval rõõskpilvil sõidavad
Su lapsemeeled, harrastused vasakul ja hää!
ja syda Sinu jumala on aula. Kõidavad
Sind ainult helisevad naerud siin ja sääl.

Hélène-Ellen, ei ole yhtki armsamat mul
[nime,
Sind kuulden värahtab mu hing ja
päeva minekul, öö tulekul ja õhtu kesten pime
Su hyyan vasakulle, paremalle mina vaikne
[mineja.

(Oma 1923, nr. 1. Tartu reaalg.).

Kaunimeelse laulu annab noorte hilisõhtune jalutuskäik läbi lumesaju.

Vereva ja mina.

Rean kahekesi kõndisime
läbi valendava, pehme lume;
Yle taevas öine sume, tume —
Vereva ja mina kõndisime, —
 tema hõrnalt käe mu käele toetaden
 oli hõrk kui maine jumalanna,
 kel ei saatus yhtki jõhkrust anna —
 lumihelbi alla poetuden.

Pehme vaikus yle eluvalla.
Me ei ilman — kõndisime ylal
sini-ereluse immepuhtal õlal.
Roosid punased, noor rohi, pilved sinisilmsed
heljusivad vaid me ymber ringi,
võtten mind ja Verevat — meid armastavaid
 [hingi.

(Rada 1922, nr. 2. Autor B. Sööt).

Et armastus mingi nalja asi pole,
seda kujutavad järgnevad värsid.

A r m a s t u s .

Ma tahtsin armasta, kuid õnnetum veel
 [olen,
sest oma kannatusi ise suurendin;
kui terasvõrguga, kust pääsu enam pole
ma hinge ilma külge sidusin!

Kõik veetleb mind ju sama veetlusega-
mind hurmab saladus ja tõde meelitab;
õrn, kuldne kiir mind köidab päikesega
ja raugemata tung mind maaga ühendab!

Rütm meelitab mind luule kõrgusele,
lill köidab pilgud enda õitele;
naer sidemeks sai minu silmadele
ja suudlus ahelaks mu huultele!

Mu elu ripub nendes ahelates
ja tuhatkordne ori olen ma;
ning igal liikel, tuule raputades
ma tunnen tükki endast lahkuma!

(Raja album I, 1923. Autor J. Mõte).

See riimikohmakas laul tunduks nagu tõlkena mõnest vene klassikust. Olgu tähendatud, et sama autor ongi neid teisal tõlkinud, eriti Puškinit. Kuigi ehk käesolevas luuletises nende tõlgete järelkajana midagi võõrast peaks olema, siis on ometi *valik* kui seesugune huvitavam kui selle järelkaja ulatus, mille äärmine võimalus muidugi oleks plaigat.

Umbes samale teemale luuletab veel kaunis kaugele-küündiva refleksiooniga

tütarlapsest laulik. Viimases tuleb vist kahtlemata ilmsiks Suitsu ja Underi mõju kompromiss.

Kevadet mälestades.

Kus punamarjaline kattis kirsipuu
meid kuuma päikese kurja vaate cest,
Sääl ulatin Sul aralt roosa suu.

Meid lämmatada tahtis lõhneving,
mis laotasid roosid, maasikad
ja tasa juttu vestis kuningking.

Siis kumbki meist ei enam hoida suutnud
et mäletada helget kevadet. —
Kuis oli nüüd kõik nõnda muutund!
Meid piirama jo hakand õhtu ring.

(Uudismaa 1919, nr. 1—2. Autor Agnes Kauts).

Aga nende diskreetsemate värsside sekka eksib ka kaasaegse demimonde'i daamist muusa inspiratsioon. Toome sestki näiteid.

On iseenesest mõistetav, et selline muusa ja tema lemmik pallil armastavad viibida. Seal on neil hubane oma meelepärasemaile harjumustele anduda.

B a l l i l .

Viiulid vinguvad. Viiulid vinguvad...
Põlevad silmad jo hõljuvad valsis.
Otsin teid, otsin teid väikesed jalad.

Kadund, oh kagund, ei leia, ei leia,
kirjus konfettmeres uppunud kõik!
Saaksin, oh saaksin su juure end peita.
Tipivad jalad ja säravad silmad.

Keerlevad, veerlevad siledad daamid,
Tyytunud kahvatus puuderdet näol.

Viiulid vinguvad. Viiulid vinguvad.
(Elmainitud kohas. Autor sama).

Pärast palli ning unetut ööd on loomulik, et muusa kui ka partner joobumust vihkavad ja loobumust ihkavad.

L o o b u m ' u s t .

Loobu m'ust, loobu m'ust,
kireglik naine.
Joobumust, joobumust
vihkan maine.

Jumaldet olevus,
austet iludus,
kirguliselt nõelav uss
on sinu armastus!

Heida nüüd teisile
õngena südame
pilg omist silmist, ---
ihade ilmist,

jättes mind vabana
õnne maitsema.

Vajub rind, kerkib rind
sul nagu laine —
jäta mind, jäta mind
rahule naine!

Hääbu teelt
sihi eelt
minema ruttu.

Hoian meelt
valit teelt
Sattumast uttu.

Lahku m'ust, lahku m'ust
jumalik naine —
jumalust, jumalust
võrasthan maine!

(Samas. Autor H. Brindfeldt).

Kuid kas see ongi mingi loobumise laul? Kas nii väljendatakse tühimust, põlgust ja küllastust või koguni — nagu see siin „kõige paremas“ mõttes tahaks mõeldud olla — kõikumatud meelekindlust *kiusatus* puhul, kus hoitakse „meelt valit teelt sattumast uttu“? Ei, olgu muuga kuidas on, kuid meelekindlusest, mis eeldab tahet, pole siin juttugi, samuti ka põlgusest, mis meelekindluse puhul teatava (olguigi vahest koguni nõrga) alatoonina peaks kaasa helisema. Ja tühimiski pole tõsine tühimus ning küllastus juba ammugi mitte. Mis see siis oleks? Kas ehk mitte lihtsalt lõtvumise laul par excellence, kuigi ehk autor teda „kõige paremini“ on mõelnud ja sellisena häälestadagi püüdnud. Ja tingitud on see siis muidugi resonantsist, mille pinnaks luule juures peaks vist olema eeskätt aeg ja miljö ning alateadvus kogu omas ulatuses (sageli ka vastupidises järjekorras). Et mingile otsusele jõuda, analüüsime selle luuletise mõttelist struktuuri *factis testantibus*.

Autoril on tung („animus fert“) laulda midagi „noli me tangere“ meeleolulist. Esimene inspiratsioon, võibolla ka mõningad eeskujud, eeskätt Visnapuu, on talle suggererinud kaunisõnalise imperatiivi „loobu minust“, mida aga autor siiski oma apostroofiga ei malda labastamata jätta, et sellele juurde liita teist ilusat sõna — „joobumust“ (mis — kaunis kasulikuga paaritud — annab ühe riimipaari). Loobuma peab *naine* (nii nõuab „noli“)

— muidugi atribuudiga „kirglik (nii nõuab veel väljapõdemata puberteet), mis teeb asja sügavamaks, müstilisemaks. Nii ongi algus käes:

Loobu m'ust, loobu m'ust
kirglik naine.

Edasi. Autor *teab*, et kirk on „joovastav“, kuid joovastus resp. (moodselt ja kaunimalt eeldes) joobumus ei sobi „noli“ meeleoluga, siis tulebki:

Joobumust, joobumust
vihkan maine.

Kusjuures „maine“ teeb riimi ja lisab ühtlasi *naisele* midagi „jumalikku“ juurde. Kõik on ilus. Kuid kiindugem nüüd pisut pidevamalt neisse kahte akسسuaari: loobu m'ust — joobumust. „Loobu“ kõlab imperatiivina üsna kindlalt ja karmiltki, kuid siiski mitte põlgavalt või toorelt. Ja „noli“ ongi kindel käsk — *puhtuse* käsk. Seega on algus, atribuut „kirglik“ maha arvatud, üsna kena. Kuid järgnev, „kirgliku“ assotsieeritud pehmekõlaline ja kaunimaiguline aga „pahaloomuline“ „joobumus“ rikub alguse kindlakõlalise resignatsiooni, teeb selle hädatsevaks, ringutavaks, millele „maine“ mannetuse pärja pähe paneb. Järgnev salm oma poolpateetilise lõpuga ei jõua esimesest saadud muljet kuigi palju parandada, sest ütetus „austet iludus“ on haavav, kuidagi maskeraadi ja turumeelituse järele lõhnav, mida „noli“ meeleolusse lülitada hoopis ei sobi. Kuid see siiski pole veel midagi selle kõrval, mis nüüd tuleb:

Heida nüüd teisile
õngena südame
pillk omist silmist, —
ihade ilmist
jättes mind vabana
õnne maitsema.

„Noli“ seisukohalt see kõik on üpris nige. Ja siis see „jättes mind vabana õnne maitsema“. Lubatagu küsida, millega siis seni „seotud“ oldi? Kui pilguga „ihade ilmist“, mis nüüd „õngena teisile südame“ heidetagu — kui *sellega*, siis ahah, me saame asjast aru! Tähendab, seda pilku on *küllalt maitstud*, las' nüüd maitseme ka *õnne*, mis tuleb *pilgu* maitsemise järele. Kui nii, siis on meil ka selge ning arusaadav järgnev koketeerimine:

Vajub rind, kerkib rind
sul nagu laine —
jäta mind, jäta mind
rahule naine!

See on ära seletatud: oota natuke, kuni ma ennast kogun, siis heida jälle „pilk“ malle „õngena“ südame! Järgnev hurjatus „hääbu teelt“ ja töötus „hoian meelt“ on paipoja meelitudes koolipadele ja muidu mõistlikkudele inimestele, et siis lõpul jälle üks „jumaldamine“ teha ja sellega kõik heaks pöörata.

Kuid tehkem nüüd kokkuvõtte ja õelgem oma arvamus: see luuletis on lõtvumisellamuste ja nende tehnika kvintessents. See on järeilmaitse laul, kui magususe magusam ja mõruduse mõrkjam aste juba möödunud, kontraktisioonid organismis vaibunud, närvid uueks süttimiseks rahunemas ja näärmed oma nõresid nagu ennegi eritavad. See on mingi kirekese eneseluilutamine, närb kujutlus uuest naudingust, mingi ebamäärane tundeoleng järe- ja eelmaitse piirilt, kus *vaim* on loid nagu vettinud villane lõng ja *liha* ühm kui sült. Kompetentsi puudusel jäägu otustama, kas ja kuivõrt selline seisukord on vastolus aadetega — liiategi kui toonid ehk olid puhtalt kavatsatud ja ainult räbal resonants kontserdi mokka ajas.

On arusaadav, et sellises kassiahastuslikus meeolus võib teinekord muusale ja tema partnerile kui ka muidu lemmikutele selguda eneste vaimline pankrott ja luulekarjääri mõttetus. Nagu siin:

M u n a i n e.

Ma sündind naine, ja kõigipidi maine —
kuid hing mul: luuletai!

Ah, raske, raske olla laulik naine!

Tal puudub aine, sõna laine,

ta piirat mõttelõng võib eilta

küll pitsivahust laine, kuid

fantaasia tal ikka kuiv ja kaine! —

Tal pole joobumist, mis kõrgem, kui

kõik maine,

kus suudaks unusta, et ta kokett ja naine.

(Uudismaa 1921, nr. 1. Autor A. Pikat.)

Me ei tea, kas on see mõne tütarlapse pihtimus või poisslapse üle-õlavaatamine seelikurahvale, teame aga, et see on üks iseloomulikumaid kesk-

kooli-noorsoo eneseavaldusi käesoleva detsemniumi alult.

Muidu on selle muusa ja tema mõtteesaliste tavaliseks sooviks ja alaliseks lustiks, et

...andke, jumalad, mul hobetse ja tõlla,
et võissi sõita õhetavat sõitu. —

Üts tund, et võissi tunda kire vallangut,
et omada säält nukrid elamusi, (sic!)
et näta uhket uneallangut (?)

ja uimastavaid haista elu õisi²⁾.

(Aug. Lepik, Mind rõhke õdang; Rada 1922., nr. 1.)

Oma arengu viimase sõna näib ta ütlevat selles sonetis.

N a i s e d.

On naisi mitmeid: orjad, keiserinnad,
Üks vaikne, õrn ning teised kui vampiirid,
Tormkohutavad, metsikud, kes hävitavad
tõkked, piirid

— Neist mõnest juhit rahvad, maad ning
linnad.

On uhkeid muskilisi, kelle keha, rinnad
Kesköiste orgiate kohaks, kelle eleksiirid
On rammestanud mehi, paavstid ning
emiirid

Sest joobund, hukkund, eksitusse vinnat.
On vesimeitsi ilulisi, hapraid, päikselisi
Ning kõhnu, kuivetanud, rasvaläinud
imelisi,

Hermafrodiite, raskemeelseid, õiseid neid.
On loovaid, jõulisi ning igavesti tiineid
Atleete, mässulisi, kiren kes ei salga,
Et kõigi jumaluseks vaid kaks kintsu,
jalga...

(Koguteos Viisnuuk I. 1922. Autor Valter Kaaver.)

Pole vist huvitusega möödaminnes tähendada, et proosapalades meie keskkooli noored samal ajal naist ja erootikat omis ajakirjus on käsitletud märksa „kahvatumalt“, šablooniliselt unisusõrnalt, „ilusalt“ ning lääguseni magusalt. Kuigi mõnes lauses ja käänus bravuuri taotellakse, jätavad ometi kõik need palakesed tundmuse, et neis asjust räägitakse, mida ise tuntud ega kogitud pole. Seal on palju selgemini kui seotud kõnes näha, et autorid „moega“ sammu pidades näidata püüavad, et nad „teatavais“ küsimustes ja kurameerimise tehnikas (sõna pahemaski mõttes) on küllalt orienteeritud. Selline blasee-

²⁾ Minu sõrendused.

ritud olekuga epateerimine, tavaline puberteetne enda „raiskumineku“ imetlemine ja mis see kõik ei ole, omab siin sageli omas kahtlases ja tehtud „siurutsemises“ mingit õieti pentsikut muljet ja jääb vist ühtlasi kauemaks ajaks seks meie „siurukirjanduse“ mõju tulemuste ebakohaks, milleks teda mõneil poolt juba ammu — küsitav, kas siiski küllalt põhjendatult — on hakatud pidama kui eeskätt „kirjandusliku ropenduse“ kaugele tunginud kurba vastukõla.

Rõõmule ja noorusele pühendatud laule leidub meie kõnesoleva noorsoo ajakirjades äärmiselt vähe ja nende väheste hulgas on *tundeehtsaid* ainult mõni üksik. Enamasti sellesisulised laulud on kuidagi konstrueeritud ja refleksistki puretud. Nagu järgmine:

Hõiska.

Hõiska, veel kaugel on vaevad,
noorus on juhtijaks veel;
lahti ta unistustaevad,
murdmata rõõmus veel meel.

Tulevad tormid ja tuuled,
tunned et elu on külm;
mässavaid viisisid kuuled,
mida siis laulab sul ilm.

Usu, need viisid on meri,
vahutav joovastav viin...
Usu, kui leegitseb veri,
hinge sul valdab siis piin.
(Rada 1922. nr. 2. Autor Aug. Lepik.)

Muidu see on küllalt iseloomulikult tabatud rõõmutu aja rõõmulaul. Kellele on siis veel rõõmu tarvis või kel on sest kasu, kui lootusetus ja jumalate hämarus laotab oma tumedaid tiibu. Ja nõnda see rõõm upubki eneseretoorikasse:

Usu, kui leegitseb veri,
hinge sul valdab siis piin

et siis kohe peiete meeoleolu üle minna:

Hõiska! Aeg mööda läeb ruttu,
vaikib kord sinugi rind:
peagi ohkeid ja nuttu
katta võib külm kalmupind.

Ja mis siis muud, kui ütleme: rahu tema põrmule!

Juba tundeehtsam on järgmine.

Livia Columbia.

Kuldseid raskeid teri pani peole tütarlaps,
vallalised hjuuksed tuule eole.

Oli lugend tuikest, sinihalli lindu,
õpperaamatust ja näinud sama lindu
näljan uulitsrennin sobistavat,
vee seen punajalul lobistavat.

Kuldseid raskeid teri pani peole tütarlaps,
tumekollan hjuuksed tuule eole.

Helevalget rõõmu andis selle teole.

— Võta, linnu, noki livia columbia! —

Sõi siis ladinlane livia columbia

pehmet peolt terad aeva, ära

lendas läbi niiske kevadõhu katus-ääre

päale,

vaatas tütarlapse päale alla.

Süda oli rõõmu pärast valla.

Silmis nagu õilmeid pudes alla

tütarlapse rinna päale, õlale ja kaele.

Tõusis hõhku tiivutaden hääle.

(Raja album II, 1924. Autor B. S(ööt).)

Omamoodi rõõmulaul on ka see.

Noorusele.

Heitkem kõik, jätkem kõik:
noorusse, — edasi!

Üle maa käib kevadhõik.

Murdke paed, andke käed
minule! Kõigile
õitseb värsken lillen aed.

Täitke vaasid, täitke klaasid
lillega, viinaga!

Täitke nooruselle klaasid.

Puna huul, vaba luul
kutsub meid; silub päid
mahe armastuse tuul.

Heitkem nüüd! ainult nüüd
elame, põleme.

Kunni huulil lõpeb hüüd.

(Vihur nr. 1., Tartu õhtugümnn.)

Looduse, aastaaegade ja igasugu meeoleude teemadele on laule lõpmatu virn. See näibki olevat harrastatavaim ala meie noorsoo luules. Tsiteerime neistki rea tavalisemaid.

Sügisest lauldakse üsna palju ja kõigiti sügise kohaselt.

Palju, nii palju ma kannan sull' vihkeid,
Vihmade otsatud sajud!

Taevasse läitan ma tuliseid ihkeid:

Lumi, oh millal sa hajud?

Sind mina ihkan, sa valenev lumi,
Välju kui poriseid katad,
Rõõseneb minugi murelik jumi
Valud m'us hägedad matad.

Ah, ei see ihalev naermus veel kustu,
Tean, et sa tuled, et tuled!

Ainus see soov minu hinges ei mustu:

Lumineid, millal mind suled?!

(Juhan Ritseson, Neljas sügislaul, Uudis-
maa 1919., nr. 5.)

Meeldivamaid laule annab talv, nagu
juba eelpoolgi ühe näite juures nägime.
Näib, et põhjamaa lapsed oskavad oma
talve hinnata. Siin talve pilt maalt:

Idyll.

Nyyd sõidan läbi pehme lume,
mets härmas virvendab kui läbi une.

On vaikus imeline hõhus —
harv kostab tukvas kylas koera hõikus.

Ja rahus suikvad legendikud
kus siidses lumes kuuse võsastikud.

Ning langeb läbi hõhu vaikse
lund, hõrsitavat minu hobu väikse.

Siis tuleb õhtu udu viinas
kui sõidan läbi soo, kus õhtu sinas
on maani kumardanud männid
ja legendikul valged kuhjajännid.

(K. Kesa. Uudis-
maa 1919., nr. 1—2.)

Ja siin linnast:

Uisuteel.

Me ümber inimmass, kui keerlev karnevaal —
Kõik lendleb lumen nagu tuuletiivul!

Ning hetkeks uneleva aja viivul,
Ka mina tiivustatult liuglen sinu naal!

Ent liigun tahteta, sest mõte pagend ammu,
Ja aju tühjus salvab. —

Kurb huulil naeratus, nii jälgid sa mu sammu,
Su süütu vaade liigutusi valvab!

Nutt — muusika mu hinges resoneeris
Ent unustet su väljendusi tants...

Nii elutargana ma tulin omal ette —
Sa lapsena, kes kive pillub vette!

(Milla Sell. Tartu Tütarlaste gümn., al-
bum II, 1926.)

Need kaks näidet on omalt alalt niivõrt ilmekad, et sugugi kommentaare ei vaja.

Kevadest palju värssides ei luuletata. Kevade ooted, igatsused ja igasugu mõtted kevadest — neist lauldakse pigemini proosas. On hoopis huvitav, et värsid kevadest meie noortel tahavad olla palju nõrgemad ja tunde-

kehvemad kui mistahes muusugused laulud. Kõige kaunimad suvelaulud öeldakse sündivat talvel, sest

nii hää on näha suvist und
kui väljas tuiskab talvist lund.

Noorus aga olevat kevad; küllap ta vist selle tõttu oskabki sügisest kui mitte just hästi, siis vähemalt ikkagi huvitavalt laulda. Samuti ka talvest. Võib peaaegu kindel olla, et vastavat statistikat tehes selgub, et sügis ja talv on koolinoorte juures lauldavamaid aastaaegu. Selle nähtuse olulisemat põhjust leida pole vist kunstlik. Teatavasti langeb meil koolitöö kestvuse aeg peamiselt sügisele ja talvele. Sel ajal on noored sunnitud tahes või tahtmata anduma mõttetööle. Küllap siin sel kombel disponeeritult ka luuletised kergemini sigivad, sest kevad ja suvi pakuvad sootuks muud huvi, kui laua taga istuda ja värsse septseda, liiategi veel puberteetseile noorile. Ja muide, ärge unustagem, et 99% noorte loomingu — talendid päris välja arvatud — on ju ikkagi sulepeast „välja imetud“. Eriti veel siis, kui ollakse sunnitud arvestama tehnikat, eeskätt värsitehnikat ja selle kultust. Kui vorm on kõik ja sisu ainult abinõuks selle kõikvägeva vormi saavutamiseks. Sest ongi tingitud see paradoksaalne olukord, et meie kõnesolevas noorsooluules läbistikku võttes vorm on palju parem kui sisu samas vormis. Seda võime mõne siingi esitatud näite juures märgata.

Toogem siis paar proovi kevadeluulest:

Kevadhommik.

Kevadhommik, rõõmus, värske, valge,
Õhk täidet õie lõhnust õrnust,
Talv pöörand oma kalgi palge
Ning tärgand ilu, ilm ärgand surnust.

Aed täis on liblikaid, kes kirjuil tiivul
Hõljuan, kergelt keset õunapuid.
Ja mardikaist, kes rabelevad liivan —
Ent siniõhun rõõmsalt lendvad tuid.

Ma keset ilude ekstaasi suudlen
Üht hommikvärsket neidu, õrna, hella.
Me rabelusist lang'vad puudelt
Õislehed valged väriseden alla.

(Tartu Kommerts & Kaubakooli... ajakiri 1922., nr. 1. Autor E. Springfeldt.)

Kui mitte tavalise ohkamise, õhkamise, suudlemise ja rabelemisega tegu pole, siis kohtame kevadelauludes mingit „parnaslikku“ külmust ja keerusõnalist severjaanitsemist või muidu kui-va kõlaeffektide täristamist. Nagu alljärgnevas, millele selle poolest teisigi sarnaneb:

Kevadine linn.

Taas päike kevadnaerus helget palju pillub kõrguste siniveest kui viina kihiseva pärlipiisku; üle tänavate elu keeva noorvõimsalt käratseva, ennast killub ta heleng heldena ja näreleval kuumõhetusist taeval lilla pilvi sillub.

On inimesil hinge sattund ärevusi sest uuest sünnist, ellu jälle virgumisest ja kõigi heleduste kiirgumisest et tõttavad, täis ihu vallatusi, lapsrõõmsalt asten. Tilgub naeramisest ju viimne kuljus tühjaks; uusi üllatusi meil toovad eksind lõokeste heled pillid kui joobuvad kesk torne sõrmi hõiskamisse et heita tänavate rökkamise häälvirelid kui porri sökku lillid. Kuis kiindub päike helgi paiskamise — tast häbistet elektrilampe valged villid — kui pistet tungal oleks hoonte rägastikku nii suured aknad päikestena helendavad ja äride kuldkirjad pimestavat tuld langetavad lumestiku likku kun loike hõbesilmad imestavad! Kuis päike häkiste küll võitis pilvestiku! Uudismaa 1921., nr. 7—8. Autor Juhan Ritseson.)

Lõppeks meeleolude rajamailt mõned näited. Selle liigi luuletistes antakse tusale ja nukrusele täieline voli. Arvult on seda liiki laule rohkesti. Neist tuleb ilmsiks depressioon kõigi oma kaasnähtustega; teinekord jõuetu soigumine, teinekord meeletu siia-sinna visklemine ning viimaks kramplik kinnihaaramine mingist heledamast mõttest. Need on raske siseheitluse kajastused, mida kaugeltki iga põlv noori üle ei ela; hinge vaevlemised pürgimatu puhastustule paistel, mis küll kõrvetab, aga ei põleta. Ning millest pääsemine on sama vaevaline kui jooksmine painajalikus unenäos.

T u s k.

Mõtteid kui rusuks rõhk painajalik, raske. Nii unele suikuv mu meeleolu hämardand palg.

On kevad... Kuid südames sügise õuduste alg'; Ning verre vaoks kui mürgitud vaske.

— — — — —
Ah tundmata olemisrõõmust joobuda kordki mind laske!

Kordki veel tunda hurmavat noorust täis jõudu.

Ent madalad porised lained ei tiivusta sihile sõudu,

Jääb igavest tundmatuks tee, mis viib võimsate tormide kaudu.

(Haarak 1923. nr. 2. Tartu Tütarl. gümn.)

Viilitult sünged kuid hoopis jaan-kärnerlikud värsid teeb samas teemas-tikus üks teine autor:

H y l j a t u.

On elu ringvool põhjatuma merineelu, kuu keerleb vahutaden paigaline vesi vaid. Rändhingeliste koduks kosmos, saatuskeelu ning käsu juhitud hing, orb jättev, võttev asulaid.

On ajan surma —, synnihetked kõrvustikku Ja kaudu ruumi kajab tere, jumalagajätt suust suhu — keset surinuttu, imik — ikku. — Kord saabusin ka mina... Koolnuist kes mul oli ätt?

Kes hingist surematuist hälvis rehetarre sai lihaks minun keset vinguleitse hämarust? Ei tea... Ent kylge pigikoorde mattund parre Siis seoti kasemalk, ning kastilogu määrdind, must; ja kätktivibu loksuvaist ja õõnsaist häälist kesk nõginarmaid ruumi saabus ainsam rõõmsam viis.

(Kes kutsus, vajas mind, kui peret paljupäälist kontsõrmil, avat lõugul seiras kiuslik kehvus-kriis!)

Yll inimesi syngeid surmalaule laotus. Ent päälpool partekiindrust rökkas, lõkkas naer ja its

kui äikseragin taevan muremustan, aotun — säääl Keegi muigav, meeliskellev kepsles nagu kits...

Ah, oli siin mu trotsi, piina, hala alge. Miljöö nii muljut, suitsend tare esikviir kõik hingen kägistand, mis päiksest hõiskav valge.

Iroonia... Ma mustust täis kui rehe põrand-liiv...

(Oma album 1926. Autor Elmar Eeristo.)

Torme ja äikest ei põlata vaid vastuksa, neid ülistatakse. Ka selles laulus on ihkamist minna „võimsate tor-

mide kaudu“ ning vast ka pisut julgust seesuguse matka sooritamiseks.

Ent siiski...

Ma tean, kui hävitav äike,
Kui palju kahju ta toob.
Ma tean — annab valgust ju päike,
Külvab õnne ja elu ta loob.

Jah selgesti seda ma tean,
Ning kindlasti tunneb mu meel,
Ent siiski päikest ma nean
Ja äikest mul ülistab keel.

Võib olla, kui pääseb ta valla,
Et tabakki nool just mind.
Ei siiski ma unistust salva,
Mul äikest igatseb rind.

(Treffneri gümn. ajakiri, 1924. Autor A. Raag.)

Kas osutub seesugune laul optimis-
mi või pessimismi? Kuid tahe minna
äikese ja tormide kaudu näib eeldavat
siiski väikest jõutagavara, ehkki vast
latentsel kujul. Seega siis optimismi.
Ja muide, pole ju ühtki varju ilma val-
guset.

Teatavad meeleolud transponeeri-
takse enamasti ikka loodusesse, tõlgen-
datakse neid viimase kaudu ja nagu see
tavaline, pulveriseeritakse refleksiooni-
ga. Nagu ses laulus:

Vares.

Lendad raskelt üle kõrre: „Kraaks!“
Nagu aimaks mingit paha,
nagu mõtled, et kust süüa saaks,
või ei kogunisti eladagi taha?
Oled keset sügist proosaline kuju
hale, lihtne — kare olevus.
Oled igav — kurblik — raske on su tuju,
ümbritseb sind sügisene kaledus.
Ülalt pilved pillutavad vihma,
üle kõrre koltund, küntud välja:
tunned piitsutatav tuulte rihma,
meeleheidet, viha, piina välje.
(Tõusmed, 1926. nr. 2. Autor A. Martin-
son.)

Meeleoludes turdub tihti nimetu
kurbus, fataalne aimus paratamatusest,
millele nagu iseenesest mõistetavalt
alistutakse. Muide, kurbust ja jälle
kurbust, seda juba igituntud pubertee-
di kurbust leidus igas liigis, kuid teis-
test nagu erinevad ja meeldejäavamad
on need nimetu kurbuse ning kaduvuse

laulud. Neis tunduks mõnikord nagu
Lermontovi vaimusugulustki. Nagu ses
tormitus tormilaulus, milles oleks nagu
midagi „Paaruss'est“:

Kangustus.

Päik' kukkus merre, ohvriks ööle suri
ja udu langes merivetele.
Oo, paisu, tuules tõugat puri,
Mind võta kõikuvaile lainele!

Näen kaugel randu teravduvaid ehan, —
ekvaatormail võluv kangustus, —
ma sinna püüan valulisen ihan,
mind tõukab mälestuste ennustus.

Ja jälle pisarat ma tunnen palgel:
rind leegib, kustub, nutab, väriseb;
üks mälestus, mind ümbritseb poolvalgel,
siis jälle unistus hüliseb. —
Kõik, kõik mis armas, lõhkund saatus

kuri,

mis võidetud, on jäetud elule!

Oo paisu, paisu tuulest tõugat puri,
mind kann mässavale merele!

(Raja album II, 1924. Autor J. Mõte.)

Ehk olgu veel selline kaebelaul:

Eleegia sügisene.

Jälle nad läind, need päevad täis rõõmu
Ja lusti. Ja tahaks kui tagasi neid,
Ent päike käib penina nukralt, unusten
lõõmu

Ja ahastustinaseid, halle teid.

Ah millegist oleks nii kahju, nii kahju,
Et kaotand olen su üsna...

Nüüd tahaksin visata lehed kõik ahju
Ja segada hõõguvaid süsa.

Ah, kellegist oleks nii ääretu kahju,
Kes läinud kaevaten m'ust.

Tuleks veel tagasi! Ah, ju
hilja sulgeda järel ta ust.

(Oma 1923, nr. 1).

Abstraktsetes resp. filosoofilistes
luuleteemades armastab enamasti dis-
kreetne noorusmuusa varju pageda ja
tema asemel asub inspiratsioon juhti-
ma moodne ajavaimu muusa. Nagu siin
näeme:

Syntees.

Maailmasynd —

Ja nagu plaaster, rohi

Ruumkosmos valat, klopit segi.

Ei kedagi kel kirg või kes on kochi,

Vaid liigub too, kes inimese tegi.
Sääil hingelist, kel keelel hupleks laim.

Maakerasynd —

Mateeria, ning siis geoid.

Päev, tähed, kuu, ekliptika

— Yrgvaimu juhit — keerlemisest ellip-
soid.

Maatelg, kraad, minut, sekund, optika,
Ning ruumin ema Maa hyyd murrab teed.
Yks tõmbejõud, üks sidund keed.

Oo inimsynd —

Siin tulemuseks vast syntees,
Nii Hegel tõestab — loogiline skeem.
Siin teesis Jumal, Kurat antitees.
Ons viga sest, et käsitleda teine teem?
Kaks vaimu absoluutset, tõsist, suurt —
Kaks helget hääl ja kurja tyve juurt.

Siis patusynd —

Vorm väärtuslik vast selle töö.
On koolnud tõe ja vale tall.
Vast Jumal Inimese, Kurat liha löi.
Mis sest, et alaline maskeball,
Kaet puudrin nägu — paljas niude vöö,
On päev, siis häbi — öösi teine töö.

(Oma album 1926. Autor Aleks. Hinno).

Pole kunst taibata, et see on Barba-
ruse propellerdatud luulele järeljooks-
mine — pirisev parm peos. Kas meil
või koguni Barbaruselgi selle üle pa-
handada pruugib, seda küsimust parem
ärgem püstitagemgi. Peetagu meeles,
et järeloomamine kui niisugune, olgu
mistahes alal, kuulub sotsioloogiliste
seaduste hulka. Ainult *suured* on sest
vabad, kuid nemad ep need ongi, kes
sellele tõvele uut suunda annavad —
ning seega pole nemadki süüst vabad.
Põhjuseta pole tagajärgi ja uue põhju-
seta pole uusi tagajärgi. Kuid siinjuu-
res jääb veel siiski vääramatuks see va-
na tõde: pärdik võib küll üsna edu-
kalt inimest matkida, aga ei sugugi ini-
mene *olla*. Ja on õnn ning mõistlik lu-
gu, et leidub veel selline vaks vahet.

6.

Esitasime siin kaleidoskoobiliselt
terve rea pildikesi meie keskkooli-noor-
soo küpsema generatsiooni luulekat-
seist, püüdes neid järjestada nii, et nad
ise raamistaksid ja kommenteeriksid
üksteist ilma meie pikkade seletuste
ning targutusteta, millest kahjuks ometi
— osalt asjaolude nõudmisel, osalt

paha harjumuse tõttu — mööda ei pääs-
nud. Jääb järele veel vastata sellele
kardinaalsele käsimusele: mis otstarve
oli sel luulel?

Selle järsu küsimuse vastamise jä-
tame asjaomaste hoolde. Ise tähenda-
me ainult seda, et on väga palju kahel-
dud meie noorsoo ajakirjade, siis ühes
sellega ka tema loovatöö katsete, tema
eneseteostuse otstarve puhul. Seda on
peetud lihtselt mänguks ja laste nal-
jaks, või siis jälle asjatuks jõuraiska-
miseks, energiakulutuseks ja ajaviitmi-
seks. On räägitud, et otsene koolitöö
on seetõttu kannatanud, et noori on vii-
dud selle kaudu eksiteile jne. Nii et
puhuti on seda peetud päris süütuks,
puhuti pahast pahemaks — ikka nii,
nagu seda nõudis aktuaalne „täiskasva-
nute organiseeritud võitlus laste vastu“
heas või halvaks mõttes. Jäägu seepä-
rast ka puudutamata, missugune ratas-
värk kunagi kord juhtis seesugust nõud-
mist. Olgu siis lõplikuks vastuseks kõ-
nekord jälle ühel noorel ning kuulame,
mis ütleb see üks paljude nimel:

Siblivaid sipelgaid tohutuid tuhandeid
varaman valgusekoda.

Tulnukaid tagamailt saabuman sihile
tarmukalt tehtele tormaman —

höisete hõljuden, rõõmude rökaten,

Tardund ent tõtangul mõnegi ma'lad.

Yhed noist ryndajaist

palgi vaid paigale panna suudavad,
teised laastu vaid lyya.

Pidurdub palang siis — —

saabuden suriöö.

Kohustus kallis ent täidet!

Endaga rahul kes teelegi varisend
kauguste kõmaden, hälviden, häiriden,
seiraten sarmikat sihti,

jälje ta jätnud — rynnaku raja, —
teised et enam ei eksleks.

Täidet sest Kõrgeima käsk:

— Rännata! — Rynnata! —

(Elmar Eeristo: Rännaten, rynnaten. Oma
album 1926).

Et teised enam ei eksleks... Kuid
iaalgi ei suuda ei ükski jälg ega tee, ei
siht ega rada vältida eksimusi. Niikaua
kui leidub rändajaid ja mündajaid, nii-
kaua juhtub eksimusi. Nii näib olevat
Kõrgeima tahtmine. Selles seisabki
rändude ja otsimiste kurbloolus, kuid
ühtlasi ka võlu.

Kooli ja õpetajaskonna päevaküsimusi

Organisatsioonide teateid ja kroonika.

Õpetajatemaja.

A. Janson.

Juba mitme aasta jooksul on õpetajatemaja ehitamise küsimus aeg-ajalt olnud arutusaineks E. O. Liidu asemikudekogu koosolekuil. Kuid tänaseni pole jõutud kaugemale teoreetilistest kaalutlustest. Kuni 1927. a. see mõte liikus ja leidis käsitlemist õpetajaskonnas eraviisil, kuni lõppeks 20. augustil 1927. a. E. O. Liidu 10-aastase tegevuse pidulikul juubeliaktusel võeti vastu ametlik otsus ehitada õpetajatemaja. Tõsi, siis otsustati ainult põhimõte. Selles otsuses ei olnud veel konkreetset sisu. Kuid nähtavasti see mõte liikus õpetajaskonna teadvuses, muidu ta poleks leidnud ühemeelset poolehoidu. Üldse püüe igasugusele koondamisele ja ühinemisele, olgu kutselisele või muu-kaadilisele, et omada oma nurgakest, on loomulik. Inimesed, koondudes ühe või teise huviala pinnal, püüavad selle poole, et sagedamini üksteisega kokku puutuda, arutada ühiselt omi hädasid ja lahendada neid. On juba kord koondumisel mitte enam juhuline iseloom, vaid kindel alus, siis ülesanded kasvavad, arenevad, laienevad, omandavad püsiva iseloomu. Kasutada juhulisi ruume päevast päeva muutub ikka tülikamaks ja tülikamaks. Peagi säärane kord ei suuda enam rahuldada organisatsiooni, kui viimane on elujõuline ja oma arenemises esile kutsub osakondade tekkimise ja tegevuse laienemise. Siis ehitatakse maja, mis on kohandatud tema vajadustele, ja mis annab võimaluse teostada oma ülesandeid iseseisvalt, vabalt, ilma tavaliste kitsendusteta, mis seotud erakorteriga.

Et mitte kaugelt eeskujusid otsida, olgu öeldud, et võrdlemisi väikeses linnas, nagu on seda Tallinna, leidub kaks töolistemaja, meremeeste kodu, ajakirjanikkude kodu Kosel. Kõnelemata klubidest, kus enam-vähem ühtlase

kihti kuuluvad ja ühiste vaadetega inimesed koos käivad nii asjaajamiseks kui ka vaba aja veetmiseks.

Mis puutub õpetajate ühinguisse, siis peatume ainult meie naabri Läti Õpetajate Liidu juures. Mõne aasta eest ta omandas maja ühes suure krun-diga. Kahe aasta pärast sellele krun-dile tekkis kolmekordne kivimaja. Selles majas asub Liidu juhatus, õpetajate haigekassa mitme hästi varustatud arstikabinetiga, õpetajate laenu-hoiu ühisus, oma pedagoogiline väga huvitav muuseum raamatukoguga, hästi sisse seatud ekskursioonikodu õpilaste ja õpetajate jaoks, õpetajate kooperatiiv. Seal peetakse õpetajate konverentse, seal leiavad ruumi töötamiseks igasugused komisjonid ja bürood. Ühe sõnaga — õpetajatemaja on õpetajaskonna ideelise kui ka majandusliku elu-avalduse keskmeks.

Tulen nüüd tagasi Eesti õpetajaskonna maja juurde. Kas vajab Eesti õpetajaskond sellist keskk kohta, missuguse on loonud endale Läti Õpetajate Liit? Kas pole 1927. a. kongressi otsus maja ehitamise asjus üks selliseid soovet, millega „sillutatud põrgu“, nagu lausub itaalia laulik Dante?

Kõigepealt tahaksin peatuda üldise küsimuse juures. Kas on Eesti Õpetajate Liit, koondades endasse pea kõiki Eesti õpetajaid, selliseks kindlaks ja soliidseks organisatsiooniks, millel on nii suured ülesanded olevikus ja tulevikus, et ta vajab igal tingimusel oma maja? Kas pole tema tegevuse jaoks küllalt kahest-kolmest erakorterit toast, kus töötaks büroo, koos käiks juhatus ja toimikond? Muidugi, kui vaadata küsimusele kantselei seisukohalt, siis oleks sellest küllalt. Kuid olen veendunud, et Eesti Õpetajate Liidu ülesanded Eesti riigis on palju laiemad ja üldriikliku tähtsusega. Kui Teie tõstate küsimuse, kes on meil Eestis rahvahariduse loojaks ja arendajaks, eriti aga

kooliasjanduse, siis Teie peate põikle-mata tunnustama, et seda mitte ainult auväärilist, vaid tähtsat ja tarvilikku teenistust oma rahva heaks kannab õpetajaskond, ja ainult tema. Tõepoolest, ega siis Tõnismäe asutist, mis koosneb paaristkümnest ametnikust ja mille eesotsas on sageli koolile võõrad isikud, ei saa pidada rahvahariduse loojaks ja arendajaks? Otse ümberpöörduvalt, alles hiljuti Tartumaa õpetajatepäeval haridusministeeriumi juht lausus, et tema reformid, (mis on tõeliselt kümnete aastate jooksul rasketes tingimustes loodud Eesti rahvakooli lõhkumise ja lammutamise protsess), on *juhitud mitte* pedagoogilistest, vaid *majanduslikest* kaalutlustest. Kes siis, kui mitte õpetajaskond, peab kiskuma kooli välja rabast, kui õnnetuseks ministeeriumi kavatsused teostuvad?

Seda peavad mõistma kõik need, kes teevad koolipoliitikat ja viimasena otsustavad tema küsimusi. Kuid esma-joones peab seda taipama õpetajaskond nii iseenda väärtuse nimel kui ka eesti rahva hariduse ja kultuuri huvides.

Lähtudes neist eeldustest olen veendunud, et Eesti õpetajaskond peab looma oma pedagoogilise keskkoha, kus leiaks arendamist Eesti pedagoogiline mõte, kus kontsentreeruks Eesti õpetajaskonna loov töö rahvahariduse arendamise asjas. Kui uuel Saksamaal, kus on rida ülikoole, aastasadade keskes väljatöötatud koolisüsteem ja kõrgesti kvalifitseeritud pedagoogid, asutati ikkagi „Institut für Erziehung und Unterricht“, siis mitu korda enam vajab sellelaadilist instituuti Eesti. Ja kõik riiklikud asutised, kellele tõsiselt kallis on rahvahariduse küsimus, peavad aitama sellele kaasa ja sellega soodustama õpetajaskonna loovat tööd.

Kuid kõige pealt talle peab aluse panna õpetajaskond. Tema peab ütleva: „See on minu asi, tänini tegin seda ja tulevikus tahan seda teha veel paremini ja tõsisemalt: aidaku mind seltskond!“

Sellisel seisukohalt vaatlen mina õpetajatemaja küsimust. Kui on oma maja paarikümnele ametnikule, kes teevad rahvahariduse alal ainult admini-

stratiivset tööd, siis seda enam on vaja maja organisatsioonile, kes teeb sise-mist kooli õpetus-kasvatustööd, samuti ka rahvaharidustööd.

Missuguste ettevõtetele peab andma ulualust õpetajatemaja?

Puhtkohalikkude olude mõjul õpetajatemaja saab teenida üldriiklikke, õpetajaskonna kutselisi ja Tallinna kohalikke huve. Kuna neid üks-ühest õige raske lahutada, siis katsun näidata ettevõtete ülesandeid üldises pildis. Õpetajatemajas leiavad koha järgmised ettevõtted:

Kõige pealt eksperimentaalne algkool. Tema ülesandeks on kasvatus ja õppetöö alal uute meetodite ja võtete läbitöötamine. Ta peab olema mitte ainult pedagoogiliseks laboratooriumiks, vaid kohaks, mida iga pedagoog võib külastada, et seal tööd jälgida ja ühenduses sellega saada kompetentseid seletusi ja juhiseid.

Edasi siin leiab koha ülemaaline pedagoogiline raamatukogu. Raamat on kallis: üksikud koolid, isegi mitte maakonnad ei saa endile lubada sellist toredust, et muretseda oma raamatukogudesse kõik pedagoogilised raamatud, mis on tarvilikud õpetaja tööks. Keskraamatukogu ei rahulda ainult Tallinna pedagoogide nõudeid, vaid ta saadab raamatuid ka provintsi.

Siin asub ka pedagoogiline muuseum. Ühelt poolt ta oma õppevahenditega teenib Tallinna huve, kuid teiselt poolt on eeskujuks koolidele ja maakondadele koolide parima varustamise alal õppevahenditega. Jälgides õppetöö selle osa arenemist teistes maades, ta korraldab katseid, uurimusi ja teisi töid nende edusammude kasutamiseks meie juures. Tema võib varustada suviseid pedagoogilisi kursusi tarvilikkude õppevahenditega ja korraldada näitusi. Muuseumi juures on kaheksa hästivarustatud auditooriumi tunnideks, mida korraldavad siin Tallinna koolid, samuti ka avalikeks loenguiks. Muuseumi juures peab olema ka laboratoorium praktilisteks töödeks nii Tallinna õpetajaile kui ka teistele suvevaheajaks, samuti ka tähetorn hea pikk-silmaga.

Ühenduses ühelt poolt nende ettevõtetega, teiselt poolt tööga, mida teevad mitmesugused toimekonnad, õpetajatemajas peab olema pedagoogiliste teadete büroo, mis annaks teateid pedagoogilistes küsimustes mitte ainult õpetajaile, vaid kõigile soovijaile.

Tähtsaks asutiseks, mis peab leidma ruumi õpetajatemajas, on koolikino. Tema peab demonstreerima kultuurfilme õpetajaile ja ekskursantidele - hommikuti, ning õhtuti korraldama tavalisi seansse publikule maksu eest. See tulu annab võimaluse omandada filme ja sellega vähehaaval rajada oma ladu teaduslikke filme mitte ainult Tallinna tarvis, vaid kogu Eestile.

Kuna pedagoogiliste küsimuste vastu tunnevad huvi ja hariduslikku tööd teevad mitmesugused eriorganisatsioonid, siis muidugi nemad leiavad ululust ja kaasabi õpetajatemajas.

Õpetajate kooperatiiv „Töökool“, mis järjest rohkem omandab ülemaailse tähtsuse koolide varustamise küsimuses õppevahenditega, leiab siin endale ruumi. Tema arenedes peab ruumi leiduma ka õppevahendite valmistamise ja remontimise töökojale, nagu see on Soome „Valistuse“ juures ja et Õpetajate Liit ning „Töökool“ teotsevad ka kirjastamise alal, siis loomulikult hiljem tekib küsimus ka oma trükikojast, mis on varustatud kooliraamatute jaoks sobiva kirjaga.

Lõppeks õpetajatemajas leiab aset Liidu büroo, „Kasvatuse“ toimetuse, õpetajate pank ja teised õpetajate organisatsioonid Tallinnas ja Harjumaal. Ülearused ei ole ka kaks-kolm tuba õpetajaile, kes sõidavad Tallinnasse asjaajamiseks või tööle õpetajate ettevõtteisse.

Niisugune on õpetajatemaja kava.

Kuidas seda teostada? On päris selge, et ühe-kahe aastaga seda teha ei saa. Kuid alusepanek on tarvilik. Ja seda peab tegema õpetajaskond. Muidugi temal üksi on selle teostamine üle jõu. Silmas pidades märgitud ülesanneteid ja programmi olen veendunud, et riik ja Tallinna omavalitsus tulevad sellele asjale appi. Kuid alguse peab tegema õpetajaskond ja näitama ka

oma aktiivsust ja oma kavatsuste tõsistust.

Seks otstarbeks E. Õ. Liidu juhatus tahab asjatundjate nõuande kohaselt asutada erilise osaühisuse „Õpetajatemaja“ põhikapitaliga Kr. 10.000, mis summa jaguneb 200 aktsiaks igaks Kr. 50.—. Osaühisuse asutajaiks ja liikmeiks võivad olla õpetajate organisatsioonid ja E. Õ. Liidu liikmed. Esi- ja asutajad peavad kokku panema vähemalt 40% põhikapitalist, kuna kogusumma kokku panemine peab sündima hiljemalt ühe aasta jooksul. See osaühisus võib juba koguda annetusi, korraldada loteriisid ja, kui on kogutud 20.000—30.000 krooni, siis võib samme astuda toetuste hankimiseks ja alata ehitusega, kasutades nii riigi kui ka erapankade laenusid.

Lõppeks pean veel peatuma ühel asjaolul. On avaldatud arvamust, et õpetajaskonnal üksi ei maksa asuda selle asja juurde, vaid parem oleks kaasa tömmata ka teisi organisatsioone, kuna sel puhul see kavatsus teostuks kiiremini. Olen arvamisel, et seda ei pea tegema. On ju E. Õ. Liit kõige suurem ja paremini organiseeritud kutseorganisatsioon Eestis, ja kindlasti teatud püsivuse juures saab ta selle ülesandega hakkama. Läti Õpetajate Liidu eeskujul on sellele kindlustuseks. Ja edasi, kogemus on näidanud, et õpetajaskonna majandusliku iseloomuga ettevõtted, millest võtavad osa mitteõpetajakutsega isikud, lõppude lõpuks lähevad ära õpetajaskonna käest.

Olgu „Õpetajatemajas“ ainsaks peremeheks õpetajaskond, kuid niisuguseks peremeheks, kes lahkkesti avab oma asutise ukse kõikidele kultuurilistele organisatsioonidele.

I üleriigiline tööstuslike koolide õpetajate kongress

Tartus, 24. ja 25. aprillil 1930.

Juba mõnd aega oli Tartu tööstuslike koolide õpetajaskonnas liikumas mõte koon- dumisvajadusest ja üleriigilise kongressi kokkukutsumisest. Nii kujundati käesoleva aasta veebruaris kutsekoolide õpetajate koondis Tartu Õpetajate Seltsi juures. See koondis asus muu töö kõrval üleriigilise kongressi eel-

töile ja moodustas seks korraldava toimkonna, kuhu valiti juhatajana M. Vellema, liikmeina Karin Israel, J. Jaanisto, Alma Johanson, M. Läte ja V. Raukas. Korraldav toimkond, töötades HSM ja EÖL lahel toetusel, kutsus kokku I üleriigilise tööstusliikude koolide õpetajate kongressi.

Kongressi esimene tööpäev, 24. apr. 1930.

Kongressi juhatajaks valitakse kutseharidusliikude koolide peainspektor J. Kiivet ja koolijuhatajad V. Raukas, Anni Varma, M. Vellema. Sekretariaati valitakse õpet. J. Jaanisto peasekretärina, koolijuhatajad J. Jack, Alma Johanson ja A. Tamm sekretäridena. Redaktsioonikomisjoni valitakse õpetajad J. Ainelo, J. Jaanisto, P. Kolts ja A. Rimmel.

Sektsioonide juhatused valitakse järgmises koosseisus:

- A. Tööstuskoolide sektsioon: juhatajaks V. Raukas, abiks A. Tamm; sekretäriks E. Treuberg, abiks R. Johanson.
- B. Naiskutsekoolide sektsioon: juhatajaks Anni Varma, abiks Alma Johanson; sekretär. Lilli Hansen, abiks A. Tars.
- D. Tööstusõpilaste-koolide sektsioon: juhatajaks M. Vellema, abiks J. Jack; sekretäriks Soo, abiks A. Kirschbaum.

Esimene päev, 24. aprillil.

I üldkoosolek.

1. Kongressi avamine kl. 9.30.
2. Juhatuse, sekretariaadi ja komisjonide valimine.
3. Kava ja töökorralduse kinnitamine.
4. HSM-i tööstusliku kutsehariduse poliitika ja kutsekoolide lõpetajate edasiharimise võimalusi — J. Kiivet kl. 10—10.30.
5. Tööstusliikude koolide õppesihid ja sellele vastavalt didaktilis-metoodilisi küsimusi — H. Roos kl. 10.30—11.
6. Eesti keel tööstusliikudes koolides — J. Jaanisto kl. 11—11.30.
Vaheaeg 15 min.
7. Loomingu sihid ja meetodi alused tööstusliikudes koolides — A. Rimmel kl. 11.45—12.15.
8. Õpilaste isetegevus tööstusliikudes koolides — M. Vellema kl. 12.15—12.45.
Läbirääkimised kl. 12.45—14.15.
Lõunaaeg kl. 14.15—16.

II üldkoosolek.

1. Tööstusliikude eriainetate õpetajate kutsesamine — J. Kiivet kl. 16—16.30.

2. Tööstusliikude koolide õpetajate edasiharimine ja töökorraldus — V. Raukas, A. Varma ja Th. Ussisoo kl. 16.30—17.30
Läbirääkimised kl. 17.30—19.30.
Koosviibimine kell 20.

Teine päev, 25. aprillil.

III üldkoosolek.

Ülevaade õpetamisest Šveitsi majapidamiskoolides — L. Hansen kl. 8—8.30.

Läbirääkimised kl. 8.30—9.

I sektsioonide koosolek.

A. Tööstuskoolid.

1. Tööstuskoolide aineistik, tunni- ja õppekavad — V. Raukas kl. 9—9.30.
2. Tehniline joonestamine — L. Sapotski ja E. Kuusmann — metallitöö, V. Raukas ja Th. Ussisoo — puutöö alalt kl. 9.30—11.

Vaheaeg 15 min.

Läbirääkimised kl. 11.15—14.

B. Naiskutsekoolid.

1. Naiskutsekoolide aineistik, tunni- ja õppekavad — A. Varma — õmblemine, A. Johanson — käsitöö, O. Keskk — majapidamine, E. Saral — kudumine kl. 9—11.

Vaheaeg 15 min.

2. Joonistamine naistööstusliikudes koolides — A. Jasmin ja A. Kask kl. 11.15—12.

Läbirääkimised kl. 12—14.

D. Tööstusõpilaste koolid.

1. Tööstusõpilaste koolide aineistik, tunni- ja õppekavad — M. Vellema ja J. Jack kl. 9—10.

2. Vähearvuliste alade küsimus tööstusõpilaste koolides — J. Kiivet kl. 10—10.30.

3. Kooliskäimise-sunni küsimus ja selle teostamine tööstusõpilaste koolides — M. Vellema kl. 10.30—11.

Vaheaeg 15 min.

Läbirääkimised kl. 11.15—14.

Pildistamine kl. 14.

Lõunavaheaeg kl. 14.15—16.

II sektsioonide koosolek.

A. Meestööstuskoolid.

- Tööoskuse õpetamise laad meestööstuskoolide töökodades — K. Ivask (üldiselt), J. Falkenberg — rauatöö, K. Karheiding — puutöö alalt kl. 16—17.

Läbirääkimised kl. 17—18.30.

B. Naiskutsekoolid.

- Tööoskuse õpetamise laad naiskutsekoolide töökodades — Alma Johanson — käsitöö, Anni Varma — õmblemine, Ebba Saral — kudumine kl. 16—17.

Läbirääkimised kl. 17—18.

IV üldkoosolek.

1. Resolutsioonide hääletamine kl. 18.30 kuni 20.

2. Kongressi lõpetamine kl. 20.10.

*

Esimesena refereerib kutsehariduslikkude koolide peainspektor *J. Küvet* teemast „*HSM tööstusliku kutsehariduse politika ja kutsekoolide lõpetajate edasiharimise võimalusi*“, iseloomustades kutsekoolitüüpide sisulist vahet ja esitades järgmised põhimõtted:

1. Tööstusliku kutsehariduse omandamine olgu võimaldatud igale kodanikule — kodaniku huvide ning võimete ja riigi tarviduse kohaselt. Kutsehariduse korraldamisel tuleb lähtuda arenemise väljavaadetest.

2. Mõlemad tööstusliku kutseoskuse omandamisviisid — tööstusettevõtetes ühes tööstusõpilaste kooliga ja tööstuskoolide (naiskutsekoolid ühes arvatud) — on teineteise kõrval tarvilised, kuna kummalgi viisil on peale ühiste ülesannete ka erinevaid. Igal alal ei ole aga võimalik korraldada õpetamist mõlemal viisil.

3. Kutsehariduse andmise painduvaks tegemise otstarbel on võimalik avada, peale kahe- ja kolmeaastase kursusega koolide, ka õppetöökodasid, koole, millel töökojaks vastastikuse kokkuleppe põhjal tööstusettevõteted, ja üheaastase kursusega erikoole, kusjuures viimased õpilaste eelhariduse suhtes võivad piirduda kas üldise nõudega või nõuda kõrgemat eelharidust — täienduskool, kesk-kooli alam- või ülemaste, kutsekool.

4. Tööstusõpilaste kooli lõpetajaile, kes olnud tegevuses tööstuses õppinud töölisena vähemalt 18 kuud, korraldatakse ühe- kuni kaheaastase kestvusega õhtukool (6—9 t. nädalas) — ettevalmistamiseks eksamile meistrikutse saamiseks. Tööstuskooli lõpetajaile korraldatakse samaks otstarbeks õhtused kursused kestusega kuni 6 kuud.

5. Igal tööstuslikul kutsealal töötaval õppinud töölisel või meistril olgu võimaldatud oma kutsealal teadmuste ja võimiste täiendamine sellekohastel kursustel — normaalselt iga viie aasta järele.

6. Tööstusliku kooli lõpetaja edasiharimine kindlakujulises õppeasutises teostub vastavalt erialale Tallinna tehnikumi (1928. a. seadus) eriaastmes, riigi kunsttööstuskoolis ja Tallinna pedagoogiumis.

Koolijuhataja *H. Roos* refereerib „*Tööstuslikkude koolide õppesihist ja sellele vastu-*

valt didaktilis-metoodilistest küsimustest“, vaadeldes tööalasid, kus tuleb teosteda tööstuslikkude koolide lõpetajail, ja selgitades oma referaadi põhilauseid:

1. Tööstuslikkude koolide õppesihaks on oma õpilaste tehnilise intelligentsi arendamine ja tööoskuse andmine vastavalt väike- ja kesktööstuse nõuetele.

2. Tehnilise intelligentsi arendamine sündigu õpilase isetegevuse kaudu teoreetiliste ainete siduvuse teel praktilise tööga.

3. Töö ratsionaliseerimiseks kasutatud tööjaotus võimaldagu õpilasel tööoskuse ja -osavuse omandamist.

Õpetaja *J. Jaanisto* refereerib teemast „*Eesti keel tööstuslikkudes koolides*“, tuues isiklike kogemusi ning tähelepanekuid eesti keele õpetamisest kutsekoolides ja esitades järgmised seisukohad:

Töö ülesandeid: juhita õpilased püsivasse huvivahekorda keele- ning kirjandusekõnemustega, pakuta hoolikalt valitud õppematerjali, arendatagu väljendusoskust, enesedistsipliini ja loogilist kõlblat ning ühiskondlikku mõtlemisviisi.

Materjali valikus arvestatagu eeskätt praktilisi keelevajadusi — õiget kuulmist (välted!), tüüpsõnu, oskussõnu, eestipärast lauset j. t.; kirjandusest vaadeldagu teoseid ja palu, mis tihedasti seotud eluga, vähesemal määral ka rööpjooni maailmakirjandusest. Koostatagu eesti keele õpperaamat tööstuslikkudele koolidele. Ohutatagu ja juhita kodust lugemist.

Kirjalikke töid korraldatagu võimalikult sagedasti, et tekitada õpilastes harjumust kirjalikukski väljendumiseks; see harjumus äratub usaldust oma kirjutamisvõime vastu ja hävitab saamatust, mis väga sagedane sel alal. Meetodiliselt püütagu kõigiti praktilisuse, rakendusvõimaluse ja vaba vaimlise töö poole.

Valitsegu õigekeelsus õppetöös ja kogu koolielus.

Viidagu hea raamat õpilasele lähedale. Atagu õpilasele oskus orienteeruda kirjanduses ning raamatukogudes ja tarvitada mitmesuguseid leksikone ning käsiraamatuid.

Õpetaja *A. Remmel* refereerib „*Loomingu sihtidest ja meetodi alustest tööstuslikkudes koolides*“. Kõneleja rõhutab põhimõtet, et tööstuslik kool ei kasvata inimest-masinat, vaid töölist, kes juhib oma kätt sihiteadlikult. Ta selgitab oma referaadi teese:

1. Loomisõpetuse alaks on valmistusele tulevate tarbe-esemete ja nende ilustiste kavandite loomine, kusjuures taotellakse niihästi otstarbekohast kui ka kunstipärast. (Loomisõpetuse ala ja sisu.)

2. Loomisõpetuse ülesandeks on arendada ühest küljest loomisvõimet ja loomisoskust ning teisest küljest hindamisoskust, s. t. praktilist meelt ja kunstilist maitset. Kuid vastavate annete valiku puudumisel ei saa olla otseimaks sihiks ometi mitte väljakujunenud loovate individuaalsuste kasvatamine, vaid ainult leidliku ja kombineerimisvõimelise töölise väljaarendamine. (Loomisõpetuse kasvatustlikud ülesanded).

3. Loomisõpetuse teiseks ülesandeks tööstuslikus koolis on käsitöölise keskel elava ning loova õhkkonna esilekutsumine ja kooli, töökoja ning rahva stiili väljaarendamine õige juhtimise ja heade traditsioonide loomise varal. (Loomisõpetuse kultuurilised ülesanded.)

4. Loomingu kolmandaks ülesandeks tööstuslikus koolis on: tõsta otstarbekohasuse ja maitsekuse varal tööstussaaduste turuhinda ja leida eriti omamaa tootesmaterjalidele ikka uusi ja uusi kunstipäraseid vorme. (Loomisõpetuse majanduslikud ülesanded.)

5. Loominguga seotud ainete kontsenter tööstuslike koolide ainete süsteemis tuleb koostada järgmistest ainetest:

A. Ettevalmistusained:

1) joonistamisõpetus; 2) geomeetrilise joonestamise õpetus; 3) tarbe-vormide ajalugu (koos stiilide arenemislooga; 4) kompositsiooni teooria (tarbeloomingu teooria).

B. Koondusaine:

5) kompositsiooni õpetus; 6) tehniline looming on tüpiseeriv looming, kunstiline looming — individualiseeriv looming; 7) loomisprotsessi käsitamismeetod on õige, kui ta vastab fantaasia loomulikele tegevustingimustele; loomisprotsessi käsitamismeetod laseb end laotada järgnevaiks faasideks ja erimentideks:

A. Tehniline looming:

1) probleemi piiritlemine; 2) vormimaterjali koondamine ja analüüsimine; 3) süntees; 4) lõpphinnang.

B. Kunstiline looming:

1. inspiratsioon: a) mõtete koondamine, b) töösse sisseelamine, d) meeleolu sisendamine. 2. vormimaterjali koondamine ja analüüsimine. 3. süntees: a) kompositsiooni vor-

mi-ideede otsimine, b) leitud ideele vormide kohandamine. 4. kavandite hindamine ja valik. 5. kavandi tehniline väljatöötus.

Koolijuhataja *M. Vellema* referaat „Õpilaste isetegevus tööstuslike koolides“ sisaldab rea praktilisi kogemusi õpilaste omavalitsuse ning isetegevuse alalt. Referent esitab järgmised teesid:

1. Õpilaste isetegevusele tööstuslike koolides peab pandama suuremat rõhku, sest sel teel saavutatud teadmused ja oskused on palju kindlamad ja selgemad kui selleta.

2. Isetegevus õppetöös arendab meelt, mõtlemist, fantaasiat, otsustusevõimet, leidlikkust ja püsivaid huve.

3. Isetegevus kasvatuses soodustab õpilase kõlblate ja ühiskondlike vouruste arendamist ja tema sissekasvatamist tööning kultuurühiskonda.

4. Kuna õpilaste omavalitsus tunduvalt kaasa aitab nende kasvatamisele väärtuslikuks Eesti Vabariigi kodanikuks, siis peab seda abinõu laialt tarvitama tööstuslikes koolides.

5. Õpilaste omavalitsus olgu peajontes sarnane E. V. omavalitsustele, et sel teel õpilased juba koolipõlves harjuksid teotsema ühiskonnaliikmeina, tutvuksid hääletamistehnikaga ja õpiksid tundma oma hääle tähtsust.

6. Õpilaste omavalitsuse tegevusest peavad õpetajad võtma osa vabatahtlikult, et tarbekorral aidata noori nõu ja juhatusel.

7. Õpilaste omavalitsus töötagu nende endi poolt koostatud ning vastuvõetud põhikirja alusel, mis moodustab nende põhiseaduse.

8. Õpilaste omavalitsus laiendab ja süvendab koolijuhataja ja klassijuhatajate kasvatuslike ülesandeid; nad peavad olema huvitatud ning võtma osa kõigist õpilaste ettevõttest, et hoida õpilasi väärsammest, mis võivad tulla noorte vilumatusest ühiskondlikus tegevuses.

9. Oleks soovitatav koostada normaal-põhiseadus õpilaste omavalitsuse teostamiseks, milleks moodustatagu vastav toimkond.

10. Et tutvustada õpilaste omavalitsust juhtivaid õpetajaid omavalitsus-asjandusega ja valimistehnikaga, tuleks neile korraldada vastavad kursused, kus nad saaksid vastava ettevalmistuse.

Pärast lõunavaheaega refereerib peainspektor *J. Kiivet* „Tööstuslike eriainetete

õpetajate kutse saamisest", andes ülevaate kutse saamis-võimalustest praegu ja teoksiloleva teenistusseaduse põhjal:

1. Käesolevale ajale vastav kord: a) tehniliste ainete õpetamiseks — lõpetada Tallinna tehnikum (1920. a. põhikiri) inseneri kutseõigusega ja tehnikumi pedagoogiline aste ning täita õpetamispraktika staaž; oskuste ja nendega seotud klassiainete õpetamiseks poeglaste tööstuskoolis — lõpetada tööstuskool või riigi kunsttööstuskool ja kahe- või kolmeaastane kursus Tallinna pedagoogiumis (kolmeaastase keskkooli või riigi kunsttööstuskooli eelhariduse puudumisel) ning täita õpetamispraktika staaž.

2. Üldises korras, mis nähakse ette õpetajate teenistusseaduses, võiks eriainete õpetajate kutse saamine järgneda järgmiste tingimuste täitmisele: a) keskkoolis, Tallinna tehnikumis, riigi kunsttööstuskoolis või Tallinna pedagoogiumi eelklassis omandatud eelharidus; b) kutsekoolis omandatud oskuslik haridus; d) pedagoogiline ettevalmistus; e) õpetamispraktika, normaalselt kaks aastat.

„Tööstusliikude koolide õpetajate edasiharimisest ja töökorraldusest“ refereerivad koolijuhatajad *Anni Varma, Th. Ussisoo* ja *V. Raukas*.

A. Varma märgib ära, et oskusainete õpetaja tööd valvab selle ülemus, kuid siia liitub veel arvustajana tellija; suur arvustaja on ka õpilane, eriti pärast kooli lõpetamist, ta katsub veeretada omi vigu koolile ning õpetajale. Teoreetilise aine õpetaja seisukord on parem. — Seni on korraldatud kursusi täienduskoolide õpetajale. Tundub tarvidust korraldada kursusi ka oskusainete õpetajale sunduslikult ning süstemaatiliselt iga kahe-kolme aasta järele. Täiendusele tuleks 1) puht-tehniline oskus ja 2) kunstiline osa. Oleks soovitatav, et HSM võtaks kursuste korraldamise oma kätte. Samuti oleks soovitatav, et kutsutaks kursustele õppejõududeks muulastest-teadlasi, kuna omade vastu on usku vähe.

Th. Ussisoo kõneleb meistrite edasiharimisest. Seni puudusid edasiharimiskursused meistrite jaoks. Kuid tehnika areng nõuab meistreilt head eriala-tundmist; meistrid ei ole enam üksi tööjuhid, vaid ka kasvatajad ja töö-õpetajad, ja neilt nõutakse: teadmusi erialal, pedagoogilisi kalduvusi ja armastust ala vastu. HSM korraldas meistreile Riigi tööstuskooli juures kursused pedagoogilistes ja tehnilistes aineis. Vaatamata raskustele, mis

tekkisid kursustelaste ebaühtlasest ettevalmistusest, oli töö kursustel hoogne ja tulemused täiesti rahuldavad. Referent avaldab peainspektor J. Kiiwet'ile tänu kursuste ellukutsumise eest.

V. Raukas väidab, et kutseala õpetajate töö on raskem kui üldainete õpetajate oma, ja toonitab vajadust korraldada pedagoogilisi kursusi, eriti neile õppejõududele, kes praegu kutseta. Referent esitab järgmised põhilauseid:

1. Kõik tööstuskooli õppejõud, nende hulgas ka teoreetiliste ainete õpetajad, peavad olema hästi kursis tegeliku tööga. Seda nõuet võivad täita vastava haridusega ja tööstusliku staažiga isikud, keda tuleks püüda õppealale tõmmata.

2. Õppejõudude täies ulatuses ettevalmistamiseks puudub meil asutis, sellepärast tuleb tarvitada abikorraldusi kursuste j. m. s. näol.

3. Noorsoo kasvatajatena peavad ka tööstusliikude koolide õpetajad olema pedagoogilise ettevalmistusega ja õpetajakutsega. Viirane tuleb arvesse ka palgaastme määramisel ja võimaldab paremini jõude paigal hoida.

4. Tuleb korraldada olevatele õppejõududele kutse saamiseks kursusi, mille lõpul kutse omandataks vastavate eksamite kaudu.

5. Kuna tundide piiratud arv ei võimalda tööstusliikudes koolides pidada kitsaerialisi õpetajaid, tuleb õppejõududel spetsialiseeruda õppeainete gruppidele. On soovitatav kindlaks määrata õpetajate normaal-koosseis (staat).

Kongressi teine tööpäev, 25. aprill.

Õpetaja *Lilli Hansen* refereerib teemast „Ülevaade õpetamisest Šveitsi majapidamiskoolis“. Referent tõmbab võrdlusujooni Šveitsi ja Eesti majapidamiskoolide vahel ja esitab viimaste kohta järgmised soovid:

1. Internaat majapidamiskoolis on tingimata tarviline.
2. Õpilaste-sisseastujate vanus olgu mitte alla 18 a.
3. Õpetamisaeag olgu lühem ja töö intensiivsem.
4. Õpilaste arv klassikomplektis olgu vähem.
5. Pandagu enam rõhku praktilistele oskustele.
6. Pandagu rohkem rõhku kodukorras-hoiu-töile.
7. Peetagu eriti silmas puhtust ning korralikkust.

8. Peetagu enam kokkukohid ajas, aines ja jõus.

II sektsioonide koosolek, mille teemaks õpetamislaad tööstuskoolide töökodades, peetakse kongressi otsusel ühise koosolekuna meestööstuskoolide ja naiskutsekoolide õpetajaile.

Alma Johanson ja Anni Varma rõhutavad omis referaadest tarvidust arendada õpilasest iseseisvat, avarapilgulist, arvustamisvõimelist õppinud töölist, kes ühendaks töö korralikkuse ja kiiruse esteetilise maitsega. Õpilasel olgu töötades kujutus valmisesemest kui tervikust.

Koolijuhataja K. Ivask, arutades õpetamislaadi meestööstuskoolide töökodades, esitab järgmised põhimõtted:

1. Kiirelt arenev tehnika nõuab praegusaja oskustööliselt kiirust ja täpsust. Oskustöölisi tuleb ette valmistada nõnda, et nad omandaksid õppides üldoskuse ja võtted vastaval tööalal.

2. Tööstuskoolide töökodades tulevad läbi viia kindlakavalised õppetööd ametiala algoskuse õppimiseks — eriti esimesel õppeaastal. Õppetöödeks tuleb teha esemeid, mille kasutamine pärast võimalik; kui niisuguste valmistamine võimatu, tuleb teha tarbeasjade valmistamise vahel neid meetodilisi töid, mis esitavad õppekavas.

3. Tellimistööde täitmine olgu selleulatuslik, kuipalju see sünnib õpetamise huvides. Igasuguste juhuliste parandustööde tegemine ei ole soovitatav, sest nende juures puudub sageli ametiala õppimise iseloom.

4. Õpilaste õpetamine töökodades sündigu otseselt meister-instruktorite kaudu ilma vahemeesteta — sellide ja tööliste näol, ja meister-instruktor viibigu alati õpilaste keskel.

5. Eksamitööd tulevad korraldada laiema ulatuslikud, nii et lõpetajal oleks võimalik korrata nende tegemisel õppeajal läbivõetud oskusi.

Meister-instruktorid J. Falkenberg ja K. Karheiding selgitavad töökodade õpetamise erikülgi, rõhutades töösuse kõrval ka distsipliini. Esitavad ühiselt järgmised teesid:

1. Õpilast arendatagu tööalal oludes, mis võimaldavad lähedased neile, milles tuleb teostada elus.

2. Laboratoorne õpetamisviis on soovitatav töövõtete omandamiseks. See on ainult väike osa kogu töökodalisest õppusest.

3. Soovides saavutada õpilaste mitmekül-

set arendamist tuleb siiski rõhutada, et iga õpilane valiks endale mõne kitsama eriala, kus teotseks rohkem aega, sest lühikene aeg ei võimalda süveneda mitmesse alasse.

4. Õpilase tegevus, eriti esimestel aastail, peab olema kestva järelevalve all, et saavutada intensiivsust. Seda on võimalik saavutada tööühmude kaudu.

5. Majanduslikku tulukust tuleb töökojalises tegevuses rõhutada, kuid teda ei võta tegevuse ainumääraks.

Tööstuskoolide sektsiooni erikoosolekul koolijuhataja V. Raukas refereerib „Tööstuskoolide ainetikust, tunni- ja õppekavadest“. Kõneleja valgustab kavade saamislugu ja esitab järgmised teesid:

1. Õpilasi arendatagu nii, et neil peale kitsa eriala ainetest oleks laiem üldjoonnegi ülevaade eriala sugulas-aladest. Arendamist vajab ka õpilane-isik ja tulevane kodanik.

2. Ainetiku valikul ja käsitlemisel on vaja arendada eeskätt erialale vastavat kaalutlemisoskust ja rakendust. Ainult faktide ja formelite mällu jätmine ei anna küllaldaselt tulemusi (neid võetagu käsiraamatutest).

3. Väljatöötatud kavad aluseks võetud ulatuses on otstarbekohased, samuti painduvus kooli kasutusse jäetavate tundide näol.

4. Edaspidi tuleb eriti rõhku panna ainetite süvendamisele ja vastavate õppevahendite ning raamatute soetamisele.

Tehnilisest joonestamisest kõnelevad koolijuhatajad V. Raukas ja Th. Ussisoo ja õpetajad E. Kuusmann ja L. Sapotzki. Lõppkokkuvõttes rõhutatakse soovi, et tehniline joonestamine viidagu läbi saksa DJN-normide kohaselt, ja esitatakse (V. Raukas) järgmised põhimõtted:

1. Peale joonestamisel üldiselt esinevate nõuete tungib esile, eriti puutöö alal, maitsearendamine.

2. Puutöö alal tuleb valmistajal teha tegemist tellijatega, kes ei oska lugeda tehnilist joonestust. Joonestamise õpetamisel pandagu rõhku perspektiivjoonestamisele ja piltkujutusviisidele, samuti koloreerimistele.

3. Käsiteldagu joonestamist, eriti puutöö alal, koos valmistamiskäigu õpetusega. Sellele ei olegi mõeldav tööjoonis. Õpetaja peab põhjalikult tundma täitekülge.

Naiskutsekoolide sektsiooni erikoosolekul refereerivad Alma Johanson, Olga Keskk ja Anni Varma „Naiskutsekoolide ainetikust, tunni- ja õppekavadest“. Leitakse (prl. Johanson ja pr. Varma), et ei oleks soovitatav

panna maksma kindlat kava, mis oleks kohustav kõigile koolele, vaid jäetagu mõningane vabadus kohaliste olude arvestamiseks. Pr. Keskkesk esitab majapidamiskava tööstuslike koolide jaoks, kus seda ainet käsitletakse kõrvalainena 3 tundi nädalas.

Õpetaja *Amunda Jasmin* refereerib „Joonistamisest naistööstuslikes kooles“, rõhutades arenenud silma ning osa käe arendamise vajadust ja esitades järgmised teesid:

1. Joonistamine ja kompositsiooniõpetus tööstusõpilastekooli naiskäsitööklassis peaks andma õpilastele neid teadmisi ja oskusi, mida nad võiksid kasutada praktiliselt omal tööalal; püütagu ühtlasi arendada õpilast sel määral, et ta suudaks iseseisvalt valmis saada omal tööalal ettetulevate ümberkujundiste ja kergemate kaunististe koostamisega.

2. Joonistamise õppesihiks olgu anda naistööstusõpilasele joonistustehnilisi oskusi ning rikastada tema kujutusvõimet loodusvormide ja huvitamate rahvusornamentide joonistamisega.

3. Kompositsioonijoonistamine tutvustagu nais-tööstusõpilast tema eriala puutuvate kaunistusküsimustega ning -võtetega sel määral, et ta suudaks suhtuda kriitiliselt oma töö nägususse ning tarbekorral ise koostada kaunistisi vastavaiks tööks.

4. Kompositsioonijoonise õpetamine naistööstusõpilastele sündigu rühmis, vastavalt õpilaste erialale, võimaldades seega õpilaste põhjalikumat süvenemist kaunistamisküsimustesse. (Järgneb.)

Baltiriikide Õpetajate Liidu sekretariaadi koosolek.

26. okt. k. a. peeti Riias järjekorraline Baltiriikide Õpetajate Liidu sekretariaadi koosolek, millest võtsid osa Lätist F. Vitenberg, Leedust B. Žygelis ning Eestist A. Janson ja J. Elango. Koosoleku kavas olid järgmised küsimused: 1) Vastastikune informatsioon; 2) Konverentside otsuste realiseerimine; 3) Edaspidise töö plaan; 4) Mitmesuguseid küsimusi.

Sekretariaadi liikmete omavaheline tööjaotus lähemaks ajaks fikseeriti järgmiselt: juhataja — P. Kuula (Riias), abid — B. Žygelis (Kaunasest) ja A. Janson (Tallinnast).

Sekretariaadi otsuste realiseerimise asjus otsustatakse lähema kahe nädala jooksul koostada hariduspoliitilise seisukorra ülevaade kõiges kolmes liidumaas ja see kõige kolme

riigi pedagoogilises ajakirjanduses ühes konverentsi resolutsioonidega avaldada.

Ühisbülletääni väljaandmine ei leia koosolijate keskel poolehoidu. Selle asemel vaheatakse mõtteid ühekordse koguteose kirjutamise asjus, mis leitakse tarvilik olevat, kuid mille väljaandmiseks vaevalt küll raha loodetakse leida. Otsustatakse vahepeal krediitide küsimust selgitada ja see asi siis järgmisel koosolekul lahendamisele võtta.

Baltiriikide Õpetajate III kongress otsustatakse pidada 28. ja 29. juunil 1931. a. Kaunas. Kongressi kavasse otsustatakse võtta järgmised küsimused: 1) Kool ja elu. 2) Vahekord õpilase ja õpetaja vahel. 3) Vahekord kooli ja lastevanemate vahel. 4) Rahuaade ja kasvatus.

Sekretariaadi koosolekuid otsustatakse pidada kord poolaastas. Järgmine koosolek peetakse 4. I. 1931. a. Riias.

Läänemaa Õpet. Liidu teateid.

Läänem. Õpet. Liidu juhatuse praegune koosseis on järgmine: esimees — H. Rajamaa, abi — J. Neuhoof, sekretär — J. Kranfeldt, abi — G. Rõõmus, laekur — E. Veidermann.

Liidu juhatuse asukohaks on Lään. Õpet.-seminar, Haapsalus.

Kuna juhatuse liikmed asuvad üksteisest võrdlemisi kaugel, on soovitatav talitada kirjavahetusega järgmiselt, et hoiduda selle edasitagasi saatmisest üksikute juhatuse liikmete vahel:

a) kõik rahalised saadetised saata Liidu laekurile E. Veidermannile — Vaikna, Silla kaudu;

b) kõik ühingute harilik asjaajamise kirjavahetus — J. Kranfeldt, Martna;

d) kõik muu aga, nagu igasugused ettepanekud, soovivaaldused, teated olukorrast, päevamuredest jne. saata Liidu juhatusele Lään. Õp.-seminari, Haapsalu.

Liikmemaksude vastuvõtmine jääb käesolevast aastast ühingute toimetada. Liikmemaksu määrad on (Eesti Õp. Liidule, toetuskapitaliks, Lään. Õp. Liidule) kokku järgmised, terve aasta eest, s. o. I. VIII. 30.—31. VII. 1931. a.: I järk — 4 krooni; II järk — 3,40 krooni ja III järk — 2,80 krooni. Igal juhutumisel tuleb püüda koondada kõik ühingu piirkonnas teotsevad õpetajad Liidu ja Ühingu liikmeks.

Liikmemaksu tasumise tähtajaks Lään. Õp. Liidule määras asemikkudekogu 1. det. 1930. a.

Talve jooksul ei ole Liidul arvatavasti võimalik korraldada ülemaakondlikke õpetajapäevi. Kuid asemikkudekogu leidis, et ühingu kohapeal peaksid senisest rohkem pühendama tähelepanu pedagoogilistele küsimustele, eriti kaalumisele võtta, kuidas praegustes koondamiste tõttu tekkinud olukordades mitme klassiga koos töötada.

Kahtlemata nõuab praegune olukord õpetajailt palju rohkem tööd. Sellepärast ongi tarvilik tutvumine mitmesuguste tööviisidega ja võtetega, nagu individuaalne tööviis, testid jne. Ja süvenemine neisse võiks toimuda ühingutes, kus vastastikku üksteist informeeritakse oma saavutistest või vastavates sektionides ühiselt püütakse leida teid.

Mitme klassiga koostöötamisel on tähtis koht õpperaamatul. Asemikkudekogu, arutates õpperaamatute küsimust, pidas soovitavaks, et ühingu katsuksid oma piirkonnas asuvais koolides läbi viia aja jooksul õpperaamatute ühtlustamise, koostades nõuded, mille järgi toimuks raamatute valik.

Läänemaa Õpet. Liidul on kavatsus asutada vastavate ruumide leidmisel Läänemaa Pedagoogiline Muuseum. Eeltööde tegemiseks on valitud toimkond.

Pedagoogiline muuseum peaks peegeldama Läänemaa haridus- ja koolielu minevikus ja praegusi saavutisi. Eriti mõeldud saajandi hariduselu, mis alles uurimata, pakub väga palju huvitavat. Kuna selleaegsed vanemad tegelased hauda varisemas, oleks viimane aeg igasuguste haridus- ja koolielu puutuvate andmete ja esemete kogumiseks.

Näiteks, võiks andmeid koguda selle kohta, kes olid õpetajad? missuguse haridusega? kuidas valiti? kes valis? palju sai palka? kas natuuras või rahas? kuidas ja mida õpetati? kuidas ja mis eest karistati? millised õpperaamatud ja muud õppevahendid olid? Endised kooliruumid (ülesvõtteid) jne. Siin seisab õpetajail ja ühinguil lai tööpõld ees.

Samuti oleksid vajalikud andmed praegusest seisukorrast. Eriti eelolev õppeaasta

peaks jäädvustatud olema rikkalikkude andmetega sellest, kuidas ja missuguseid tagajärgi on saavutatud ühendatud klassidega töötamisel. Oleksid vajalikud muuseumile õpetajate sügisesed töökavad ja nende tegelik läbiviimine õppetegevuses. Missuguste raskustega tuli võidelda jne.

Pedagoogilisse muuseumi oleks koondatud edaspidi ka pedagoogiline raamatukogu. Neis ruumides toimuksid ka mitmesugused ettekan- ded koolitöö erialadelt.

On algatatud ka Läänemaa õpetajate ühispanga asutamismõte, teiste liitude eeskujul, kus niisugused õpetajate eneste rahalised omaabi ettevõtted teotsevad hea eduga. Eel- tööd selleks on juba alanud.

Loodetavasti need asem.-kogus ja õpetajapäeval liikvele pandud mõtted leiavad vastukaja ühingutes ja õpetajaskonnas ja neist järgnevad peatselt tegelikud tagajärjed.

Liit tahab aga endiselt valvel seista õpetajate õiguslike huvide eest ja kõik teha õpetajate kaitseks, mis kuulub Liidu võimupiiri.

J. K.

Noor pedagoogika doktor.

Hiljuti jõudis Ameerikast tagasi prl. Hilda Taba, kes käesoleval sügisel kaitses oma doktori väitekirja New-Yorgis Columbia ülikooli juures. Väitekirja käsitleb uuemaid metodoloogilisi voole psühholoogias, bioloogias ja kasvatusteaduslikus mõtlemises.

Prl. Taba lõpetas 1925. a. Tartu Ülikooli kasvatusteaduse ja psühholoogia alal. Sama aasta kevadel sai ta stipendiumi Bryn Nawi'i college'i Philadelphias, kus töötas ühe aasta, olles muuseas tuntud usupsühholoogi dr. Leuba õpilane. Kevadel 1927. magistreeeris prl. Taba nimetatud college'i juures pedagoogikas ja psühholoogias. Samal aastal astus ta Columbia ülikooli New-Yorgis, kus tal võimalus töötada käesoleva aasta sügiseni dr. Kilpatrick'i ja Dewey'i õpilasena, — mõlemad maailmakuulsused kasvatusteaduse ja filosoofia alal.

Prl. Taba kavatseb kodumaal jätkata teaduslikku tööd omal alal.

Välismaalt.

Läti Õpetajate Liidu Pedagoogilise Büroo ülesandeid ja kavatsusi.

J. Girupnieks,
Ped. Büroo esimees.

Heameelega täidan mõnede Eesti ja Leedu ametivendade soovi — kirjutada sellest tööst, mida praegusel ajal teeb Läti Pedagoogiline Büroo.

Et mu mõte oleks arusaadavam, siis tuleb juba alguses arvesse võtta üht asjaolu, mis Läti kooli asetab paremasse seisukorda, kui seda on mõne teise riigi kool, nimelt: Läti kool on juba riigi rajamise esimesilt päevilt korraldatud ühtluskooli põhimõttel, s. o., valitseb takistamata üleminek eelkooli klassidest algkooli jne. kuni ülikoolini. Tänu säärasele demokraatlikele korraldusele puudutab kooliuuenduse küsimus meie kooli peaasjalikult tema sisemise elu ja sisu alal.

Selles suunas on siis ka arenenud kooliuuenduslik liikumine ja sellega ühes ka Pedagoogilise Büroo töö.

Pedagoogiline Büroo ühendab neid Läti Õpetajate Liidu liikmeid, kes pooldavad kooliuuenduse ideed, kes ühel või teisel viisil otsivad teid oma koolitöö paremale järjele seadmiseks, kes töötavad kooli uuendamise — reformeerimise sihis. See töö võib toimuda kogu kooli ulatuses, kuid tal võib ka kitsam ala olla — üksik õppeaine või koguni üksiku õppeaine mõne osa õpetustöö parandamine. Need nõudmised on väikesed, kuid elu näitab, et just selle väikese töö tegijad, väikese progressi kandjad, on enamuse õpetajaid ja nad määravad neid olukordi, milles toimub kooliuuendustöö ja kui suurel määral on teda elus võimalik realiseerida. Need on õpetajad, kes harilikult oludes, isoleeritult töötades, ei suuda küll pakkuda suuri saavutisi, kuid kooskõlastatud ja sihikindlasse kooliuuenduse töösse rakendatud, nad suudavad soodsates oludes oma aktiivsust mitmekordselt suurendada. Teisest küljest on koolitöö laiaulatuslikum parandamine võimalik ainult siis, kui see tegevus riigis igal pool leiab ettevalmistatud tegelasi. Seks otstarbeks on tarvilik pedagoogiline büroo algatustesse koondada laialdasi koolitegelaste ringkondi. Seda ei või jälle enam või vähem piiratud organisatsioon, milleks muutuks ped. büroo, kui ta oma tegelaste seaks liiga valjud töönõudmised.

Mis puutub kooliuuendust sisuliselt, siis

on see väga komplitseeritud protsess. Parandused ja muudatused on tarvilikud õppematerjali valikus, töö meetodeis, töö- ja koolikorralduses jne.

Iga peenus nõuab järelkatsumist ja ikka paremate viiside valikut. Iga niisugune töö nõuab mitme töötaja-spetsialisti süvenemist ja pikemaajalist küsimuse uurimist. Seda ei saa teha üks inimene, või üksik, kuigi väga aktiivne, inimeste rühm. Sääraseid töörühmi tuleb luua iga üksiku eriküsimuse või selle osa lahendamiseks.

Nagu juba ülalpool tähendasin, on kooliuuenduse töö tõeliselt hästi läbiviidav ainult siis, kui seda toetab seltskond ja esimeses järjekorras õpetaja ise. Näitena praegu öeldule võiks tuua hästi mõeldud korraldusi õpetaja isetegevuse ja kooli sisemise töö suhtes haridusminister Rainise ajal. Õpetajad ei olnud aga ette valmistatud iseseisvaks õpetus- ja kasvatusküsimuste eest hoolitsemise tööks ja valitsuse korraldused jäid loodetud tulemusteta.

Õpetajaskonnas ped. büroo tegevuse vastu huvi äratamisel tuleb arvesse võtta ka seda asjaolu, et harva tahab keegi uuendustööle anduda üldiselt, vaid suurem hulk töötaks heameelega ühe või teise eriküsimuse kallal, kuigi väiksemas rühmas. Kui neid õpetajaid huvitav küsimus algatatakse, siis ühinevad nad koolitöös uute teede otsijatega; vastasel korral jäävad nad kõrvale — passiivseiks. Nii siis, kui tahame kooliuuendusliikumises näha võimalikult suurt hulka tegelasi, siis peab küsimuse enda algatama väga mitmekülgset ja võimaldama igale töötajale teotseta selle küsimuse ja suunaga, mis teda kõige enam huvitab.

Mõlemad nimetatud asjaolud võttis Ped. Büroo arvesse ja kogu oma töö korraldas erisektsioonidena. Sektsioonide arv ei ole piiratud; neid asutatakse, kui moodustub uus töötajate rühm, kes soovi on avaldanud teatud küsimusega teotseta. Samuti kergelt võib sektsiooni likvideerida, niipea kui seatud eesmärk saavutatud ja sektsiooni liikmed ei leia senises sektsioonis endile enam tegevust. Keegi muidugi ei takista neid uut sektsiooni asutamast edaspidiseks tööks mõne teise küsimuse kallal. Likvideeritud sektsiooni töö ei lähe kaduma: selle võtab Ped. Büroo juhatuse üle ja tarvitab organisatsiooni ülesandeiks.

Üksikute sektsioonide otsuste ühtlustamiseks ja Läti Õpetajate Liidus koondunud organisatsioonide poolt neile toetuse saamiseks, on Ped. Büroo otsuste vastuvõtmisel tarvitusel järgmine kord: erisektsioonide otsuseid vaatab läbi ja võtab vastu Ped. Büroo pleenaaristang, millest võtavad osa aastakoosolekul valitud Ped. Büroo koosseis (16 inimest) ja kõigi sektsioonide esindajad. Sedasi vastuvõetud otsuseid tuleb võtta Ped. Büroo otustena. Büroo juhatus annab neile otsustele edaspidise käigu: Läti Õpetajate Liidu juhatusele, konverentsidele ja kongressidele läbivaatamiseks ja vastuvõtmiseks.

Ped. Büroo tööks on praegu järgmised ülesanded:

1. koguda tarvilikku psühholoogilist materjali läti laste kohta;
2. viia õpetajaid arusaamisele vananenud, lapse psühholoogiale ja teadusele ebakohaste töömeetodite ja korralduse üle ja äratada neis otsimispüüdu paremate tööviiside järele;
3. organiseerida õpetajaid ühiseks uute teede otsimistööks;
4. viia lastevanemaid ja seltskonda veendumusele kooliuuenduse tarvilikkusest;
5. selgitada meie kohaliku kooli õpetaja kasvatustöö eesmärgid ja ülesandeid;
6. selgitada paremaid koolitöö süsteeme;
7. uurida õpetatavate ainete materjali ja sellest valida paremat;
8. uurida ja valida paremaid õpetusmeetodeid;
9. arutada koolitöö jaotuse ja korralduse viise;
10. kontrollida ja parandada õppeabinõusid ja õpperaamatuid;
11. selgitada õpilase tööviimet mitmesuguses vanaduses ja sellele vastavalt korraldada töö määrad ja viisid;
12. valmistada ette uuendatud kooli juriidilisi küsimusi;
13. korraldada kursusi praktiliseks kooliuuendustööks;
14. organiseerida eeskujulikes ja teistes koolides vastuvõetud arvamuste praktilisi järeldusi;
15. luua ühendust samasihiliste organisatsioonidega välismaal;
16. varustada kooliuuenduse pooldajaid tööks tarviliku kirjandusega.

P. p. 2., 3. ja 4. nimetatud ülesandeid teos-

tavad Ped. Büroo lektorid ja instruktorid, p. 13. nimetatud õpetajate ettevalmistus teostetud suvekursustel Mellužis, kuna teistes punktides nimetatud küsimused leiavad käsitlemist 2—3 päeva kestvatel kursustel, mida korraldatakse mitmel pool riigis.

Võttes oma töö aluseks nõude, et see oleks kooskõlastatud õpilase, läti lapse psühholoogiaga, satub õpetaja väga ebasoodsasse seisukorda selle läbi, et seni pole teostatud läti lapse psühholoogiline uurimine; läti lapse ideoloogia on psühholoogidele veel võõras. Kuni see puudus pole kõrvaldatud, pole võimalik õieti korraldada kooliuuenduse pooldajate tööd. Teisest küljest, see töö nõuab palju vaeva ja eriteadmusi. Selle ülesande teostamise võttis endale Ped. Büroo individuaalpsühholoogia sektsioon. Iga asjatundja, kes nimetatud töös tahab abiks olla positiivsete näpunäidetega ja teoga, on tervitatav selles sektsioonis.

Sama rasket ja vastutusrikast tööd teeb ped. testide sektsioon. Testide sektsiooni tööst võtab aktiivselt osa ka Riia linna Noorsoo Psühhotehnilise Uurimise Instituut. Instituut laskis sektsioonis koostatud teste trükkida 50.000 lehel ja kergendas nii testide kontrolli. Nimetatud lehed jagas sektsioon koolidele, korraldades ennemalt loenguid ja kursusi, mille õpetajaid tutvustati testide täitmise tehnikaga. Täidetud testide läbitöötamise võttis samuti ülalnimetatud instituut endale. Tuleb märkida, et Noorsoo Psühhotehnilise Uurimise Instituut üks esimestest lahkelt oma abi lubas kavatsitava lapse psühholoogilise uurimise töö läbiviimiseks.

Eelpool nimetatud algatustega on osalt ühenduses lasteraamatute tehnilise arendamise sektsiooni töö. See sektsioon koosneb peaaegult raamatukogutegelastest, kuid ei puudu ka õpetajad ja arstid. Tema ülesandeks on selgitada, missugune on lapse maitse raamatu valiku suhtes: missugust köitmist, illustratsioone, trükki, raamatu formaati lapse heameeli sooviks. See on väga tähtis õpperaamatute ja lastekirjanduse kirjastamisel.

Samas sihis töötab ka *õppeabinõude* sektsioon.

Alaaliste kurjategijate küsimus oli seni peaaegu erandita juristide otsustada. Ped. Büroo tahab seda küsimust näha lahendatuna pedagoogide poolt. Selle küsimusega tegeleb *alaealiste kuritegevuse uurimise sektsioon*.

Metoodilistes ja õppematerjali valiku küsimustes töötavad järgmised sektsioonid:

1) loodusteaduse, 2) üldõpetuse, 3) dekrolysisüsteemi, 4) ajaloo, 5) matemaatika, 6) geograafia, 7) läti kirjanduse, 8) muusika, 9) dalton-plaani.

Eriliste kooli ülesehitamise küsimustega teotsevad tööstuskoolide sektsioon ja keskkoolide sektsioon. Mõlemad sektsioonid on juba jõudnud koostada laiendus- ja keskkoolide korralduse algmäärused. Vastuvõetud otsused on aktsepteerinud Ped. Büroo plenaaristung ja Läti Õp. Liidu laiendatud juhatuse koosselek.

Mis puutub kogu kooli süsteemi ülesehituse, tema pedagoogilist ja juriidilist reformi — siis need küsimused leiavad käsitlemist uue kooli sektsioonis. Viimane kogub materjali teistelt sektsioonidelt, kodu- ja välismailt ja korraldab seda ühes sihis, nimelt — missugune peaks olema uuendatud kool Lätis. Kui ühel päeval riigiasutised küsiks õpetajate organisatsioonidelt kooliuuenduse kavu, siis loodab uue kooli sektsioon tarviduse korral esitada hoolikalt koostatud ja järeleproovitud ettepanekuid.

Praeguse kooli töökorralduse kohta toovad mõned arstid väga teravaid arvustusi. Uue kooli ülesehituse töö poleks täielik, kui neid arvustusi ei võeta arvesse. Sellespärast tuleb lugeda rõõmustavaks nähteks kooliarstide osavõttu Ped. Büroost kooli tervishoiu sektsiooni näol.

Nii laialdane töö nagu kooliuuenduse kava koostamine, ei või piirduda ühe riigiga. Sellespärast on loomulik, et Ped. Büroo jälgib tähelepanelikult, mis sünnib teistes maades nimetatud küsimuse lahendamise alal. Samuti tahaks mõtteid vahetada välismaa ametivendadega, kuulda nende kriitikat meie töö kohta. Kõik see on paremuseks, teeb töö väärtuslikumaks. Peale selle, ergutades ametivendi jälgima Ped. Büroo algatusi, on tarvilik nende tähelepanu juhtida sellele, et nad pole ükski, et ka teistes maades õpetajad samuti võitlevad oma töö paremaks muutmise eest. See annab hoogu. Seda informatsiooni tööd teeb *pressi sektsioon*. Tema korralduses on ka Läti Õp. Liidu ajakirja „Musu Näkotne“ (Meie tulevik) väljaandmine. Mõnikord ei ütle ka poliitiline ajakirjandus pressi sektsiooni informatsiooni vastuvõtmisest ära. Viimasel ajal on pressi sektsioon püüdnud luua ühendust välismaa ajakirjandusega. Käesoleval aastal käisid välismaadel küll ekskursionsioonid, küll üksikud Ped. Büroo liikmed edasiõppimise otstarbel. Viimaste ülesandeks oli

muuseas luua otseseid ühendusi niisuguste asutistega välismaail ja nendes töötajatega, kes sarnaselt Ped. Büroole teotsevad kooliuuendusega. See ülesanne on suuremal jaol rahuldavalt täidetud. Tuleval õppeaastal püütakse ühendusniite kõvendada ja otsida ühiseid teid.

Õpetajad, vähemalt üks osa neist võtab Pedagoogilist Bürood ideelise, juhtiva organisatsioonina ja heameeli ühinevad temaga isegi sarnased rühmitused, millel pole otsest pedagoogilis-metoodilist iseloomu, näit. karsklased õpetajad asutasid *karskusektsiooni*, Melluži kursistid — *mellužlaste sektsiooni*.

Kooli sisemise elu arendamise otstarbel asutati *seltskondliku kasvatus sektsioon*.

Rääkides Ped. Büroo liikmete koosseisust, tuleb mainida, et siin on osanud ühineda eel-, alg- ja keskkooli õpetajad, ülikooli õppejõud, insenerid, arstid, raamatukoguhoidjad, kunstnikud j. t. Kõiki neid ühendab soov teetseda kooli ja kasvatus arendamise töös. Ühendust lastevanematega püüab Ped. Büroo leida kaastöötamises vanemate ja kasvatajate seltsiga.

Sarnane on Ped. Büroo korraldus Riias. Provintsis töötavad üksikud õpetajate rühmad — *tööühingud*. Need ühinevad ühe või teise Ped. Büroo sektsiooniga, arvestades ühingu huvide suunaga ja arutusel oleva küsimusega. Viimasel ajal püüab Ped. Büroo asutada provintsi keskkohatades osakondi — *tööühingute büroosid*, mille ülesandeks oleks juhatada ja ergutada kohalike ühingute tööd.

Kooliuuendusliku liikumise kindlale alusele seadmiseks on tarvilik vastav kirjandus. Ped. Büroo soodustab vastavate manuskriptide koostamist ja tarvilikkude raamatute väljaandmist. Juhul, kui niisugustele raamatutele ei leidu kirjastajat olemasolevate ettevõtete hulgas, kirjastab neid Ped. Büroo. Seesugustest Ped. Büroo väljaantud raamatuist võiks nimetada R. Seidel'i „Töökool“ lätikeelses tõlkes.

Pedagoogilisele Büroole sümpatiseerivate koolide arv kasvab iga päevaga, mis omakord kindlustab niiväga tarvilikku praktilise töö kontrolli teoreetilisel tehtud järelduste suhtes. Neist kooldest on rippuv eelnimetatud laste uurimise algatus, ped. testide kontroll ja raamatute iseloomu selgitamine. Lähematest algatustest, millele tuleb ligi tõmmata palju kooli, oleks nimetada laste energia tarvitamise küsimus mitmesuguses vanuses ühenduses hooajaliste töödega. Need katsed anna-

vad kindlaid aluseid lastele koolitöö jaotamisel vastavatel kuudel.

Samuti kipub päevakorda kooli ja väljaspool kooli teotsevate noorsoo organisatsioonide vahekorid ja õpetaja töö kooskõlastamine nendega.

Ped. Büroo ideid ja üksikute õpetajate-otsijate töid demonstreeritakse pedagoogilistel näitustel, või nende näituste osakondades, kus Läti Õpetajate Liit esineb eksponaatidega. Materjali kogunedes areneb vähehaaval pedagoogilise muuseumi uue kooli osakond.

Lõppeks tahan veel kord alla kriipsutada, et meis valitseb kindel veene, et Läti kooliuuendustööd kannab endas Läti õpetaja ise. Kooliuuenduse viib meie kool täielikult läbi siis, kui seda tahab õpetajate ja lastevanemate enamus. Ped. Büroo ülesanne on kiirendada selle silmapilgu kätteõudmist.

Läti Õpetajate Liidu tegevusest.

Läti Õpetajate Liidu tegevus 1930. a. algas tugeva aktsiooniga õpetajate materiaalse olukorra parandamiseks. Kogu Läti iseseisvuse kestel pole õpetajate palgad üldiselt kuigi palju tõusnud. Sootuks teisiti oli lugu riigiteenijate palkadega: neid tõsteti mitmel korral. Kui võrrelda praegusi õpetajate palku nende riigiteenijate omadega, kes 10 a. tagasi said õpetajatega ühesuuruse tasu, siis on vahe 50—60 latti (36—43 Ekr.) kuus. On selge, et õpetajaist on palga suhtes mööda mindud ja et nende palgakõrgenduse nõudmised on täiesti põhjendatud. Viimast asjaolu tunnustas ka haridusministeerium. Liidu üleskutselise palgakõrgenduse asjus järgnesid solidaarselt kõik õpetajate organisatsioonid ja töötasid ühiselt välja nõudmised. Alul paistis olukord kaunis roosiline. Seimi hariduskomisjon ühes haridusministeeriumiga töötasid välja vastava palgakõrgenduse seaduse eelnõu, milles arvestati õpetajate kõiki nõudmisi. Hariduskomisjonis võeti seaduse-eelnõu ühel häälel vastu. Samuti võttis mõne hääle vastu seismisel eelnõu vastu sotsiaal-seadusandluse komisjon. Nüüd oli sõna õelda Seimi eelarve komisjonil, kuid sinna jäi eelnõu peatuma. Minister-president ütles, et raha palkade tõstmiseks puudub ning pani eelarvekomisjoni esimehele ette õpetajate palgaseaduse eelnõu päevakorrast välja jätta. Koalitsiooni rühmade esindajad ettepaneku vastu sõna ei võtnud ja eelnõu läbivaatamine otsustati jätta sügiseseks istungjärguks. Säärane asjakäik

tekitas õpetajais suurt meelehärma. Otsustati kutsuda kokku õpetajate protestikoosolek. Koosolekule ilmus üle 400-ja delegaadi, kes esindasid enam kui 4000-t õpetajat. Koosolekul võeti vastu kaunis terav resolutsioon, milles nõuti õpetajate palkade korraldamist veel käesoleval istungjärgul ja mõisteti hukka nende deputaatide teguviis, kes olid lubanud õpetajate nõudmisi toetada, kuid siiski sõna ei pidanud otsustaval momendil. Lõppeks ähvardas resolutsioon streigiga juhul, kui nõudmisi ei rahuldada. Streigi küsimuses ei olnud kõik koosolijad täiel üksmeel. Kuigi enamus oli streigi poolt, toonitasid „rahvuslikud“ õpetajad, et streik neile ei ole vastuvõetav. Ka polevat õpetajate nõudmised lõplikult tagasi lükatud: otsustamine on ainult lükatud edasi sügiseni. Ühineti selles, et õpetajate palgaküsimust on vaja propageerida ka seltskonnas. On avalik arvamine õpetajate poolt, siis on ka Seimis loota tagajärgi. Seks otstarbeks otsustati välja saata memorandum, milles oleks selgitatud õpetajate ja teiste ametnikkude palkade vahekorid, tähelepanu juhitud õpetaja töö tähtsusele, ajale ja intensiivsusele. Nimetatud ülesande teostamiseks otsustati valida erikomisjon. Peale memorandumi kokkuseadmise tehti komisjonile veel ülesandeks astuda kõike samme, mis peaksid olema tarvilikud, et õpetajate õigustatud nõudmised leiaksid rahuldamist.

Palgaküsimusega ühtaegu tuli Läti Õpetajate Liidul pidada tugevat võitlust õpetajate õiguste eest. Maksva seaduse järgi ei või õpetajat paigutada ümber ühelt kohalt teisele. Vaatamata sellele omavalitsusasutised siin-seal ignoreerivad seadust. Eriti võib seda märgata Letgallis, kus omavalitsustel on säherdune vaade, et seadust pole vaja igakord arvestada. Liit sai mitmed kaebused ümberpaigutatud õpetajailt, kes palusid Liidu abi võitluseks omavalitsuste seadusevastaste korraldustega. Liidu juhatus palkas juriskonsuldi ja otsustas need kaebused viia Senatini põhimõtteliku otsuse saamiseks, et õpetajate ümberpaigutused on seadusevastased.

Uue kooli ideede populariseerimiseks ja propageerimiseks on asutatud Liidu juhatusel juurde pedagoogiline büroo. Büroo tegevus on eriti viimasel ajal muutunud laialt ulatavaks ja tõmmanud ligi laialisi õpetajate hulki. On asutatud mitmed sektsioonid (õppeainete, oskuste, testide jne.), milles töötatakse väga intensiivselt.

Pedagoogilise mõtte selgitamiseks ja jooksvate kooliküsimuste hindamiseks Liit annab välja pedagoogilist ajakirja „Musu Näkotne“ („Meie Tulevik“). Viimane ilmub kaks korda kuus ja annab muuseas ka informatsiooni õpetajate organisatsioonide tegevusest ning tähtsamaist juhtumeist kooli ja õpetajate elus.

Läti Õpetajate Liit on organiseerinud ja peab ülal kaht muuseumi: pedagoogilist muuseumi Riias ja Rainise muuseumi Durbe lossis Tukumi lähedal. Muuseumide ülalpidamiseks saab Liit riigilt ja Riia linnalt toetust (kokku 5.000 lati ümber). Peale Durbe lossi, mis saadud kingitusena Rainiselt, on Liidul liikumata varandust Riia rannas (suvilad Majoris) ja osa õpetajate majast Riias. Majori suvilate majapidamist juhib Liit ise, üürides mõõduka hinna eest ruume puhkust vajavaile Liidu liikmeile, kuna Durbe loss on üüritud Läti õpetajate ühisele haigekassale laste suvekolonii korraldamiseks.

Neljas rahvusvaheline kodukasvatuse kongress,

Liège'is 1930. a. 4.—8. aug.

Em. Peterson.

1. Rahvusvaheline kodukasvatuse kongress peeti Liège'is 1905. a., 2. järgmisel (1906.) aastal Milanos, 3. — 1910. a. Brüsselis ja tänavuse 4-da kongressi kokkutulekupaigaks oli jälle Belgia, 1. kongressi asukoht, raudteede sõlm — Liège. Kongressi kokkukutsujaks oli Rahvusvaheline Kodukasvatuse Komisjon, mis moodustati 1. rahvusvahelisel kodukasvatuse kongressil 1905. a., mille koosseisu koondatakse ja täiendatakse igal uuel kongressil ja mille liikmeiks on silmapaistvad kasvatustegelased kogu maailmast.

Tegelik kasvatustöö ei ole kunagi kuulunud kergele ülesannete hulka, ikka ja alati on vanemad tahtnud näha kasvamas oma lastes parimaid, tublimaid inimesi. Kuid tänapäevani peame kurtma: kasvatuse ei seisa tarvilikul kõrgusel, meie noored ei täida meie lootusi, nad on kaugel meie ideaalidest. Ometi tõendab moodne kasvatusteadus, et laps on kasvatatav, et ka tema sünnipäraseid halbu kalduvusi on võimalik pehmenendada, isegi vahest kaotada õige kasvatuse läbi. Tähendab, puudub midagi. Kasvatusteaduslike teooriaid on Aristotelesest alates kasvatusteadlased loonud palju, kuid imestamisväär-

selt visalt on arenenud praktilised meetodid. Tegelik kasvatustöö pole sellepärast pea sugugi edusamme teinud.

Kasvataja ülesanded on täita nii haritud kui haridusest vanemal. Raskuste ees seisavad nii ühed kui teised. Kuigi esimesed oma suurema intelligentsi tõttu kergemini leiavad lahendusabinõusid, eksivad sageli nemadki tegelikus kasvatustöös, ja kaugelki mitte kõik haritud vanemad ei saa öelda, et nende lapsed on paremini kasvatatud kui lihtsarahva lapsed.

Kasvatustöö teostub peamiselt kodus, perekonnas. Keskmiselt veedab laps aega 10 korda rohkem kodus kui koolis ja väljaspool kodu ja kooli, seega on võimalus kodul mõjutada last 10 korda rohkem kui koolil ja seltskonnal kokku. Vanemad on ka lapse loomulikud kasvatajad. Nagu emapiim on väikelapsele kõige tervem ja loomulik toit, nii võib lapse hinge juhtida kõige paremate tagajärgedega lapsevanem. Vanemal on oma lapse vastu kõige rohkem armastust ja kannatust, harilikult mõistab vanem oma last kõige paremini ja temale vastab laps kõige suurema usaldusega.

Kõigile elukutseile, kõigile aladele valmistatakse ette inimesi ja tänapäev nõuab igalt töömehelt põhjalikku, igakülgset ettevalmistust. Selle tagajärjeks on silmnähtav produktiivsus igal tööväljal. Kellelt aga nõuab tänapäev endiselt ilma ettevalmistust andmata rasket vastutusrikast tööd? See on vanemalt-kasvatajalt. Selles peitubki kõige kurja juur. Praktilised kasvatuseviisid on vähe arenenud, sest ilma ettevalmistuseta vanemad-kasvatajad pole suutnud neid arendada. Kui on võimalik olnud progress teadustes, kunstis, hiigla progress tehnikas, siis peame uskuma, et mõeldav on edu ka kasvatusteaduses. Ka kasvatusteaduse praktikas. Mis kasvatusteaduse praktikas maksavad kindlad põhimõtted, on olemas algtööd, mille teadmine kasvatajatele tarvilik, mille tunnetamine kõigi kasvatajate poolt hädavajalik. Meie soov ja püüd peabki olema, et kõik kasvatajad need algtööd omandaksid ja praktilisi näpunäiteid saaksid kas juba koolis või hiljemini kursustel, loengutel, vanemate organisatsioonides, kirjanduse kaudu jne.

Mis tähtsusega on vanematele „hea“ laps, mida tähendab perekonna seisukohalt „hea“ isa, „hea“ ema, mida on ühiskonnale „hea“ ühiskonnaliige, riigile „hea“ kodanik, seda teame kõik. Meie noored peaksid kasvama nendeks headeks, s. o. elurõõmsaiks, elujõulis-

teks, hakkajaiks, aatelisteks inimesteks. Siis muutuks meie perekonnaelu päikesepaistolisemaks, ühiskondlik elu terveneks ja riik tugeks teadlikele kodanikele. Pole liigne meelde tuletada Lutheri sõnu: „Mõtle kõige pealt, kuidas kasvatad oma last.“

Küsimustega, mida iga vanem peab teadma, kuidas last juhtida tema mitmesuguseil arenemisastmel, kuidas valmistada ette noori elule ja nende tulevasele vastutusrikkale vanemakutsele, kuidas arendada rahva keskel arusaamist õigest kasvatuses, — kõige sellega tegi tegemist 4. rahvusvaheline kodukasvatuse kongress, valgustades jõukohaselt neid küsimusi ja vastu võttes palju soove. Kongress pidas kaks peakoosolekut, avamis- ja lõppkoosoleku; tegelik töö toimus 5-es sektsioonis. Esitan kongressi tähtsamad soovid.

Üldine soov.

Arvesse võttes, et sotsiaalne edu oleneb peamiselt tulevaste põlvete harmooniliselt arenenud karakterist; et kasvatus perekonnas on mõjuvam tegur noorsoo kujundamisel; et on tarvis tulevase vanemaid ja vanemaid viia olukorda, et nad saaksid paremini täita oma kasvataja ülesannet;

avaldatakse kongressi soovi näha kõiki juhte ja filantroope energiliselt toetamas järgnevate soovide elluviimist, mis esitatud sektsioonide poolt peale küsimuste läbiarutamist.

1. sektsioon.

Leides, et õilsaim, ühtlasi peenetundlikum kutse on teotsemine inimese kasvatamisega, ainus kutse, millele tänapäev erilisel ette valmistuda pole võimalust, selle tulemused: nurjunud elude arvu suurenemine, laste ja alaealiste kuritegevuse tõus jne. näitavad, eriti kriitilisel momendil, et hea tahe ja isegi vanemate ja õpetajate peenetundlikkus ja intelligents ei ole küllaldased teha kasvatajaid kompetentseiks, mispärast kongress avaldab järgmisi soovide:

1) kasvatajate, eeskätt vanemate kasvatustlik ettevalmistus tunnustatagu igalpool hädavajalikuks; 2) antagu igalpool õpetust lapse füüsilisest ja vaimlisest arenemisest, samuti tekkida võivate kahtluste kohta, kõigile viimase õppeaasta õpilastele, kes oma enamusel hiljemini saavad perekonnaisadeks ja -emadeks; antagu näpunäiteid tähtsamais hooldekande küsimustes; see õpetus olgu konkreetne ja praktiline; see õpetus olgu kohandatud, nagu kõik teised, õpilaste arenemisastmele: alg, kesk ja kõrgema, ning usaldatud kvali-

fitseeritud õppejõudude s. o. arstide, psühholoogide ja kasvatusteadlaste kätte; õpilased saagu kaasa selged, täpsad ja konkreetsed, võimalikult illustreeritud käsiraamatud, vastavalt oma arenemisastmele koduseks tarvitamiseks; Rahvusvaheline Kodukasvatuse Liiga ühes teiste kasvatusteadlaste organisatsioonidega astugu samme kõigi maade avalikkude võimude ees, et selle õpetuse väljatöötatud kava oleks sunduslik, vabastatagu teiste õppeainete programmid üleliigsest koormatusest ja võetagu selle asemel alg- ja keskkoolide ning seminaride õppekava perekonna pedagoogika.

(Järgneb.)

Nõukogude pedagoogika alus ja siht. Jutuajamine prof. A. P. Pinkevičiga.

Uip Leete.

Võib olla kõige suurem pessimist Nõukogude Venemaal katsetatava kommunismi suhtes, ent ühel alal peab siiski nende tööd hindama — nende hiiglasuurt tööd kultuurilisel põllul. Võrdlemisi lühikese ajaga on kogu vana kultuur asendatud uue, kommunismi-pärasega.

Nende ridade kirjutaja, viibides esperantistina hiljuti Nõukogude Liidus, püüdis võimalikult kõigekülgselt tundma õppida sealset kasvatustööd. Kuna Venemaa on kujunenud tänapäev nagu mingiks muinasjutumaaks, arvan, et ka Eesti õpetajaskond tunneb veidi huvi sealse pedagoogika vastu. Selles usus annan edasi oma jutuajamise tunnu Nõukogude Vene pedagoogi prof. A. P. Pinkevičiga. Selle jutuajamise ristis professor „ülevaateks Nõukogude pedagoogika fundamentaalseist aluseist“.

Prof. Pinkeviči arvates on proletariaadi diktatuuri ajajärgul (ülemineku ajajärk) peatähtsus hariduslikul tööl tööliskonnas. Selle töövormid on ise väga erisugused: kool, kirjaoskamatuslikvideerimine, ülikool, teater, raamatukogu jne. jne. Kuskil maailmas ei ole haridusliku töövormid nii mitmekesised ja töö ise nii süstematiseeritud, kui tänapäeva Venemaal. Sealne kultuuriline mahajäävus tingib hariduslikult töölt erilist teravust ja sõjakust, mis vast mõnelgi teisel maal tunduks täieliku mõttetusetena.

Nagu mistahes inimkonna tegevuse harus, nii ka pedagoogikas tuleb teha vahet selle praktilise teostamise — nii või teissuguste elunõuete kohaselt — ja teooria vahel,

mille ülesandeks on praktilise tegevuse teaduslik põhjendamine, tegevuse peateede ja ülesannete märkimine. Nagu see ikka olema peab ja on — teooria järgneb elule, nii ka siin. Elust endast kasvanud teooria muutub ja peabki muutuma abinõuks võitlusel elutagasisimõjude vastu. Kui teooria ei täidaks seda ülesannet, siis võrduks tema tähtsus nullile.

Hariduslik tase Nõukogude Liidus tõuseb ja tõuseb, justkui spontaanselt. Revolutsiooni alul oli selge vaid see, et tuleb anda rahvamassidele kõige laiaulatuslikum haridus. Ent hariduslikust tööst enesest kasvas teooria. Ennerevolutsiooniliselt ajajärgult ei päritud praeguse kultuuritöö teooriaks algelisemaidki elemente. See „kultuuritöö, mis oli vanal Venemaal, ei andnud vähematki alust teooria loomiseks. See hakkas idanema nagu kõrbes, pärides vanalt vaid veidi tehnikat praktilise teotsemise põllult. Ent ei mingisuguseid printsiipe ega üldisi seadusi.

Ka nüüd, 12 aastat hiljem, ei saa veel öelda, nagu oleks loodud juba kindel teoreetiline süsteem. Küll aga võib öelda, et selle aja jooksul on kujunenud alusprintsiibid, millele kontstrueeritakse süsteem. Samuti on ilmnenu palju konkreetseid haridustöö vorme, mis enam-vähem täpsalt teostavad peaprintsiipe. Nii siis: kuigi ei ole veel lõplikult ustavat ja üldist süsteemi, alus on sellele siiski juba rajatud.

Hariduslikust teooriast kõneldes, meie tarvitasi sõna „pedagoogika“. Et mitte eksiida Nõukogude terminoloogiaga, annan edasi, mida prof. Pinkevič mõistab „pedagoogika“ all:

Kodanlistes maades saadi ja saadakse pedagoogikast aru, kui kasvava põlve kasvatamise ja õpetamise teooriast. Isegi kasvatamise ja õpetamise olemuslikul määranngul puudub kodanlistel pedagoogidel ühtsus. Ühed väidavad, et see on täiskasvanute mõju lastesse, sihituna viimastele vajalikkude tundmiste, harjumuste ja oskuste üleandmiseks, teised nimetavad seda kultuuri üleandmiseks, kolmandad — kodanikkudeks ettevalmistamiseks, neljandad kõnelevad inimese arendamisest jne. Kõige rohkem ollakse nõus sellega, et pedagoogiline protsess teeb tegemist vaid kasvava noorsooga ja järelikult on sel asja vaid lastega. Vaid harukorral võetakse tõsiselt täiskasvanute kasvatamist. Ameerikas on pedagoogikal lastekasvatamise kõrval veel teine ülesanne — elanikkude amerikaniseerimine.

Nõukogude pedagoogika läheb aga üpris kaugemale. Kõige pealt ei piiritle ta üldse pedagoogilise protseduuri ulatavust, ei tee sellest kodanliste pedagoogide eeskujul vaid lasteasja. Teiseks on Nõukogude pedagoogikal selge ja defineeritud siht, mille järele ei näi tuntavat tarvidust kodanlistes maades.

Nagu juba öeldud, Nõukogude pedagoogika ei piiritle end millegagi. See tähendab, et iga inimene sündimisest surmani on pedagoogilise protseduuri objekt või subjekt. See piirkonna laiendamine saab arusaadavaks kui vaatame, mäherdusi eesmärke püüab taotella Nõukogude pedagoogika.

Pedagoogika peaulesanne N. Liidus on organiseerida inimest ümbritsevat mõjupiirkonda nõnda, et nende järeltulusel inimese füüsiline ja psüühiline arenemine läheks kindlat, määratud rada. Praegusel ülesehitamise ja võitluse ajajärgul proletariaat tahab, et kõik rahvamassid tuleksid temaga. Selle eelduseks on aga kõige mitmekülgsem poliitiline kasvatustöö. Selle kasvatustöö algamine nõuab aga kindlaid eelteadmusi ja üldist kultuurilisust. Sellest järgneb paratamatult üldharidusliku töö vajadus täiskasvanute seas. Endast-mõistetavalt kuulub Nõukogude pedagoogika valdkonda ka laste ja noorte kasvatamine, ent seegi ümberkorraldatuna Nõukogude pedagoogika sihtidele.

Nii siis: nii laste kui täiskasvanute suhtes on pedagoogikal Nõukogude Liidus üks siht — veenda proletariaadi diktatuuri õigusluses ja mõõdapääsmatuses, õhutada võitlusele selle vaenlaste vastu ja uue ühiskonna ülesehitamisele. Ülesanded on puhtklassilised ja see klassilisus ei ole põrmugi varjatud, vaid koguni teravalt rõhutatud. Juba kõige õrnamale inimeale on püstitatud omad ilmast arusaamise printsiibid, on valmistatud nii või teissugused töötehnikad, mis peavad edendama kasvatatava inimese lähenemist klassilisele proletaarsele psühholoogiale. On ju täiesti endast mõistetav, et võitlejad ja ehitajad peavad omama võimalikult palju ühiseid omadusi — ainult siis on nad võimelised viima lõpule oma ülesannet. Nõukogude pedagoogika tahab kasvatada inimesi füüsiliselt ja psüühiliselt tervetena, vilkaina, tugevatena ja tungivate kollektiivsete harjumustega, ning tugeva kommunistliku moraaliga. Need peavad olema aktiivsed ja julged inimesed, kes alati valmis otsustavalt võitlema, kes kasvanud kokku hingeliselt kogu maailma töölisklassiga;

materialistlikult mõtlevad inimesed, kes võitlevad usu ja müstitsismi vastu.

Need on vaid üksikud jooned ideaalsest pildist, Nõukogude pedagoogika sihtidest rääkides. Neistki juba on kerge märgata, et Nõukogude pedagoogika sihid ja ülesanded olemuselt ühtuvad rahvahariduse teooria poolt püstitatud ülesannetega diktatuuri ajajärgul. Sõna „pedagoogika“ võib siin tekitada vääriti mõistmist, sest selle all on harjutud mõistmiska midagi lastele määratud. Vast oleks siin kohasem rääkida „rahvaharidusest“, kui sellega paremini saab arusaadavaks õpetamise ja kasvatamise mõte hällist hauani.

Loomulikult tekib paljudes kahtlus, kas ei ole see arusaamine pedagoogikast liiga laiavalgus, kas ei haara ta naaberdistsipline? Tõsi, siin on hädaoht, et selle teaduse piirid valguvad liiga laiali. On ju vana tõde, et kui piirkond, mida valdab see või teine distsipliin on kujutu ja määramata, siis kaotab viimane ise oma näo ja muutub raskesti vaheteha-saavaks, terveks seeriaks kõrvuti seisvaiks teadusteks. Täpsus on siin aga siiski olemas.

„Minu arvates pedagoogikaks tuleb nimetada sarnast mõjundit, mis on organiseeritud erilise sihiga inimese arenemise mõjutamiseks. Igasugu teised, arenemist mitte mõjutavad tegurid, ei oma õigust saada nimetatud pedagoogikaks.“ Nii annabki prof. Pinkevič kriteeriumi pedagoogiliste ja mittepedagoogiliste mõjundite eristamiseks. Pedagoogilise mõjundi tunnus on tema plaanilisus, pidevus, järgnev ühes selle mõjundite täie teadvusega, nagu juba eelpool ütlesime.

Endast-mõistetav, et sääraselt piiritelles pedagoogikat, ei tohi unustada teisi mõjundeid, mis tegevad organiseerimatul kujul kasvatatava inimese juures. Kuigi nad ei ole eriti pedagoogilised, peab neid siiski tundma absoluutselt iga pedagoog.

Nüüd aga vaatame, missugused on Nõukogude pedagoogika printsibid. Üldiselt on nad termineeritud sellega, et see on *marksistlik pedagoogika*. See tähendab, et ta peab olema imbutatud dialektilise materialismiga, proletariaadi internatsionaalsusega, revolutsioonilise aktiivsusega ja kommunistliku ideoloogiaga. Kui meie räägime ülemineku, proletariaadi diktatuuri ajajärgu pedagoogikast, siis tuleb mõista selle all ka klassivastolude pedagoogikat. Samuti nagu kogu maa poliitilises elus, tuleb ka siin püstitada proletaarne hegemoonia. Edasi annab hr. professor sele-

tuse, mida ta mõtleb selle materialistlik-internatsionistliku pedagoogika all.

Nõukogude pedagoogika on *materialistlik pedagoogika*. See tähendab, et tema pedagoogilised mõjundid on organiseeritud nii, et need kujundaksid inimeses materialistlikku ilmamõistmist. Samal ajal mitte passiivset, vaid positiivset materialismi, ent proletariaadi sõjakat materialismi, maadeldes igasugu ebaisu vastu, igasugu müstika vastu, mis päritud vanalt ajajärgult. Sõjaline tendents usu vastu, otsustav maadlus igasugu eelarvamuste ja ebaisu vastu — need on Nõukogude pedagoogika ülesanded. Üksikasjaliselt rääkides usust olgu märgitud, et siin ei jätku n.-n. usuvastasest kasvatuses. Vaja teada, et ka siin on tagajärjed kõige paremad tegevusega, maadlusega kasvatamisel. Vaid aktiivses võitluses eelarvamuste, müstika ja usu vastu inimene omandab kõige täielikuma materialistliku maailmamõiste. Seega mitte passiivne ja erapooletu usuvastane kasvatus, vaid sõjakas usuvastatus. Siia juurde seltsivad muidugi õpingud loodusteadusest, realistlik loodusenähte selgitamine. Kõik see on möödapääsmatult vajalik materialistliku maailmatundmise loomises. Kuid kõiges nõutakse enam otsustavust ja pealetungivust.

Ka on ümberlõkkamatult tõsi see, et meie pedagoogika peab olema *dialektiline pedagoogika*. Samapalju kui dialektika on teadus mõtteseadusest, on ta ka üldine teaduse meetod, ilmnev iga oleva teaduse aluses, seega ka pedagoogikas. Metoodilisest vaatepunktist lähtudes, dialektika on pedagoogika fundament, samuti kui ta on aluseks ajalool, loodusteadusel jne. jne.

Samal ajal ka pedagoogiline protseduur ise peab sisaldama oma aluses dialektilist meetodit. Nii olid kõik Nõukogude pedagoogika viimaseaja sammud kooli tarvis programmi koostamisel sihitud dialektilise programmi loomisele, vana sholastilise kooli ümberkujundamisele vastavalt uutele elunõuetele. Ainult sel teel võidakse luua dialektilist kooli. On vajalik õpetada inimesi nägema asju ja nähteid nende liikumise ajal, nende vahetavust ühes nende väliste antagonismidega. On veel raske öelda, mil määral see siht on saavutatud Nõukogude koolide uute programmidega. Igatahes oli nende programmide loomisel sihiks kohustada koolisid välja minema klassitubade kitsastest piiridest, muuta koolid *elukoolideks*. Igal juhul Riigi Teadusenõukogu poolt koostatud programmid tõu-

kasid meie koolid seniselt surnult punktilt. Õeldu ei ole suhteline ainult laste koolidele, vaid absoluutne kõigile pedagoogilise organisatsiooni osadele. Igalpool võideldakse sholastika ja dogmade vastu, võideldakse dialektilise maailmamõistmise eest.

Nõukogude pedagoogiliste asutiste, organisatsioonide jne. tegevus peab olema ka imbutatud *aktiivse internatsionaalsusega*. Paralleelselt diktatuuri proletaarse iseloomu kujundamisega püütakse kriipsutada alla tööliste rahvusvahelist ühtekuuluvust. N. S. V. L. kodanik peab end tundma oma maa kodanikuna, kaitsjana ja võitlejana terve maailma proletariaadi vabanemise eest. Ent samal ajal see tunne peab läbima rahvusliku piiritletu tunde, ta peab olema intiimselt ühendatud rahvusvahelise võitluse tundega.

Nõukogude pedagoogika on *revolutsioonilise aktiivsuse propaganda pedagoogika*. Seda aktiivsust ta püüab juhtida kasvatatavasse läbi kogu kasvatusasutiste süsteemi. Üks meie pedagoogika juhtivaist peaideedest on kasvatamine ja õpetamine tegevusega, tööga igapäevaste juures. Inimese kasvatamine ja harimine peab end tundma tegeliku, iseiseisva loomunguna, aga mitte mingi passiivse asjana pedagoogide, kasvatajate ja õpetajate käes. Koolis, ametiühingus, nõukogus, igalpool pedagoogilise protseduuri aktiivsus olgu tähtsamaid haridustöö printsiipe.

Töökooli iseloom, kõigi pedagoogiliste asutiste töö printsiip, on Nõukogude pedagoogika iseloomustavaid jooni.

Peamiseks hüüdsõnaks on *ühiskondlikult kasulik töö*. S. t., et pedagoogilisel tööl ei tule mitte vaid passiivselt täita kõiki pealepandud ülesandeid, vaid teadlikult ja aktiivselt võtta osa kogu elanikkonna ühisest üleschitavast tööst. Et siin ei tehta vaid sõnu, selleks on küllalt, kui meelestada õpilaste osavõttu nõukogude ümbervalimiste kampaaniast, viljakoristamise kiirendamise, sanitaar-hügieeniliste olude parandamise, kirjaoskamatuselike likvideerimise j. t. hoogtöödest.

Koolitöö peab sisaldama endas polittehnilist (Marx, Lenin), aga mitte rahatehnilist iseloomu. Nõukogude koolist väljuv inimene peab olema haritud kõige külgselt. Vähe vaid teoreetilistest teadmusest, vaid ta peab tundma kõiki riigi produtseerimise peaharusid ja oskama mingis produtseerimise peaharus füüsiliselt töötada. Töömeetodi koolis teostamine on raskeimaid asju. Ent teostatud see peab

saama. See on Nõukogude kooli peamisi nõudeid.

Lisaks mainitule on meie ülesanne *kommunistliku ideoloogia loomine*. Kõigi ja iga suguste meie pedagoogiliste mõjundite tulemus peab olema *kommunistlik moraal*. Seda peab edendama ja süvendama kogu meie töö, samuti see materjal, mida tarvitatakse meil tööabinõuna koolis teatris ja kinos. Siin on tarvitusel mitmesugused õpilaste enesevalitsuse, eneseorganiseerimise vormid. Laste ja noorte kasvatamisel ja õpetamisel on andnud selles mõttes kõige paremaid tulemusi just kasvatatavate teostamine pioneeride ja noorkommunistide organisatsioonides. Töö neis organisatsioonides sammub küll üle koolide ja teiste haridusasutiste piiride, ent selle töö pedagoogiline tulemus, kommunistide seisukohalt, on väljaspool iga sugust kahtlust.

Kasvatatavasse kollektiivsuse istutamisel edendab suurt osa just õpilaste igapäevane töö mitmesuguseis ühiskondlikkudes organisatsioonides ja asutistes. Kollektiivsust ei tule kasvatada vaid koolipingil või töös pioneeride ja komsomolide organisatsioonides, vaid just tööga ühes või teises nõukogude asutises, ametiühingus jne.

Lõppeks olgu veel puudutatud juba artikli alguses esitatud küsimus — mis on see oma olemuselt, kas pedagoogika või rahvahariduseteooria. Meie mõistete järele oleks ta küll viimane. Ent kuulakem, mida arvab prof. Pinkevič sellest ise:

Hariduseteooriat *proletaarse diktatuuri ajajärgul* tuleb mõista, kui kõige laiaulatuslikumat pedagoogilist protseduuri, jättes vanad kitsapiirsed mõisted pedagoogikast.

Alguses paistis, nagu seisaks Nõukogude pedagoogika võimatute ülesannete ees. Ent kordaminekud on olnud silmnähtavad, see n.-n. elupedagoogika on leidnud reaalselt tarvitamist.

Sellest üks näide. Möödunud talvel peeti ülemaalist konverentsi vangla kasvatusmeetodite käsitlemiseks. Sellel konverentsil ilmes, et see pedagoogiline kasvatusmeetod on andnud seni vanglais juba suuri positiivseid tulemusi. Vangimaja on kadumas vana mõistete järele, neid asendavad kasvatus- ja ümberkasvatamajad. Muidugi ei ole see veel igalpool teostatud täiel määral. Nõukogude Liidu laialdasel pindalal leidub kindlasti veel küllalt vanglaid, mis sarnanevad tsaariaja piinaasutistele. Ent samuti nagu koolides, on ka siin uus pedagoogiline kasvatusmeetod tarvi-

tusele võetud, järele proovitud ja leitud olevat tulemusriikas.

„Igatahes julgen vana pedagoogina väita, et kogu pedagoogilise ajaloo evolutsiooni välitel — mitte utoopias, vaid reaalsuses — ei ole ta saanud nii tähtsaks ega ole tehtud niipalju tema eduks, muudetud teda nii vägevaks praktiliseks teaduseks. Meilgi ei ole pedagoogilise süsteemi loomine veel lõpetatud, ent kindel alus on sellele juba rajatud ja jääb vaid kõigi jõudude pingutamine produktiivseks ja viljakaks tööks“.

Nende sõnadega lõpetas prof. Pinkevič oma ülihuvitava intervjuu. See kõik on kahtlematult meile võõras, tundub paiguti vast lubamatunagi. Ent nende ridade ülesanne ei olnud selle ülistamine, ega ka arvustamine, vaid ainult pildi andmine asjast nii, nagu teevad seda asjaosalised ise. Missugune on Nõukogude kool tõeliselt ja kuipalju on seal kõigest sellest teooriast teostatud, sellest kirjutame vahest kunagi edaspidi.

Alkoholiga salakauplemine.

Soome ja mõnede teiste valitsuste algatusel Rahvasteliit on võtnud arutusele küsimuse, mis puudutab üldse salakauplemise takistamist ja eriti alkoholiga salakauplemist.

See on küsimus, mis huvitab majandus- ja transiitkomiteed. Oma juunikuu istungil majanduskomitee konstateeris, et 60-nele riigile saadetud küsimusele vastas 27 riiki. Saadud vastustest selgus, et ainult väike osa riike on valmis mõtlema järele lepingu otsust, mille põhjal teevad endile kindlaks kohuseks takistada salakauplemist ja varustada üksteist teadetega ja kohtulise abiga. Nende riikide arvamus järgi pole küsimus tungiva tähtsusega.

Soome ja Norra vastused näitasid, et neil riigil on huvi alkoholiga salakauplemise küsimusele ja soov näha Helsingi lepingut sel ainel laialt tarvitatuna. Suurem osa riike eelistavad aga kaheküljelist lepingut (bilateral convention).

Transiitkomitee soovitusel ja tema eelmiste diskussioonide valgustusel majanduskomitee tähendas mitme mereäärse riigi tähtsust alkoholiga salakauplemise küsimuses, eriti Baltimail.

Oma aruandes nõukogule ta rõhutas selle küsimuse erilist tähtsust teatud riikide suhtes ja pani nõukogule ette juhtida liidu liikmete tähelepanu kohustusele, mille järele igasuguse riigi lipu all olevad laevad täidavad oma riigi seaduses ettenähtud tingimuse.

—cr.

Teadaanne tellijaile.

Oktoobrikuu lõpus saatis „Kasvatuse“ talitus kõigile 1930. (s. o. käesoleva) aastakäigu tellijaile maksuta kaasandena dir. A. Kuksi teose „Sissejuhatus didaktikasse“.

Need koolid ja õpetajad, kes käesoleval

aastal „Kasvatuse“ tellinud ainult üheks poolaastaks, saavad kaasande viibimata, nii pea kui nad tellimuse laiendavad kogu 1930. a. peale.

Talitus.

Uusi raamatuid.

A. Kuks. Sissejuhatus didaktikasse. E. Ö. Liidu pedagoogilised ja metoodilised raamatud nr. 9. E. Ö. Liidu kirjastus, Tallinnas, 1930. a. Hind 1 kr. 25 s.

J. Lang, A. Paris, V. Peet, G. Reial. Väike looduse sõber III. Õpperaamat algkooli VI klassile. Tartu, 1930. Pealadu o. ü. „Noor-Eesti“ juures Tartus, Rüütli tän. 4. Hind 1 kr. 25 s.

J. Kents. Välisilmajaod. Aasia, Ameerika, Aafrika, Austraalia ja üldteateid maakerast ja tema pinnamoest. Maateaduse õpperaamat keskkoolide I klassile. 2. muude-

tud ja parandatud trükk 175 joonisega. K. ü. „Loodus“, Tartus, 1930. a. Hind 3 kr. 30 s.

Keskkooli õppekavad. Gümnaasiumi humanitaar-, reaal- ja majapidamisharu. Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi väljaanne. Tallinnas, 1930. a.

V. Ruzgas. Mokomosios ekskursijos. Metodiški ir praktiški patarimai ekskursiju vadovams. Kaunas. „Spaudor fondo“ leidinys. 1927. m.

Tschechoslovakei. Ein illustrierter Taschenführer durch die Tschechoslova-

kische Republik, ihre Städte, Bäder und Naturschönheiten. Prag, 1930.

John Galsworthy. Tume õis. Tõlkinud Helmi Kivisepp. L. K. R. nr. 21. K. ü. „Loodus“, Tartus, 1930. a. Hind 1 kr.

J. W. Mackail. Vergilius ja tema tähendus nüüdismaailmale. Tõlk. Ants Oras. Elulugu Vergiliuse värvilise pildiga. 148 lk., hind 1 kr. 75 s., Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1930. a.

15. oktoobril pühitsetakse Vergiliuse sünni 2000. a. mälestuspäeva. Vergilius ei ole mitte ainult maailma suurim laulik, vaid ta on ka roomlaste mõjuv vaimline juht; isegi kristlased on pidanud temast, olgugi paganast, suurt lugu, leides, et tema oli Jeesuse üks ennustajaid. Vergiliuse elutööst ulatuvad mõjulained kuni meie päevini ja meist üle kaugele tulevikku. Käesoleva eluloo autor prof. J. W. Mackail on asjatundja ja ühtlasi elava sõnaga kirjanik. Tema valgustusel mitte ainult ei õpi tundma Vergiliust ja selle loomingut, vaid ka rooma vaimlist elu ja riiklikke püüdmusi just enne Kristuse sündi.

Jakob Mändmets. Kogutud teosed, III anne. 15 novelli, 284 lk., hind 3 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1930. a.

Kogu sisaldab kõigepealt traagilise põhiatooniga jutte, kus inimese saatus pöörleb laastuna laineil, teadmata, kus randub: kas paiskub puruks või visatakse kaldajoonele päikesepaistesse, kust siis omal jõul võiks ronida varjulisemasse kohta. Neile järgnevad lood ajalise ja kohalise koloriidiga: novellid mõisniku valitsemise ajast, pipardatud tagasihoidliku ironiaga. Samas paar novelli, mis drastiliselt kujutavad vägivalda vilja — pilt kasvab nii süngeks, et päris kergenduseks osutuvad mõned lõbusad lood lõpus, kus naerdakse elu halpuste üle. Novellide ained on päritud ajast, mis valitses kodumaal mõnikümne aastat tagasi: kontrastne mitmeski suhtes praegusele, ja seepärast omab just rohkem elu.

Edgar Wallace. Mees, kes ostis Londoni. L. U. B. nr. 146—149. K. ü. „Loodus“, Tartus, 1930. a. Hind 1 kr.

Käesoleva romaania esitab L.U.B. oma lugejaid kuulsa kriminaalkirjaniku Edgar

Wallace'ga, kes on, võib-olla tuntuimaid kujusid kaasaegses maailmas. Vaevalt on ta võõras ühelegi ajalehe või pildiajakirja lugejale; tema töid on tõlgitud kõigisse haritud rahvaste keelisse, neid on dramatiseeritud ja filmitud ning pinevusega vaadatud.

„Mees, kes ostis Londoni“, on lugu Ameerika miljardärist, kes seistes vägeva trusti eesotsas, ostab kokku suurema osa Londoni maa-alast ja ehitist. Selles ettevõttes takistab teda rida vaenlasi, ja igasugu kelmused, röövimised, tapmiskatsed ning tapmisedki mööduvad kirju reana lugeja silmist, kuni teose kangeline väga ootamatu asjade käigu tagajärjel saavutab täielise võidu.

Kerge stiil, sorav jutustamisviis, elavad dialoogid teevad romaani meeldivaks vahepalaks tõsisema kirjanduse lugemise puhul või hubaseks ajaviiteks raske töö järele.

Aino Kallas. Katinka Rabe. Tõlkinud Friedebert Tuglas. 204 lk., hind 2 kr. 50 s., Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1930 a.

Nagu A. Kallas ise tunnistab, on „Katinka Rabe“ inspireeritud tema enda lapsepõlvest. Nii siis elulooline tõsi ja ilukirjanduslik väljamõeldus segamini. Ka hilisemad uurimused on näidanud, et sakslastes Rabedes on kujutatud Aino Kalda esivanemaid. Rabede suguvõsa teotseb võimsa hõimuna Saksa Peterburini, kus üks Rabedest algab karjääri Katariina armuallusena; siit pääseb teotsema jõukas sugu, kes juba Katinka elupäevil on Soomes kodunenud, olles sünnipäralt sakslasi, kuid elamistingimustelt soomlasi. Edasi jälgitakse Katinkat kuni 10-nda eluaastani, andes kireva piltide rea lapseelamustest. Need lapseelamused pole niipalju suunatud lapse hingeelu avastamiseks kui peamiselt ümbruse ja suurte inimeste toimingute kajastamiseks. Kokkuvõttes pole „Katinka Rabe“ mitte jutt lastele, vaid ta on romaan lapsest ja sellest keskkonnast, kust laps välja kasvab. Teos on täis hoogsat edasiruttu, julget pilguheitu ümberringi ja tagasi minevikku. Nagu romantiline värviere laev, lipud meeoleu ülevaks tiivutamaks — nii kerkib sündmustik lugemisvaateväljale.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinna, Rataskaevu t. 22. Tel. 434-63.

Tellimishind: aasta 5 kr., poolaastas 2,50 kr., üksiknumber 75 s.

Vastutav toimetaja: *Ernst Martinson.*

Väljaandja: *Eesti Õpetajate Liit.*

Üheski koolis ja raamatukogus ei tohi puuda Eesti Õpetajate Liidu kirjastusel ilmunud **noorsooraamatud.**

JUTUKIRJASTIK.

Nr. 1.	Ch. Dickens: <i>Kilk koldel</i> .	trükk otsas	Hind 100 s.
Nr. 2.	Jack London: <i>Põlev laev</i> .	„ „	25 „
Nr. 3.	K. Hänninen: <i>Jäämere kangelane</i>	trükk otsas	„ 100 „
Nr. 4.	J. Parijõgi: <i>Laevapoisi päevilt II</i>	trükk	„ 100 „
Nr. 5.	A. Conan Doyle: <i>Kuidas brigader tappis rebase</i> .	„	25 „
Nr. 6.	A. Conan Doyle: <i>Kuidas brigader päästis sõjaväe</i> .	„	25 „
Nr. 7.	A. Conan Doyle: <i>Kuidas brigader vallutas Saragossa</i> .	„	25 „
Nr. 8.	A. Conan Doyle: <i>Lugu üheksast preisi ratsaväelasest</i> .	„	25 „
Nr. 9.	A. Conan Doyle: <i>Brigaderi viimne seiklus</i> .	„	25 „
Nr. 10.	Anna Brigader: <i>Pöialpoiss</i> .	„	50 „
Nr. 11.	Jack London: <i>Pagan Otoo</i> .	„	25 „
Nr. 12.	A. Chamisso: <i>Pecter Chlemül</i> .	„	50 „
Nr. 13.	Anni Swan: <i>Olli elukool</i> .	„	150 „
Nr. 14.	J. Akuraters: <i>Sulaspoisi suvi</i> .	„	75 „
Nr. 15.	M. Janson: <i>Rahuingel</i> .	„	100 „

REISIVESTETE KIRJASTIK.

Nr. 1.	J. Parijõgi: <i>Soome</i> .	Hind 75 s.
Nr. 2.	J. Parijõgi: <i>Kevad kutsub</i> .	„ 100 „

POPULAARTEADUSLIK KIRJASTIK.

Nr. 1.	Sven Hedin: <i>Uue maailma avastuslugu</i>	Hind 75 s.
Nr. 2.	M. Laarman: <i>Puulõige</i> .	„ 150 „

ELULOOKIRJASTIK.

Nr. 1.	M. Laarman: <i>Tizian</i> .	Hind 25 s.
Nr. 2.	M. Laarman: <i>Rembrandt</i> .	„ 25 „
Nr. 3.	E. Martinson: <i>Beethoven</i> .	„ 50 „

„NOORUSMAA“ ALBUMID.

„Noorusmaa“ jõulualbum 1925. a. .	Hind 30 s.
„Noorusmaa“ I almanak .	„ 100 „
„Noorusmaa“ II almanak .	„ 100 „

„NOORUSMAA“ AASTAKÄIGUD.

„Noorusmaa“ 1926. aastakäik I pool .	Hind 100 s.
„ 1926. „ II „ .	„ 200 s.
„ 1927. „ I „ .	„ 200 s.
„ 1927. „ II „ .	„ 200 s.
„ 1928. aastakäik .	„ 250 s.

L a d u : Tallinna, Rataskaevu 22. Telef. 434-63.

Vene-, saksa- ja rootsikeelsetele algkoolidele Eestis

ilmus „Töökooli väljaandel

M. Nurmik

Eesti keele õpik muulastele I.

„Lehrbuch der estnischen Sprache“

„Учебник эстонского языка“

„Lärobok i estniska spraket“

Elkkursus algajaile (3. õppeaasta) 116 suurt lehek., hind 1.50 krooni.

Kolmas põhjalikult ümbertöötatud ja muulaste koolidele eriti kohandatud trükk.

Uues kolmandas trükis on III ja IV õppeaasta kursus **lahutatud kaheks raamatuks**, mistõttu hind ka seevõrra odavam. Ka oli vana väljaanne päris umbkeelsetele lastele raske, nüüd on aga uus trükk neilegi muudetud kergeks ja rõõmuga õpitavaks. Linnalastele oli ta ennegi juba kerge. Peale kohaste laste lugemispalade leidub seal rohkesti kergeid üllõbusaid KARR KU pildimuinasjutte autori enda joonistatud piltidega. Üldse on uues väljaandes 124 pilti, millest suur osa esineb ses väljaandes esimest korda ja mis just mõeldud keeleõpetuse juures kasutamiseks.

Raamatu lõpus täielik sõnastik saksa, rootsi ja vene keeles.

Raamat on heal paberil nägusa välimusega (kunstn. Espenbergi mitmevärviline kaas). Hind aga eelmisest trükist peaaegu poole odavam.

K. K.-Ü. „TÖÖKOOL“ TALLINNAS,

Rataskaevu tän. 22. Tel. 432-14.

LOOTUSRINGI JUHT

ilmub E. Ö. Liidu väljaandel karskuskasvatustöö
häälekandjana 1930-31. õppeaastal 6 numbrit.

LOOTUSRINGI JUHT

tahab pöörduda tähelepanu karskuskasvatustöö põhimõteteliste küsimuste selgitamisele ja pakkuda õpetajaile ja lootusringide tegelikele juhatajaile mitmesuguseid tegevusjuhiseid, kavu, näiteid, teateid ja materjale.

LOOTUSRINGI JUHI

kaastöölisteks on meie paremad koolikarskustöö tundjad ja sõbrad.

LOOTUSRINGI JUHT

maksab ainult 50 senti aastas, üksiknumber 10 senti. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Toimetuse ja talituse aadress:

TALLINNA, RATASKAEVU 22., TELEFON 434-63